

Nr 46

Kungl. Maj:ts proposition angående utveckling av ett informationssystem för miljövården, m. m.; given den 22 februari 1974.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

CARL GUSTAF

SVANTE LUNDKVIST

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att riksdagen godkänner riktlinjerna för utvecklingen av ett informationssystem för miljövården. Syftet med detta informationssystem är att med hjälp av bl. a. ADB-teknik ge myndigheter, organisationer och enskilda tillgång till för reformarbetet på miljöområdet erforderliga data rörande såväl den yttre miljön som arbetsmiljön. Utvecklingsarbetet föreslås ledas av en miljödatanämnd inom ramen för olika projekt som successivt utvärderas. För budgetåret 1974/75 beräknas kostnaderna för detta arbete till 3,8 milj. kr.

I propositionen läggs också fram förslag till viss omorganisation av statens naturvårdsverk. Naturvårdsverkets anslag föreslås nästa budgetår öka med 3,6 milj. kr. till 29,6 milj. kr. Anslaget till miljövårdsforskning föreslås öka med drygt 3 milj. kr. till 23,6 milj. kr.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 22 februari 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON, HJELM-WALLÉN.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Lundkvist, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ett informationssystem för miljövården, m. m. och anför.*

1 Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 11 april 1969 tillkallade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet samma dag sakkunniga med uppdrag att utreda frågan om informationen på miljövårdsområdet m. m. Genom beslut av Kungl. Maj:t den 23 maj 1969 utvidgades de sakkunnigas uppdrag att även avse utredning om kontrollen av miljöfarliga produkter m. m. Genom beslut samma dag föreskrev departementschefen att utredningsarbetet skulle bedrivas på två avdelningar, en för informationen på miljövårdsområdet m. m. (avdelning 1) och en för kontrollen av miljöfarliga produkter m. m. (avdelning 2). De sakkunniga antog benämningen miljökontrollutredningen.

Utredningens avdelning 2 avlämnade i april 1972 betänkandet (SOU 1972: 31) Lag om hälso- och miljöfarliga varor. De förslag som framlades i betänkandet låg till grund för beslut av 1973 års riksdag om lag om hälso- och miljöfarliga varor, m. m. (prop. 1973: 17, JoU 1973: 19, rskr 1973: 145).

Utredningens avdelning 1¹ avlämnade i augusti 1973 betänkandet (SOU 1973: 36 och 37) Miljövårdens informationssystem (MI).

Efter remiss har yttranden över betänkandet Miljövårdens informationssystem (MI) avgetts av vattenöverdomstolen, centralnämnden för fastighetsdata, datainspektionen, socialstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, statens strålskyddsinstitut, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), statskontoret, statistiska centralbyrån, riksrevisionsverket, naturhistoriska riksmuséet, universitetskanslersämbetet, lantbruksstyrel-

¹ Ledamoten av riksdagen, f. d. förvaltningschefen Sven Ekström, tillika ordförande, forskningschefen Lennart Hannerz, överdirektören Sven-Olof Hedengren, länsrådet Allan Johansson, farm. dr Rune Lönnngren samt avdelningscheferna Knut Medin och Fredrik Trotzig.

sen, skogsstyrelsen, statens livsmedelsverk, fiskeristyrelsen, statens naturvårdsverk, koncessionsnämnden för miljöskydd, konsumentverket, statens planverk, statens industriverk, Sveriges geologiska undersökning (SGU), statens råd för vetenskaplig information och dokumentation (SINFODK), direktionen för karolinska sjukhuset, statens naturvetenskapliga forskningsråd, lantbrukshögskolan, statens veterinärmedicinska anstalt, skogshögskolan, länsstyrelserna i Stockholms, Kristianstads samt Göteborgs och Bohus län, offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén, arbetsmiljöutredningen, datasamordningskommittén, miljöforskningsutredningen, dataindustriutredningen, Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenska naturskyddsföreningen, Sveriges industriförbund, Lantbrukarnas riksförbund, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen, Kooperativa förbundet (KF) samt AB Atomenergi.

Remissinstanserna har bifogat yttranden från olika myndigheter, organ och sammanslutningar.

Härutöver har yttranden inkommit från riksarkivet, statens råd för byggnadsforskning och Sveriges grossistförbund.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 8 september 1972 resp. den 29 juni 1973 uppdragit åt miljökontrollutredningen att under budgetåren 1972/73 och 1973/74 ansvara för utvecklingsarbete avseende uppbyggnaden av ett miljövårdens informationssystem. Utvecklingsarbetet utförs av statskontoret och statistiska centralbyrån.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 12 januari 1973 tillkallade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet vidare en sakkunnig¹ med uppdrag att se över statens naturvårdsverks organisation.

Den sakkunnige avlämnade den 15 oktober 1973 betänkandet (Ds Jo 1973: 6) Naturvårdsverkets organisation.

Yttranden över sistnämnda betänkande har inkommit från statskontoret, naturvårdsverket, kommittén för samordning av laboratorieresurser hos arbetarskyddsstyrelsen och naturvårdsverket, Svenska naturskyddsföreningen samt Svenska korporationsidrottsförbundet.

I prop. 1974: 1 (bil. 11 s. 122 och 130) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Statens naturvårdsverk för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 25 984 000 kr. och till Miljövårdens forskning för budgetåret 1974/75 beräkna ett reservationsanslag av 20 560 000 kr. Jag anhåller att nu få ta upp dessa frågor.

¹ Överdirektören Paul Tammelin.

2 Miljövårdens informationssystem

2.1 Miljökontrollutredningen

2.1.1 Behovet av och utgångspunkter för ett samlat informationssystem

Beträffande befintlig verksamhet för insamling och bearbetning av miljöinformation redovisar utredningen resultaten från en i direktiven föreskriven inventering av den datainsamling som f. n. sker.

Inventeringen visar att det nu förekommer en omfattande insamling och registrering i vårt land av information om miljön och om faktorer som i olika avseenden kan påverka miljöförhållandena. I verksamheten är engagerade ett stort antal centrala, regionala och lokala myndigheter, forskningsorgan, laboratorier, företag m. m. På vatten- och luftvårdsområdena sker undersökningar av såväl emissioner som immissioner. Vidare insamlas och registreras viss information om sådana anläggningar som kan förorsaka särskilda problem från miljösynpunkt. I ökande utsträckning genomförs insamlingen och registreringen av information på vatten- och luftvårdsområdena som ett led i den lagstadgade tillsynsverksamheten på dessa områden. Härutöver insamlas och sammanställs information vid länsvisa naturvårdsinventeringar, vid vegetationskarteringar, fågeltaxeringar, jordartskarteringar, skogstaxeringar m. m. Även beträffande varor och ämnen som kan vara skadliga från hälso- och miljösynpunkt insamlas och registreras redan i dag åtskillig information av intresse vid uppbyggnaden av ett miljövårdens informationssystem. I inte obetydlig utsträckning genomförs detta inom ramen för den produktkontrollerande verksamhet som sker enligt olika författningar.

Beträffande inventeringens närmare innehåll kan hänvisas till SOU 1973: 36 s. 62—91.

Insamlingsverksamheten är emellertid, framhåller utredningen, i skilda avseenden behäftad med brister vilka begränsar möjligheterna att mera generellt utnyttja informationen inom ett landsomfattande informationssystem. Bristerna sammanhänger till stor del med att huvudmannaskapet för undersökningarna ligger hos ett stort antal organ. Informationsinsamlingen ingår i regel som ett led i verksamheten hos de enskilda organen och har ej till syfte att ge underlag för en samordnad miljökontroll. Härtill kommer att en stor del av datainsamlingen, även sådan av rent rutinmässig karaktär, bedrivs i form av forskningsverksamhet för vitt skilda syften. Det förhållandet att ett stort antal organ är engagerade i verksamheten innebär också betydande risk för dubbelarbete.

Bristerna i informationsinsamlingen och informationsbearbetningen sammanhänger enligt utredningen vidare med att undersökningarna ofta är begränsade till mindre geografiska regioner, t. ex. kommuner eller särskilda vattenområden. Undersökningarna har ofta satts igång för att belysa någon frågeställning av mera lokal betydelse. Till följd av proble-

mets lokala karaktär har behov ej funnits av samordning med andra liknande undersökningar eller att infoga undersökningarna i ett större sammanhang. Ofta har undersökningarna utförts med sinsemellan starkt varierande teknik och innehåll. Undersökningar av exempelvis vatten- och luftföroreningsförhållanden har dessutom icke sällan saknat uppgifter om tillämpade mät- och analysförfaranden.

De anförda bristerna i fråga om den tekniska och innehållsmässiga samordningen innebär enligt utredningen att en grundläggande förutsättning saknas för att resultaten skall kunna få en mera generell användning inom ett miljövårdens informationssystem. En tidsmässig samordning av verksamheten har inte skett. Undersökningarna har i stor utsträckning saknat önskvärd kontinuitet. Ej heller förfogar de centralt och regionalt ansvariga miljövårdsorganen över någon statistisk av officiell karaktär som kan ge en mera total bild av miljösituationen eller av sådana förhållanden i övrigt som är av intresse från miljökontrollsynpunkt. Vidare saknas rutiner för tillhandahållande av relevant information till myndigheter och andra organ som skulle behöva uppgifter av skilda slag för sina verksamheter. Detta medför att den som för visst syfte önskar få tillgång till information har svårigheter att klarlägga vilket organ som förfogar över informationen i fråga. Materialets tillgänglighet är också ofta av andra skäl försvårad.

Möjligheten att utöva en effektiv miljövård är, framhåller utredningen, beroende av inte bara att information samlas in utan även att den sammanställs och finns tillgänglig i en form som är anpassad till användarnas behov. Utredningens genomgång av informationskraven på miljövårdsområdet har visat att det på olika håll i samhället finns omfattande behov av information för olika användningsformer. Det har för utredningen betonats att det är angeläget att informationen är lätt-tillgänglig och att relevanta sammanställningar av insamlade data kan lämnas utan tidsutdräkt. Dessutom har framhållits värdet av central tillgång till exempelvis olika undersökningsrapporter och forskningsredogörelser. Om de informationsbehov på miljövårdsområdet som nu föreligger eller kan förutses i någon mån skall kunna tillgodoses, måste enligt utredningen ytterligare information insamlas, bearbetas och sammanställas på ett systematiskt sätt. Vidare måste redan insamlad information göras lättare tillgänglig.

Sammanfattningsvis konstaterar utredningen att den befintliga miljödatainsamlingen samt bearbetningen av insamlat material företer betydande brister och att organ som är verksamma på miljövårdsområdet inte har tillgång till miljödata i erforderlig utsträckning. För att relevant information skall kunna erhållas bör ett samlat ADB-system byggas upp för insamling, lagring och bearbetning av miljödata. Härigenom kan en väsentlig del av den information tillhandahållas som fortsättningsvis kommer att behövas och efterfrågas av miljövårdsorganen. Ett dylikt

informationssystem är så mycket mera anläget som miljövårdsarbetet i Sverige kan antas successivt öka i omfattning och betydelse. Utredningen föreslår att informationssystemet benämns miljövårdens informationssystem (MI).

En samordning av den svenska miljöinformationen bör enligt utredningen i så stor utsträckning som möjligt omfatta samtliga led i informationshanteringen såsom insamling, lagring, bearbetning, sammanställning, presentation osv. Informationssystemet får således inte bli en databank i den bemärkelsen att det enbart utgör ett fysiskt system för lagring av information. Den omständigheten att systemet skall vara ADB-baserat behöver inte innebära att all information som omfattas av systemet blir föremål för automatisk databehandling. Utredningen räknar tvärtom med att inom systemets ram kan behöva finnas ett betydande utrymme för manuell behandling.

Utredningen anger som mål för MI att det skall ge myndigheter och andra organ underlag för en effektivare kontroll över miljön och styrning av de faktorer som påverkar eller kan påverka denna. Systemet skall också ge näringslivet, allmänheten, forskare och andra intressenter möjlighet till information om miljöförhållandena och deras förändringar. Utredningen anser det vara en fördel att systemet ges en målsättning som medger att ny information successivt kan införas i systemet utan att målsättningen behöver modifieras.

De myndigheter och organ som samverkar vid kontrollen av miljön behöver för sin medverkan kunskap och information i olika avseenden. MI bör läggas upp så att informationen blir lätt tillgänglig och i princip kan utnyttjas av alla som har behov av informationen. I praktiken blir det nödvändigt att ge prioritet åt information av särskild betydelse i miljövårdsarbetet.

Utredningen konstaterar att miljökontroll och miljöstyrning utövas i huvudsak på grundval av författningsbestämmelser. Eftersom lagstiftningen på miljöområdet måste ses som ett uttryck för hur statsmakterna prioriterar insatser i miljöpolitiken är det särskilt angeläget att MI ges en sådan utformning att det kan underlätta och effektivisera tillämpningen av denna lagstiftning. Häri ligger inte bara att information av värde för den rent administrativa handläggningen tillhandahålls utan också att sådana data som härrör från den tillsyn och kontroll som inryms i författningstillämpningen tas om hand, bearbetas och sammanställs.

Utöver den på lagstiftning grundade tillsyns- och kontrollverksamheten förekommer viss annan verksamhet som har karaktären av reguljär kontroll. Även aktiviteter av detta slag bör enligt utredningen kunna underlättas och effektiviseras genom MI.

Ett allt mer betydelsefullt inslag i miljövårdsarbetet utgör den planeringsverksamhet som på olika vägar syftar till att uppnå och bibehålla kontroll över miljön och styra de faktorer som inverkar på miljöförhål-

landena. MI bör enligt utredningen därför utformas även på sådant sätt att det blir ett effektivt hjälpmedel för planering såväl på central som på regional och lokal nivå.

En omfattande undersöknings- och utredningsverksamhet kan förväntas äga rum i syfte att få ett allt säkrare underlag för att vidta skilda miljövårdande åtgärder. Man bör därför räkna med att MI på olika sätt skall kunna stödja också sådana aktiviteter, oavsett om de bedrivs på central, regional eller lokal nivå.

En effektiv miljövård är också beroende av en målinriktad forskningsverksamhet och av de resultat som framkommer genom sådan verksamhet. För att forskningen snabbt skall ge resultat av praktisk betydelse i miljövårdsarbetet är det angeläget att denna verksamhet på allt sätt underlättas och effektiviseras. Härvid bör enligt utredningen även MI kunna vara till god hjälp.

Det är vidare enligt utredningen angeläget att information från systemet kan utnyttjas inom undervisning och för rådgivning. Möjligheterna att skapa och upprätthålla en livsvänlig miljö torde i hög grad vara beroende av det gensvar samhällets miljövårdssträvanden får hos den allmänhet som genom sitt beteende i stor utsträckning formar miljön och hos dem som inom offentlig förvaltning, näringsliv osv. kan påverka miljösituationen. För attitydbildning på längre sikt spelar undervisning erfarenhetsmässigt stor roll. MI bör här kunna få betydelse genom att medverka till att miljöundervisningen på skilda nivåer i samhället successivt kan baseras på ett allt bredare informationsunderlag. Rådgivningsverksamhet får enligt utredningen betydelse inte blott vid akuta behov utan även på längre sikt. MI bör sålunda kunna ge underlag för information till allmänheten i hälso- och miljöfrågor.

Utredningen framhåller att uppbyggandet av ett informationssystem för den svenska miljövården också har en internationell aspekt. Internationellt samordnade undersökningar planeras redan i syfte att kontinuerligt följa förändringar i miljön. Det kan förutses att ytterligare sådan verksamhet kommer att initieras. Det är naturligt att den svenska delen av dylika aktiviteter kommer att ske inom ramen för det planerade informationssystemet. Enligt utredningens mening är det angeläget att systemet utformas så att därur kan erhållas uppgifter för den internationella rapporteringen rörande miljösituationen och miljöutvecklingen i Sverige.

Utredningen konstaterar att det i utredningens direktiv helt allmänt angivna området för ett informationssystem på miljövårdsområdet avser två stora delområden, nämligen dels den s. k. yttre miljön, dels hälso- och miljöfarliga varor.

Utredningen har emellertid övervägt om inte också information beträffande vad som rubriceras som den inre miljön bör inbefattas i det principiella ämnesområdet för MI. Enligt utredningen bör åtminstone

viss information om miljön på arbetsplatser inbegripas. Arbetsmiljöfrågorna i stort är emellertid f. n. föremål för prövning inom arbetsmiljöutredningen och det delbetänkande som lagts fram av denna utredning har ej behandlat frågor som i detta sammanhang är av intresse. I vilken omfattning information från arbetsmiljön principiellt bör ingå i MI får bli beroende bl. a. av arbetsmiljöutredningens senare förslag. Vad angår hälso- och miljöfarliga varor bör information ingå i MI oavsett om de förekommer som riskmoment i den inre miljön, i första hand på arbetsplatserna, eller i den yttre miljön.

I fråga om information om den yttre miljön konstaterar utredningen att en vedertagen terminologi för beskrivning av hela det fält som miljövärden i dag omfattar och som den kan förutses komma att omfatta i framtiden saknas. Utredningen fastslår emellertid att den använder begreppet naturvård för att beteckna bl. a. allmän naturvård med landskapsplanering, dvs. naturskydd, fridlysning av djur, växter m. m., biologiska inventeringar av skilda slag osv. Till naturvärden räknas vidare hushållning med de förnyelsebara och de icke förnyelsebara naturtillgångarna. Som naturvård betraktas slutligen också sådan verksamhet som mera direkt syftar till att säkerställa en livsvänlig miljö för människan och som avser åtgärder för att förhindra eller nedbringa föroreningar av vatten, luft, mark och levande organismer, för att motverka bullerstörningar och olägenheter från avfallshantering samt för att säkerställa möjligheter till rekreation.

Informationssystemet bör enligt utredningen principiellt omfatta dels naturvård i nu angiven vidsträckt bemärkelse, dels frågor om kemiska varor som ligger under lagstiftningskontroll. Genom denna bestämning kommer systemet att täcka hela det tillsynsområde som kan förutses gälla för naturvårdsverket vilket är det organ som ålagts det centrala ansvaret för miljövårdsarbetet i landet och som kan förutsättas bli en av de större avnämarna av information från systemet. Bestämningen medger vidare enligt utredningen att nya kategorier information av betydelse för miljövårdsarbetet kan inordnas i systemet utan att någon ny avgränsning av ämnesområdet behöver genomföras.

I fråga om behoven av information anför utredningen att kontaktade organ som regel ansett det vara angeläget att man får till stånd en samordnad informationshantering på miljövårdsområdet och ett informationssystem som medger ett effektivt och förenklat utnyttjande av den information som kan behövas för skilda ändamål. På många håll har man förutsett att ett omfattande informationsutnyttjande skall komma att äga rum. Inte sällan har dock förelegat svårigheter för tillfrågade organ att mera konkret ange kraven på ett informationssystem på miljövårdsområdet. Svårigheterna torde enligt utredningen sammanhånga med att verksamheten på miljövårdsområdet ännu befinner sig i ett uppbyggnadsskede.

Den information som berörda myndigheter och organ ansett sig behöva i fråga om kemiska varor är grunduppgifter om varorna och i dem ingående ämnen, referenser till litteratur inom ämnesområdet, uppgifter om givna tillstånd med anknytning till viss vara, visst ämne, visst företag eller uppgifter om högsta tillåtna dos och rekommendationer vid användning. Dessutom kan krävas uppgifter om skador och andra effekter som rapporterats, uppgifter om importerad, tillverkad eller förbrukad mängd av olika varor, information om förbrukning av vara eller ämne ingående i olika varor, uppgifter om hanteringsplatser för varorna, information om lämpliga analysmetoder, destruktion m. m. Av betydelse är vidare att ha kunskap om i vilken utsträckning transporter sker av olika slag av miljöfarliga varor och vilka transportmedel som därvid blir utnyttjade.

Från de i skyddet av den yttre miljön verksamma organen har framförts önskemål om information om miljöpåverkande faktorer, miljösituationen och miljöutvecklingen samt om naturresurser och naturresursutnyttjande jämte viss övrig information.

Utredningen framhåller att det i dag finns i bruk ett flertal olika metoder för undersökningar avseende vatten, luft, mark och levande organismer (biologiskt material) och att det pågår utvecklingsarbete med sikte på att få fram kompletterande och förbättrade förfaranden. Detta är i och för sig en tillfredsställande grund för uppbyggnaden av ett effektivt fungerande informationssystem på miljövårdsområdet. Emellertid finner utredningen att utnyttjandet av olika befintliga metoder ofta ger resultat som inte är jämförbara och att ett informationssystems effektivitet i hög grad skulle äventyras om det kom att bygga på information som insamlats med dylika metoder. Problemen härvidlag sammanhänger i första hand med att det ännu inte finns standardiserade metoder för genomförande av undersökningsverksamheten på miljövårdsområdet.

Utredningen framhåller vikten av att den information om föroreningshalter m. m. som skall inordnas i MI erhålls genom undersökningar som bygger på standardiserade mättekniska metoder. Bl. a. mot denna bakgrund är det enligt utredningen angeläget att stöd lämnas åt sådant arbete som på det nationella och det internationella planet syftar till stadfästande av bestämda regler för undersökningsverksamheten på miljövårdsområdet. Utredningen framhåller också nödvändigheten av att resurser ställs till förfogande för att bedriva en regelbunden och tillräckligt omfattande interkalibreringsverksamhet i syfte att avstämma de analysresultat som framkommer vid olika laboratorier i landet.

Behov föreligger vidare av allmänna riktlinjer för den undersökningsverksamhet som bedrivs och kommer att bedrivas på miljöområdet. Eftersom problemen vid undersökningar av skilda miljöförhållanden ofta är en fråga om undersökningsresultatens representativitet i

tid och rum bör utformandet av riktlinjer ske med särskilt beaktande av möjligheterna att erhålla i statistisk mening generaliserbara resultat. I detta sammanhang framhåller utredningen vikten av att de statistiska metodproblemen ägnas ökad uppmärksamhet i den framtida undersökningsverksamheten på miljövårdsområdet.

Såvitt utredningen har kunnat konstatera har inte på något håll i världen tagits i drift eller planerats ett integrerat ADB-system av det slag som utredningen haft att utreda och som skulle omfatta hela miljövårdsområdet inkl. området kemiska varor. Genomgången har emellertid visat att man påbörjat utvecklingen av delsystem som kan väntas delvis tillgodose de speciella krav som ställs från miljövårdshåll. Av särskilt intresse för uppbyggnaden av ett miljövårdens informationssystem är utvecklingen inom områdena generella databassystem, dokumentationssystem, minidatorer samt terminaler och dataöverföring.

Enligt utredningen är miljöinformation i sig knappast unik i jämförelse med annan information. Mot bakgrund av detta förhållande och utvecklingstendenserna på ADB-området anser utredningen att själva ADB-tekniken inte skall behöva bli någon inskränkande faktor vid planeringen av MI, särskilt som datavolymerna kan antas komma att under en tämligen lång inledningsperiod vara av relativt blygsam omfattning sett från ADB-synpunkt.

I fråga om nyttan och fördelen för samhället av ett miljövårdens informationssystem framhåller utredningen att verksamheten hos de myndigheter och andra organ som är engagerade i miljövårdsarbetet alltfört befinner sig i ett uppbyggnadsskede. Investeringar i databehandling på området kan mot denna bakgrund inte på konventionellt sätt vägas mot direkta besparingar. Utredningen menar att det över huvud taget är förenat med utomordentliga svårigheter att just vad avser miljövårdsområdet bedöma värdet i relation till kostnaderna av att inom ramen för ett informationssystem initiera och fortlöpande genomföra datainsamling i syfte att få tillgång till viss information eller att inordna och bearbeta viss befintlig information i ett sådant system. Utredningen betraktar uppbyggnaden av systemet som en grund för ett effektivt och rationellt ordnat informationsflöde på området, vilket i sin tur är en viktig förutsättning för genomförandet av en effektiv miljökontroll och miljöstyrning. Några lönsamhetskalkyler i vanlig mening kan enligt utredningen således inte läggas till grund för beslut om vilken information som bör inordnas i och behandlas inom ett informationssystem på miljövårdsområdet. I stället får dessa beslut i första hand grundas på översiktliga bedömningar rörande den totala effektivitetsökning i miljövårdsarbetet som kan bli resultatet av att viss information tas med i systemet. Annorlunda uttryckt bör prövningen gälla i vilken utsträckning tillgången till viss information kan medverka till en säkrare miljökontroll och miljöstyrning. Detta upp-

nås om informationssystemet exempelvis kan ge myndigheter och andra organ underlag för en bättre planering av sina resp. verksamheter, leda till en förenklad handläggning av löpande ärenden eller medverka till en förbättrad bevakning av fastställda villkor för t. ex. bedrivande av viss miljöfarlig verksamhet eller hantering av hälso- och miljöfarliga varor. Liknande verkan erhålls enligt utredningen om informationen får en sådan användning att samhällets kontroll i vid bemärkelse av människans påverkan på den yttre miljön effektiviseras och underlättas eller om den ger ett fylligare beslutsunderlag för fysisk planeringsverksamhet osv. Att information av olika slag kan sambearbetas och göras tillgänglig för en vid krets användare bör likaledes allmänt sett leda till förbättringar i olika avseenden. Också värdet av att man genom uppbyggnaden av ett samlat system kan undvika dubbelarbete i fråga om datainsamling och databearbetning framhålls.

2.1.2 Innehållet i miljövardens informationssystem

Utredningen anser att det inte ter sig realistiskt att i MI inordna samtlig information av betydelse för miljövarsarbetet. Utanför MI föreslås falla i huvudsak sådan information som kan väntas få större betydelse för annat ändamål än för kontroll av miljön liksom dokumentation bl. a. rörande olika ämnens effekter, vilken redan i viss utsträckning ligger i internationellt tillgängliga databaser. Såsom framgår av det följande anser emellertid utredningen att det är av vikt att en samverkan kommer till stånd mellan olika informationssystem av betydelse från miljökontrollsynpunkt.

I det följande redovisas utredningens överväganden i fråga om såväl sådan information och statistikverksamhet som föreslås ingå resp. föreslås inte ingå i MI.

Information om miljöpåverkande faktorer

Information från produktkontrollerande verksamhet. Informationsflödet hänförs i detta avseende till någon av dessa tre grupper, nämligen hälso- och miljöfarliga varor, läkemedel samt livsmedel.

Hanteringen av hälso- och miljöfarliga varor regleras i lagen (1973: 328) om hälso- och miljöfarliga varor. Enligt en preliminär bedömning kan antalet varor som i slutet av 1970-talet har genererat uppgifter till MI enligt denna lagstiftning beräknas till mellan 5 000 och 8 000, av vilka uppskattningsvis 2 000—3 000 torde bli aktuella för registrering eller annan tillståndsprövning. Behovet av fortlöpande kännedom om omfattningen av hanteringen av olika varor eller varugrupper kan leda till registrering av mängduppgifter för ett stort antal av de varor som berörs av lagen. Lagen täcker kemiska varor i alla sammanhang alltså även i arbetslivet, i sistnämnda hänseende med komplettering av de särskilda bestämmelserna i arbetskyddslagstiftningen.

I sistnämnda fall kommer också frågor om tekniska arbetsprocesser, föroreningshalter i luften m. m. in i bilden. En stor del av nuvarande information inhämtas genom frivilligt uppgiftslämnande. Kraven på information om vissa varors sammansättning, deras användning i arbetsprocesser, skadliga effekter m. m. är emellertid i dag så höga att endast en del av de förfrågningar som görs kan besvaras tillfredsställande.

Kontrollen av läkemedel regleras i läkemedelsförordningen (1962: 701). I dag är drygt 2 600 preparat, s. k. farmaceutiska specialiteter, registrerade.

Kontrollen av livsmedel regleras i livsmedelslagen (1971: 511). Verksamheten inriktas på kontroll av varor, livsmedelsindustrier, importörer och försäljningsställen. Antalet varutyper på marknaden kan antas komma att mot slutet av 1970-talet uppgå till mellan 5 000 och 10 000, medan antalet varor av viss typ och visst fabrikat kan uppgå till 20 000.

Utredningen framhåller att den väsentliga källan till kunskap om olika ämnens effekter är den vetenskapliga litteraturen, vars snabba tillväxt och alltmer ökande svåröverskådlighet är ett internationellt problem. I övrigt är det framtagna vetandet och de dokumenterade uppgifterna rörande gifter och andra hälso- och miljöfarliga varor i vårt land i dag spridda över ett stort antal myndigheter och andra organ vilket medför svårigheter att bedöma och utnyttja dem. Då dessutom kraven från regionala och lokala organ samt från allmänheten vad gäller uppgifter om varorna kan förutses komma att öka starkt, torde automatiserad databehandling av grunduppgifter om de varor som är föremål för kontroll från samhällets sida vara nödvändig för att underlätta och effektivisera verksamheten.

Utredningen föreslår att i MI insamlas och registreras information om sådana varor som blivit föremål för offentlig kontroll enligt lagstiftning beträffande hälso- och miljöfarliga varor, läkemedel och livsmedel. Registreringen bör omfatta uppgifter om i varorna ingående kemiska ämnen m. m. samt viss administrativ information om varorna rörande bl. a. utförd handläggning såsom uppgifter om tillståndsgivning. Vidare föreslår utredningen att i MI registreras referenser till forskningsrapporter och annat dylikt material som bedömts innehålla relevanta uppgifter om effekter hos varorna. Frågan om statistik över import och hantering av hälso- och miljöfarliga varor behandlas särskilt.

Information från tillsynsverksamhet enligt miljöskyddslagen. Tillsynsverksamheten enligt miljöskyddslagen (1969: 387) befinner sig enligt utredningen ännu i ett uppbyggnadsskede. Enligt beräkningar av naturvårdsverket bör i början av 1980-talet ca 5 000 industrier och andra anläggningar bli föremål för tillsyn och kontroll från luftvårdssynpunkt enligt miljöskyddslagen, vartill kommer ca 15 000 tjockoljeeldade mindre anläggningar för lokaluppvärmning. Samtidigt torde antalet kontrollerade vattenförorenande industrier och avloppsreningsverk uppgå till ca

5 000 resp. ca 2 000. Enligt uppskattningar kommer mätningar av luftemissioner med automatiskt registrerande instrument att i början av 1980-talet resultera i drygt 40 milj. råvärden per år. Härtill kommer ca 115 000 mät- och analysvärden insamlade på konventionellt sätt. Beträffande emissioner i vatten uppskattas det årliga dataflödet till ca 150 milj. uppgifter om föroreningar och kringförhållanden. Drygt hälften av dessa uppgifter beräknas komma att samlas in med kontinuerligt registrerande instrument. Till detta kommer s. k. flödesmätningar som totalt beräknas uppgå till 3 milj. uppgifter per år. Immissionsmätningarna i luft, inkl. sådana med kontinuerligt registrerande instrument, torde resultera i ca 20 milj. mätvärden per år. Genom de i kontrollprogram stadgade recipientundersökningarna beräknas komma att insamlas drygt 4,5 milj. värden, de flesta med manuella metoder.

Utredningen föreslår, med hänsyn till det expanderande informationsflödet och för att grunden till en rationellt ordnad behandling av informationen inom tillsynsverksamheten skall kunna skapas, att denna information inordnas i MI. Härigenom kommer med tiden att byggas upp en fullständig registrering av de anläggningar i landet där miljöfarlig verksamhet i miljöskyddslagstiftningens mening bedrivs och underlag erhållas för en effektivare styrning av denna verksamhet. Behandlingen inom MI föreslås omfatta information om samtliga anläggningar som varit föremål för handläggning enligt miljöskyddslagen eller motsvarande författningar samt om emissioner, immissioner och andra effekter.

Information från tillsynsverksamhet enligt hälsovårdsstadgan. Eftersom miljöskyddslagen generellt reglerar miljöfarlig verksamhet kommer det centrala informationsbehovet på detta område att tillgodoses genom de i föregående avsnitt föreslagna informationsrutinerna. Kontroll av vatten som tillhandahålls för konsumtionsändamål sker däremot enligt hälsovårdsstadgan (1958: 663), enligt vilken vattenverken är skyldiga att ta prover på utgående vatten och, i de fall anordning för rening av vatten finns, på råvatten. I landet finns enligt utredningen uppskattningsvis ca 2 000 allmänna vattenverk av det slag som avses i hälsovårdsstadgan. Antalet mätvärden som insamlas uppskattas till omkring 150 000 per år.

Enligt utredningens mening bör en samlad lagring och maskinell behandling av denna information kunna underlätta och effektivisera kontrollverksamheten. Utredningen föreslår att uppgifter om vattenverk och de vid rå- och renvattenprovtagning erhållna mätvärdena registreras i MI.

Information från tillsynsverksamhet enligt vattenlagen. Utredningen framhåller att av de ca 20 000 mål som hittills avgjorts enligt vattenlagen (1918: 523) utgör övervägande delen s. k. ansökningsmål. Dessa avser huvudsakligen ansökningar om byggande i vatten och gäller fram-

för allt byggande av vattenkraftstationer och inrättande av företag för bortledning av vatten för konsumtion eller industriell förbrukning. För upplysningar om de beslut som meddelats rörande företag enligt vattenlagen är man i dag huvudsakligen hänvisad till den vattenbok som förs vid domstol samt till domar och akter.

Utredningen föreslår att i MI registreras referenser till vattendomar. Registreringen bör ge möjlighet för intressenterna att erhålla en relativt fullständig bild av de faktorer som påverkar förhållandena i olika vattenområden.

Information från tillsynsverksamhet enligt strålskyddslagen. För uppförande av kärnkraftverk krävs tillstånd såväl enligt atomenergilagen (1956: 306) som enligt miljöskyddslagen. De kontrollprogram som upprättas enligt den senare lagen tar ej upp den del av anläggningens miljöfarliga verksamhet som speciellt angår strålskyddsfrågor. Villkor och föreskrifter för strålskyddskontrollen utfärdas med stöd av strålskyddslagen (1958: 110). Enligt utredningen kommer kontrollen enligt strålskyddslagen år 1974 att omfatta fyra anläggningar, varför informationsflödet blir begränsat. År 1974 beräknas 400—500 vattenanalyser utföras, medan antalet analyser i luft beräknas uppgå till ca 200.

Utredningen anser att det kan vara lämpligt att i MI även registrera den information som samlas in genom kontrollen enligt strålskyddslagen trots att nuvarande dataflöde ej i sig påkallar datamaskinell bearbetning. Motivet för ett inordnande är att denna information kompletterar den information som kommer att samlas in genom tillsynsverksamheten enligt miljöskyddslagen.

Statistik över import och hantering av vissa hälso- och miljöfarliga varor. Utredningen framhåller att lagen om hälso- och miljöfarliga varor för sin tillämpning kräver att berörda myndigheter får tillgång till uppgifter som anger i vilka kvantiteter berörda varor importeras, tillverkas, försäljs, förbrukas (inkl. återanvänds) och förs ut i den yttre miljön som avfall. Dylik statistik skulle också komma att få ett mycket stort värde för kontrollen i stort av den yttre miljön. Enligt utredningens bedömning är det önskvärt att statistiken får en sådan uppläggning att man fortlöpande kan följa varornas väg genom samhället och studera hur stor del som återcirkulerar, hur stor del som utnyttjas och under hur lång tidsperiod detta sker samt hur stor del som försvinner i naturen på sådant sätt att en återanvändning i princip omöjliggörs. Den metod som därvid närmast står till buds är att basera statistiken på de uppgifter om enskilda varor som myndighet med stöd av lagen om hälso- och miljöfarliga varor kommer att samla in och förfoga över.

Utredningen föreslår att en offentlig statistik över importen och hanteringen av hälso- och miljöfarliga varor kommer till stånd inom MI. Vilken omfattning denna statistik kan få blir i första hand beroende av rapporteringsskyldighetens omfattning.

Vad gäller statistik över handelsgödselmedel anser dock utredningen med hänsyn till att denna statistik har ett stort intresse också för andra områden än miljövården att den *inte* bör inordnas i MI. Utredningen hänvisar till den statistik som f. n. förs av statens jordbruksnämnd.

Statistik över anläggningar med miljöfarlig verksamhet. Miljökontroll och verksamhet för fysisk planering förutsätter enligt utredningen att tillgång finns till samlade uppgifter om hur de anläggningar vid vilka bedrivs s. k. miljöfarlig verksamhet är fördelade antalsmässigt på olika branscher och på olika delar av landet. Det är därför angeläget, framhåller utredningen, att en dylik statistik kommer till stånd. Underlag för statistiken finns i det register över anläggningar som byggs upp i anslutning till att inom MI samlas information från tillsyns- och kontrollverksamheten enligt miljöskyddslagen.

Utredningen anser med hänsyn till den föreslagna statistikens grundläggande betydelse för de organ som är verksamma på miljökontrollområdet att denna statistik skall inordnas i MI.

Statistik över emissioner från anläggningar med miljöfarlig verksamhet. Av samma skäl som utredningen anför för utarbetandet av en regelbunden statistik över miljöfarliga anläggningar behövs enligt utredningen en fortlöpande statistik över de emissioner som härrör från sådana anläggningar. Underlag för redovisning av emissionerna bör kunna bli de uppgifter om utsläpp inkl. bullerstörningar från enskilda anläggningar som kommer att registreras i MI i anslutning till tillsynen enligt miljöskyddslagen.

Utredningen förordar att emissionsstatistiken får en sådan uppläggning att den lämnar information om den totala belastningen (de totala utsläppen) av olika föroreningar i luft och vatten. För planering av miljövårdande insatser i allmänhet och för prövning av ärenden enligt gällande miljöskyddslagstiftning är det vidare av vikt att uppgifter kan erhållas om hur de totala utsläppen av en viss förorening fördelas på olika källor. Statistiken över emissioner bör utarbetas som en del av MI och ges en sådan uppläggning att den speglar förhållandena branschvis och för skilda kommuner och län samt för hela riket.

Statistik över försäljningen av bensin, eldningsolja m. m. Den av utredningen föreslagna statistiken över emissioner avser redovisning för sådana fasta anläggningar som avses i gällande miljöskyddslagstiftning. Emissionsstatistiken i stort bör emellertid i princip omfatta även sådana föroreningsutsläpp som härrör från motorfordonstrafik och från lokaluppvärmning genom eldning med mineraloljor, kol och koks. Det är emellertid förenat med stora svårigheter att få till stånd en redovisning innefattande även sådana emissioner. Information i detta hänseende måste i stor utsträckning baseras på uppskattningar gjorda på basis av viss översiktlig statistik. Ett viktigt sådant statistikunderlag är uppgifter om försålda kvantiteter av bensin och eldningsolja samt av andra

från emissionssynpunkt intressanta bränsleprodukter. Av betydelse är vidare att få kännedom om hur dessa kvantiteter är fördelade på olika produktkvaliteter och på olika geografiska regioner.

Utarbetandet av en statistik över försäljningen av olika bränsleprodukter bör enligt utredningen *inte* ske inom MI utan i huvudsak inordnas i den offentliga energistatistiken.

Statistik över uppmätta halter koloxid m. m. i avgaser från motorfordon. Vissa möjligheter att approximativt beräkna storleken av emissioner från motorfordon ges också beträffande utsläppen av koloxid. Information härom kan erhållas genom AB Svensk Bilprovning's undersökningar. I samband med den obligatoriska s. k. typbesiktningen av motorfordon, vilken utförs av statens trafiksäkerhetsverk, görs vissa mätningar av utsläppta mängder koloxid och kolväten. Möjligheterna att med ledning av den erhållna informationen uppskatta de totala emissionerna från motorfordonsparken blir givetvis i viss utsträckning beroende av om sådan statistik kommer att finnas tillgänglig som löpande redovisar bl. a. fordonsbeståndets storlek och geografiska fördelning samt förändringar i dessa avseenden. Utredningen understryker mot denna bakgrund vikten av att en tillräckligt säker dylik statistik blir utarbetad.

Utredningen konstaterar efter samråd med Svensk Bilprovning att det *inte* finns anledning att inordna framtagningen av denna statistik i rutinerna för verksamheten inom MI.

Statistik över kommunala vatten- och avloppsförhållanden. För olika ändamål finns behov av en löpande statistik över de kommunala vatten- och avloppsförhållandena. Vattenförbrukningsuppgifter behövs bl. a. inom den fysiska planeringen, vid vattenbalansberäkningar, byggnadsplanering, projektering av vatten- och avloppsanläggningar osv. Avloppsdata åter behövs exempelvis vid generella bedömningar av vattenvårdspolitiska åtgärder, handläggning av ärenden enligt miljöskyddslagstiftningen, tillsynsverksamhet, emissionsinventeringar för vattendrag och regioner, fysisk planering och studier av kombinationseffekter i avloppsutsläpp.

Beträffande de tekniska förutsättningarna för uppbyggnad av en kommunal vatten- och avloppsstatistik konstaterar utredningen att det redan tas fram statistik som i viss mån tillgodoser informationsbehoven på området. För en del av denna verksamhet svarar naturvårdsverket, som samlar in uppgifter om avloppsförhållandena i landets tätorter. För en annan del av statistikverksamheten på området svarar statistiska centralbyrån, som på uppdrag av Svenska vatten- och avloppsverksföreningen insamlar och bearbetar uppgifter om vatten- och avloppsförhållandena i rikets kommuner.

Utredningen föreslår att en samordning av den nuvarande statistikinsamlingen kommer till stånd. Utarbetandet av statistiken bör ske som en del av verksamheten inom MI.

Information om buller. Till utredningen har framförts önskemål om att kunna följa utvecklingen av bullernivåer vid flygplatser, motorvägar, gator och liknande. Detta skulle kräva en viss återkommande datainsamling, varigenom mätvärden skulle kunna sättas i relation till tidigare uppmätta värden eller till gränsvärden för bullernivåer. Buller från fasta anläggningar är föremål för kontroll enligt miljöskyddslagen. Uppgifter om buller från dylika anläggningar skall enligt utredningens förslag registreras i MI. I vilken utsträckning information lämpad för lagring och bearbetning i MI kommer att alstras i den bullerbevakande verksamheten i övrigt får enligt utredningens bedömning bli beroende bl. a. av de beslut som fattas på grundval av trafikbullerutredningens förslag.

Utredningen anser det inte möjligt att nu lägga fram konkreta förslag om inordnandet av en mera omfattande information om buller i MI.

Information om avfall och avfallsbehandling. Från olika håll har för utredningen framhållits angelägenheten av att för såväl tillsynen och planeringen inom avfallsområdet som kontrollen i stort av den yttre miljön kunna förfoga över fortlöpande information rörande både anläggningar för avfallsbehandling och själva avfallet. Önskad information i fråga om anläggningar för avfallsbehandling bör enligt utredningen i huvudsak kunna erhållas från tillsyns- och kontrollverksamheten enligt miljöskyddslagen. Vad däremot angår själva avfallet, både från processer och varuanvändning, är den befintliga informationen i hög grad bristfällig. En av utredningen företagen översiktlig inventering av behoven av information inom avfallsområdet har emellertid gett vid handen att det föreligger vissa svårigheter för närmast berörda organ att åstadkomma erforderliga preciseringar.

Enligt utredningen bör information om avfall göras tillgänglig i form av statistik över bl. a. avfallsanläggningar, avfallsslag och avfallsmängder. Vissa delar av underlaget för en dylik statistik kommer att finnas tillgängliga inom MI genom att en löpande registrering sker av sådana anläggningar som prövats enligt miljöskyddslagen. Utredningen anser det emellertid angeläget att ytterligare statistik rörande avfall, huvudsakligen från varuanvändning, blir utarbetad inom MI och föreslår därför att en kompletterande redovisning i princip kommer till stånd.

Information om transport av hälso- och miljöfarliga varor. Fortlöpan- de uppgifter om transport av vissa slag av hälso- och miljöfarliga varor skulle enligt utredningens uppfattning kunna få ett betydande värde från kontrollsynpunkt. Genom en systematisk rapportering rörande transporter av närmare angivna varugrupper skulle sålunda kunna erhållas information om varornas cirkulation i landet och om de miljörisiker i olika avseenden som sammanhänger härmed. Från miljöskyddssynpunkt är det av särskilt intresse att få upplysning om frekvensen av transporter av farligt gods inom olika regioner och utefter olika transportsträckor.

Utredningen föreslår att förutsättningarna för en utvidgning av statistiska centralbyråns statistik över varutransporter undersöks närmare. Något skäl för att inordna statistikverksamheten i MI finns enligt utredningen *inte* f. n.

Information om miljösituationen och miljöutvecklingen

Information från basdatanät för miljökontroll. Information om miljöförändringar kan enligt utredningens uppfattning bäst erhållas genom undersökningar vid fasta observationsstationer, vilka drivs kontinuerligt med utnyttjande av standardiserade metoder, s. k. basdataundersökningar. Utredningen föreslår mot denna bakgrund att inom ramen för verksamheten i MI skall utföras sådana undersökningar avseende luft och nederbörd, ytvatten, grundvatten samt mark och vegetation. Hur dessa undersökningar enligt utredningens uppfattning bör vara principiellt utformade redovisas särskilt i det följande (avsnitt 2.1.3).

Statistik över immissioner m. m. Utredningen anser det vara av stort allmänt intresse att få till stånd en fortlöpande kvantitativ redovisning av miljösituationen och miljöutvecklingen och föreslår därför att en offentlig statistik över immissioner m. m. skall byggas upp inom MI. Det huvudsakliga underlaget för denna statistik förutsätts bli de resultat som framkommer genom undersökningar inom det föreslagna basdatanätet.

Information om naturresurser och naturresursutnyttjande

Information om beslut och planer beträffande marks och vattens utnyttjande. Utredningen framhåller att det för flertalet offentliga organ med uppgifter inom främst den kulturella och ekonomiska naturvården skulle en samlad registrering av beslut och planer som reglerar användningen av mark och vatten kunna bli av värde. En viktig typ av information i detta sammanhang är uppgifter om restriktioner av skilda slag för mark- och vattenutnyttjandet. Utredningen anser att det är till fördel om i centralnämndens för fastighetsdata plandatabas också kan registreras uppgifter om restriktioner för markanvändning genom beslut enligt naturvårdslagen. Detsamma gäller information om sådana restriktioner som har sin grund i beslut enligt miljöskyddslagen, byggnadslagen, vattenlagen och skogsvårdslagen samt uppgifter om färdigställda men icke fastlagda region- och generalplaner osv. liksom uppgifter om exempelvis industrins samt jord- och skogsbrukets planer.

Utredningen anser att skäl *inte* finns att i MI ta in uppgifter om här angivna beslut och planer avseende utnyttjande av mark och vatten.

Information om vattentillgångar och vattenutnyttjande. För en mängd olika ändamål såväl inom den egentliga miljövården som inom den fysiska planeringen i stort behövs enligt utredningen information om vattentillgångarna inom skilda regioner. I första hand har berörda organ

efterlyst information om grundvattenkvantiteter, medan data rörande tillgången på ytvatten synes ha ett mera begränsat intresse.

Utredningen anser att denna information bör tillmätas stor vikt. Tillgänglig information på området är emellertid i hög grad bristfällig och att få till stånd en mera fullständig redovisning torde medföra praktiska svårigheter.

I fråga om användningen av vattentillgångar för olika ändamål saknas likaledes samlad information. Vissa uppgifter har insamlats och sammanställts bl. a. inom ramen för de s. k. länsinventeringarna. Utredningen förutsätter att referenser till sådant material som nyss nämnts kommer att ingå i MI. När det slutligen gäller uttagen av vatten blir viss information tillgänglig genom den statistik över kommunala vatten- och avloppsförhållanden som utredningen föreslår skall bli utarbetad inom MI.

Statistik över markanvändning. Önskemål om en förbättrad information om det faktiska utnyttjandet av markresurserna har också framförts till utredningen. Bl. a. har därvid framhållits behovet av att framtiden få tillgång till en generell markanvändningsstatistik. Tillräckligt omfattande statistiska uppgifter om markanvändningen i landet finns inte f. n.

Utredningen anser att en ändamålsenligt upplagd statistik över markutnyttjandet skulle kunna få ett betydande värde också från miljökontrollsynpunkt och förordar därför att en officiell sådan statistik kommer till stånd. Med hänsyn till att statistiken kan väntas få sin huvudsakliga användning utanför miljövårdsområdet bör dock utarbetandet av statistiken *inte* ske inom MI. Angeläget är emellertid att miljöaspekterna beaktas vid statistikuppläggningsen.

Information om uttag m. m. av grus, sand, lera och torv. När det gäller naturresurserna grus, sand, lera och torv finns uttalade behov av en fortlöpande information avseende tillgången på och uttagen av dessa. Befintlig information härom är i hög grad bristfällig. Statistiska centralbyrån har mot denna bakgrund studerat förutsättningarna att få till stånd en systematisk statistikinsamling inom området. Enligt utredningens mening bör en statistik över tillgången på och uttagen av grus, sand, lera och torv i viss utsträckning kunna byggas upp på grundval av den i MI lagrade informationen om miljöfarlig verksamhet. Statistikverksamheten som sådan bör emellertid *inte* ingå i MI.

Information om uttag m. m. av malmer och mineraler. Till de icke förnyelsebara naturresurserna hör bl. a. malmer och mineraler. Utvinningen av dessa medför att möjligheterna att försörja landets industri med råvaror successivt minskar varför det är angeläget att utvinningens omfattning och art fortlöpande följs. Utredningen anser det vara av vikt att sådan information kan relateras till uppgifter om tillgången på berörda malmer och mineraler.

Vissa uppgifter bearbetas och sammanställs redan nu av statistiska centralbyrån och redovisas i form av officiell statistik. Utredningen anser att den nuvarande verksamheten *inte* bör inordnas i MI.

Statistik över skogsbestånd, skogstillväxt och skogsavverkning. Skogstillgångarnas stora betydelse för landets ekonomi motiverar att man förfogar över säkra uppgifter om bl. a. skogsbeståndet, skogstillväxten och skogsavverkningen. Behovet av att ha tillgång till en dylik statistik har blivit mera aktuellt sedan särskilda undersökningar gett vid handen att en fortsatt försurning av nederbörden eventuellt skulle kunna medföra omfattande nationalekonomiska förluster i form av minskad skogstillväxt. Den nuvarande skogsstatistiken i Sverige handhas främst av skogsstyrelsen, statistiska centralbyrån, domänverket och skogshögskolan.

Enligt utredningen bör skogsstatistiken *inte* till någon del inordnas i MI. Angeläget är dock att möjligheterna att successivt anpassa statistiken till kraven från miljöövervakningssynpunkt fortlöpande beaktas av de för statistiken ansvariga organen.

Statistik över fiskfångster. Från olika håll har för utredningen framhållits det värde en kontinuerlig statistik över kvantiteter fångad fisk i kombination med uppgifter om fiskeinsatser skulle ha såsom indikator på miljömässigt betingade förändringar i de vatten där fiske bedrivs. Vidare har betonats att en detaljerad sådan statistik behövs om man skall få en säker uppfattning om uttagen inom olika havsregioner av den resurs som fiskbeståndet utgör.

Utredningen framhåller att tillgången till en fångstplatsorienterad statistik över kvantiteter fångad fisk skulle innebära förbättrade möjligheter i olika avseenden att genomföra en fortlöpande miljöövervakning och kontroll av naturresursutnyttjandet. Mot denna bakgrund understryker utredningen vikten av att en omläggning av den officiella fiskestatistiken kommer till stånd. Utredningen finner dock *inte* anledning föreslå att denna verksamhet inordnas i MI.

Statistik över nedlagt vilt. Frågan om behovet av och förutsättningarna för uppbyggnad av en löpande viltstatistik utvisande antalet vid jakt nedlagda villebråd har närmare granskats av utredningen. Bl. a. har framhållits det värde en dylik statistik skulle kunna få för bl. a. planeringen av olika viltvårdsåtgärder. Det har också betonats att statistiken skulle kunna fungera som indikator på miljömässigt betingade förändringar i viltbeståndet. Statistiken skulle enligt utredningen i detta avseende komma att tjäna samma syfte som den i föregående avsnitt behandlade fiskestatistiken.

Utredningen anser att behovet av en förbättrad viltstatistik är väl dokumenterat. Utredningen betonar värdet av att en geografiskt differentierad allmän statistik i princip kommer till stånd. Uppbyggnaden av en dylik statistik måste emellertid föregås av en noggrant planerad för-

söksverksamhet. Ett slutligt avgörande i frågan bör anstå i avvaktan på resultaten från försöksverksamheten.

Viss övrig information

Information om forsknings- och undersökningsverksamhet m. m. Erfarenheter bl. a. från en av utredningen utförd modellundersökning beträffande några kommunblock i landet pekar på att antalet i statlig, kommunal och privat regi bedrivna forsknings- och undersökningsprojekt på miljövårdsområdet för landet som helhet uppgår till flera tusen. Merparten av dessa är av kortvarig natur men icke sällan förekommer att projekt sträcker sig över perioder om tio år eller längre. Samlad redovisning av verksamheten saknas men inom vissa områden har vid några tillfällen sammanställts uppgifter om sådan verksamhet som varit av forskningsinriktad natur. Någon fast rutin för aktualisering av dessa sammanställningar finns dock inte.

Forsknings- och undersökningsprojekten inom miljövårdsområdet är av starkt skiftande slag både vad avser innehåll och genomförande. Särskilt med hänsyn till sistnämnda förhållande är det enligt utredningen tveksamt om resultat i form av enskilda mätdata från den här aktuella verksamheten bör inordnas i MI. Referenser i MI till forsknings- och undersökningsprojekt bör dock kunna ge en överblick över verksamhet av intresse från miljövärdssynpunkt.

Statistik över sjukdomstillstånd m. m. Utredningen anför att det är av största betydelse att fortlöpande information finns tillgänglig om effekterna av den miljöpåverkan som befolkningen utsätts för. Utredningen konstaterar dock att det är förenat med utomordentliga svårigheter att erhålla information som på ett entydigt sätt beskriver sådana förhållanden. Därför kan inte heller anvisas de former och det innehåll en informationsverksamhet på området bör ha i framtiden.

Undersökningar av sambandet mellan miljöpåverkan och effekter på människan kräver en statistisk insats som innebär att information samlas in och bearbetas beträffande ett stort antal individer. Utredningen anser det vara väsentligt att den av socialstyrelsen förda statistiken över sjukdomstillstånd i möjligaste mån kan utnyttjas för att indikera eventuellt samband mellan miljöpåverkan och sjukdomstillstånd hos människan. Vid sidan av socialstyrelsens statistik över sjukdomstillstånd m. m. skulle enligt utredningen den av statistiska centralbyrån förda statistiken över dödsorsaker kunna få ett visst värde. Detsamma gäller den statistik rörande sjuklighet som förs av riksförsäkringsverket.

Utredningen anser att denna verksamhet *inte* bör inordnas i MI.

Information om s. k. ovanliga fenomen. Utredningen konstaterar att allmänheten ofta observerar händelser av typen kraftiga insektsangrepp, plötslig fiskdöd, sjöfågelskador osv. En omedelbar vetenskap-

lig förklaring till fenomenen saknas ofta. I vissa fall kan de observerade fenomenen vara utslag av inträffade föroreningar eller andra förändringar i miljön och kan utgöra tecken på miljöstörning. Enligt utredningens uppfattning skulle en registrering i MI av uppgifter om ovanliga fenomen och av sedermera fastställda orsaker kunna bli av ett visst värde från kontrollsynpunkt.

Utredningen anser att en registrering av uppgifter om ovanliga fenomen i princip skall komma till stånd inom MI men räknar med att frågan om verksamhetens innehåll och form måste övervägas ytterligare.

Information om meteorologiska, klimatologiska, hydrologiska och oceanografiska förhållanden. Utvärderingen av information om föroreningshalter i luft och vatten kräver ofta tillgång till meteorologiska, klimatologiska, hydrologiska och oceanografiska uppgifter. SMHI anordnar och övervakar dylika observationer samt granskar, bearbetar och bevarar insamlat material.

Med hänsyn till att dubbellagring av information så långt möjligt skall undvikas anser utredningen att den av SMHI insamlade informationen *inte* bör inordnas i MI.

Statistik över miljövårdens kostnader och resultat. För organ som är verksamma på miljövårdsområdet är det enligt utredningen av intresse att fortlöpande kunna följa vilka kostnader som är förenade med miljövårdsarbetet och vilka resultat som miljövårdsinsatserna ger på kort och lång sikt.

Utredningen föreslår att inom MI byggs upp en allmän statistik som årligen redovisar dessa förhållanden. En allmän statistik över miljövårdens kostnader bör enligt utredningen principiellt omfatta såväl statliga och kommunala som privata utgifter för miljövårdsinsatser. Likaså bör statistiken över uppnådda resultat i princip gälla både offentliga och privata miljövårdsåtgärder även om den till en början måste begränsas till att i praktiken gälla enbart de statliga och kommunala miljövårdsinsatserna.

2.1.3 Basdatanät för miljökontroll

Utredningen anser att en väsentlig del av informationen om miljöförändringar bäst kan erhållas genom undersökningar vid fasta observationsstationer vilka drivs kontinuerligt med utnyttjande av standardiserade metoder, s. k. basdataundersökningar, i syfte att beskriva den tidsmässiga variationen hos olika mätningar av intresse från miljökontrollsynpunkt. Av särskild betydelse är därvid att de långtidsmässiga förändringarna blir tillfredsställande klarlagda. Vidare bör undersökningarna läggas upp på sådant sätt att regionala variationer så långt möjligt blir belysta. Syftet med verksamheten bör vara att klarlägga de allmänna förändringarna inom regioner snarare än att ange förändringarna av mera akut natur i närheten av enskilda föroreningskällor. Sådana

lokala förändringar måste enligt utredningens uppfattning bli föremål för särskilda undersökningar i anslutning bl. a. till tillsynen enligt miljöskyddslagstiftningen. Parallellt med den undersökningsverksamhet som avser att beskriva förändringar i naturen skall material insamlas som ger möjlighet att beräkna miljöns successiva belastning med olika föroreningar bl. a. från kommuner och industrier. En väsentlig uppgift för basdataundersökningarna bör vara att tillhandahålla underlag för belysning av samband mellan emissioner och immissioner. Vid planering av användningen av mark- och vattenresurserna är man i hög grad hänvisad till den kunskap och de erfarenheter som erhålls av verkningarna av existerande miljöstörande aktiviteter, t. ex. föroreningsutsläpp.

Utredningen konstaterar att en relativt omfattande datainsamling redan nu förekommer i landet i syfte att belysa sådana förhållanden som ovan nämnts. Som exempel härpå nämner utredningen den verksamhet som på vattenvårdsområdet utförs av naturvårdsverkets limnologiska undersökning, fiskeristyrelsen, SMHI och SGU. På det atmosfärkemiska området bedriver internationella meteorologiska institutet i Stockholm undersökningar. Vidare genomför bl. a. lantbrukshögskolan viss observationsverksamhet på det markkemiska området.

På den undersökningsverksamhet som skall ge fortlöpande information om miljöförändringar måste, framhåller utredningen, komma att ställas långt gående krav i olika avseenden. Sålunda måste innehållet i en dylik verksamhet noga avpassas till karaktären av de förändringar som man önskar klarlägga. Kraven innebär vidare att man skall eftersträva representativitet i undersökningsverksamheten och att resultaten får en hög och känd tillförlitlighet. Med hänsyn till att undersökningarna skall spegla i första hand långtidsutvecklingen är det vidare väsentligt att verksamheten får en säkerställd kontinuitet. Slutligen är det av vikt att en innehållsmässig och teknisk-organisatorisk samordning sker av verksamheten. Av särskild betydelse vid genomförandet av miljöundersökningar är att kunna precisera vilken representativitet dessa har. Frågan gäller därvid i första hand i vilken mån den erhållna informationen är representativ för större geografiska områden än den plats där undersökningen skett men också huruvida resultaten är representativa med hänsyn till de tidsmässiga aspekterna.

Utredningen har funnit att redan existerande undersökningsverksamhet av basdatakaraktär i många avseenden uppfyller de krav som bör ställas på en fortlöpande datainsamling för kontroll av miljöförändringar. Emellertid har utredningen kommit till den uppfattningen att en översyn av verksamheten bör komma till stånd om undersökningarna på ett fullt tillfredsställande sätt skall kunna svara mot samhällets behov av kontinuerlig miljöövervakning. Utredningen understryker att bristerna i den nuvarande verksamheten på området väsentligen sam-

manhänger med att resurserna för bedrivande av denna f. n. är otillräckliga och att verksamheten, genom att den i huvudsak finansieras med forskningsmedel, saknar en säkerställd kontinuitet.

Utredningen har utarbetat ett principförslag i vad avser sådan datainsamling vid fasta observationsstationer som enligt utredningens uppfattning behöver ske framdeles för att samhället skall förfoga över någorlunda säkra uppgifter om miljöutvecklingen. Förslaget innebär att landsomfattande undersökningar av fysikaliska, kemiska och biologiska förhållanden i miljön skall bedrivas i ökad omfattning jämfört med hittillsvarande verksamhet. Förslaget har uppdelats på fyra delprojekt, nämligen undersökningar avseende förhållanden i luft och nederbörd, ytvatten, grundvatten resp. mark och vegetation.

Utredningen understryker att förslaget skall uppfattas som en principskiss, vilken i första hand är avsedd att visa inriktningen och omfattningen av den för framtiden behövliga verksamheten samt att ligga till grund för en kostnadsberäkning. Sammantaget torde enligt utredningen krävas ett relativt omfattande ytterligare utredningsarbete innan en detaljplan för verksamheten kan fastställas. Den av utredningen föreslagna datainsamlingen förutsätts kunna ske i huvudsak rutinmässigt med tillämpning av vedertagen undersökningsmetodik. Utvärderingen av resultaten kan emellertid inte på motsvarande sätt göras enligt rutinmetoder utan måste enligt utredningens uppfattning bli en viktig uppgift för forskningen på området. Utredningen understryker vikten av att detaljplaneringen av föreslagen undersökningsverksamhet och genomförandet av denna sker i nära samverkan med forskningsorganen och med speciellt beaktande av dessa organs krav när det gäller verksamhetens innehåll och utformning.

Förslaget till undersökningsplan har begränsats till att gälla landsomfattande verksamhet. De regionala och lokala undersökningar som utförs och kommer att utföras i stort antal omfattas sålunda inte av planen. Planen innefattar inte heller uppföljning av sådana fysiska förändringar i miljön som sammanhänger med att naturresurser tagits i anspråk eller eljest utnyttjats.

I basdataundersökningarna behöver erfarenheterna från forskningsarbetet successivt utnyttjas. Det är enligt utredningen nödvändigt även med en intensifiering av forskningsinsatserna för att dessa undersökningar efter hand skall kunna modifieras och bli allt mer effektiva.

Utredningen framhåller att uppbyggnaden av basdatanätet måste ske parallellt med utvärderingen av erhållet datamaterial och med genomförandet av särskilda intensivundersökningar. Dessa senare blir väsentligen av forskningskaraktär och bör mot denna bakgrund bekostas på annat sätt än genom anslag till verksamheten med basdataundersökningar.

Enligt utredningen kommer basdatanätet i viss mening aldrig att få

en definitiv utformning. Nya föroreningar kommer till vilket ställer krav på ett ökande antal observationer medan andra förlorar i intresse. Helt nya önskemål om miljöövervakningens syfte och omfattning kan medföra att ytterligare undersökningsmoment måste införas i systemet.

Om basdatanätet genomförs kommer årligen att insamlas ett mycket stort antal data av skilda slag. Ett effektivt utnyttjande av uppgifterna kräver bl. a. tillgång till goda bearbetningsmöjligheter. De enskilda resultaten från den undersökningsverksamhet som kommer till stånd bör enligt utredningen därför registreras i MI och där lagras på sådant sätt att bearbetningar av materialet lätt kan genomföras.

2.1.4 Samordning med andra informationssystem och internationell samverkan

Utredningen redovisar i sitt betänkande hur utredningen principiellt ser på frågan om en samordning med andra informationssystem och internationell samverkan på miljöinformationsområdet.

För utredningen framstår som angeläget samverkan mellan MI och den fastighetsdatabank som f. n. byggs upp av centralnämnden för fastighetsdata bl. a. med tanke på att en stor del av informationen i MI föreslås lägesbestämmas med utnyttjande av samma koordinatmetod som används i fastighetsdatabanken. Även i övrigt betonar utredningen det stora värde som fastighetsdatabanken kan komma att få på miljöinformationsområdet. Bl. a. bör denna kunna tjäna som bas för framtagning av en offentlig statistik över skilda förhållanden av intresse från miljösynpunkt. Med hänsyn till att viss oklarhet råder om den närmare utformningen av fastighetsdatabanken och till att uppbyggnaden under alla förhållanden kommer att ta lång tid i anspråk, har utredningen inte ansett det meningsfullt att lägga fram konkreta förslag om dylika sambearbetningar.

Framställningen av viss statistik av betydelse för miljövårdsarbetet skall enligt utredningens förslag inordnas i MI och ske som en del av verksamheten inom detta informationssystem. För denna statistik gäller att den har sådan betydelse från hälso- och miljökontrollsynpunkt och får sådan till miljöområdet koncentrerad användning att statistikuppläggningsen väsentligen bör anpassas till kraven hos berörda miljövårdsorgan. I andra fall får statistik av intresse från miljökontrollsynpunkt viktigare användningar inom andra fält än miljöområdet och bör därför tas fram i annan ordning än inom MI. Över utformningen av sådan statistik kommer det för MI ansvariga organet att sakna formellt inflytande. Det förutsätts dock att önskemålen från berörda miljövårdsorgan om statistikens innehåll även i detta fall så långt möjligt beaktas.

I SMHI:s verksamhet ingår att samla in och bearbeta information som erhålls vid meteorologiska, hydrologiska och oceanografiska observationsstationer. När det gäller datainsamling har SMHI bedrivit försöks-

verksamhet med datorstyrd registrering av observationer från automatiska stationer. Vid uppbyggnaden av MI bör, framhåller utredningen, tillses att rutiner för utnyttjande av den relevanta informationen i SMHI:s arkiv kommer till stånd.

Information av dokumentarisk art för miljövårdsarbete återfinns vanligen inom olika etablerade ämnesområden såsom kemi, biologi, medicin och teknik. Sedan mitten av 1960-talet existerar inom flertalet ämnesområden utländska datorbaserade dokumentationstjänster. Då dessa marknadsförs även inom Sverige av de under senare år uppbyggda svenska dokumentationstjänstcentralerna anser utredningen det inte motiverat att föreslå särskilda insatser på dokumentationstjänstområdet. Slutsatsen att den svenska verksamheten på miljödokumentationsområdet f. n. inte bör utvidgas grundar sig delvis också på en bedömning av den framtida tekniska utvecklingen på datakommunikationsområdet. Inom en inte alltför avlägsen framtid bör det sålunda finnas möjlighet till direktkommunikation med utländska datasystem, varvid bl. a. system med information om biologiska effekter av kemiska ämnen blir av speciellt intresse. Enligt utredningen bör MI ha en förmedlande funktion när det gäller att få tillgång till dokumentation av betydelse för miljövårdsarbetet. Den som söker information inom ett visst ämnesområde bör hos MI kunna få upplysning om i vilka databaser — svenska eller utländska — den sökta informationen kan väntas bli funnen.

Utredningen framhåller vidare att undersökningsverksamhet, som bedrivs på det nationella planet, kan väntas bli effektivare om den samordnas med liknande aktiviteter utomlands och därmed inplaceras i ett större sammanhang. Svenska undersökningar av haven kring Sverige, observationer av föroreningshalter i luft osv. får således ett större värde om kringliggande länder också deltar i verksamheten. Särskilt i fråga om de föreslagna basdataundersökningarna bör det vara av betydelse att en samordning sker med aktiviteter av liknande slag i grannländerna.

Vid planeringen och uppbyggnaden av ett svenskt informationssystem på miljövårdsområdet bör enligt utredningen utformningen och omfattningen av liknande utländska informationssystem vara av intresse. Uppmärksamhet bör bl. a. ägnas frågorna om ett svenskt system bör tekniskt anpassas till något befintligt eller planerat utländskt system, om MI bör förberedas för direkt informationsutbyte med dylika system eller om de svenska organen med behov av viss miljöinformation helt enkelt bör utnyttja den utländska informationen. Med hänsyn till att utvecklingen i fråga om informationssystem på miljövårdsområdet går mycket snabbt kan det enligt utredningen vara motiverat att dröja något med ett ställningstagande i saken.

Utredningen framhåller att genomförande av rekommendationerna

av 1972 års FN-konferens om den mänskliga miljön innebär en betydande internationell satsning bl. a. när det gäller insamling och utbyte av miljöinformation. Till stor del skulle dessa insatser komma att ske inom ramen för helt nya, av konferensen initierade aktiviteter. Man räknar emellertid också med en icke obetydlig utvidgning av befintliga verksamheter hos bl. a. sådana organisationer som WHO, UNESCO och IOC. Det internationella samarbetet på miljöinformationsområdet torde komma att utvidgas avsevärt efter hand som den av FN-konferensen initierade verksamheten blir genomförd. Vid bedömningen av behoven och möjligheterna att anpassa uppläggningsen av MI till dylika, befintliga och planerade, aktiviteter har utredningen emellertid kommit till den uppfattningen att en sådan anpassning inte är möjlig i ett inledningskede för MI. Skälet härtill är främst att det ännu råder oklarhet om de internationella verksamheternas innehåll och inriktning på längre sikt och att man f. n. inte kan precisera vilka krav på de nationella informationssystemen som blir aktuella till följd av dessa aktiviteter. I en första etapp av utbyggnaden av MI får därför systemet utformas enbart med hänsynstagande till de inhemska organens behov av information. Ett uppskov med att ansluta det svenska informationssystemet till verksamheter på det internationella planet kan ej heller vara till nackdel för redan pågående aktiviteter inom olika organisationer.

2.1.5 Formerna för genomförande av informationssystemet

Utredningens förslag angående MI:s innehåll och omfattning kan enligt utredningen ses som ett uttryck för hur ett informationssystem i princip bör utformas för att tjäna den enligt utredningen angivna målsättningen. Ett beslut om den definitiva utformningen av systemet bör emellertid enligt utredningen fattas längre fram i tiden. I inledningskedet bör verksamheten inom MI i huvudsak få formen av försöksverksamhet. Bakgrunden till att utredningen inte är beredd att redovisa ett mera definitivt förslag är en allmän osäkerhet om bl. a. informationsbehovens utveckling under de närmaste åren och om datavolymerernas omfattning. Osäkerheten i dessa avseenden gör det svårt att bedöma bl. a. hur den maskinella databehandlingen skall organiseras och hur administrationen i stort inom MI skall vara utformad för att skäligen krav på systemets effektivitet skall kunna tillgodoses. Ett annat skäl är att det råder oklarhet om vilken roll de nationella miljöinformationssystemen kommer att få i det fortsatta internationella samarbetet och hur de enskilda ländernas insatser på miljöinformationsrådet skall kunna knytas samman.

Utredningen menar därför att fördjupade utredningar måste genomföras på en rad områden under det fortsatta utvecklingsarbetet inom MI. Av största betydelse är att de systemrutiner som läggs upp under

försöksperioden görs flexibla och utbyggbara så att användarna av MI inom vida ramar skall kunna påverka utformningen intill dess att samhällets miljökontrollverksamhet kommit in i fasta organisatoriska former.

Från försöksverksamhet bör enligt utredningen dock undantas i första hand publicering av den statistik som systemet kommer att tillhandahålla.

För att erhålla en från planeringssynpunkt hanterlig och till omfattning och inriktning flexibel organisation av utvecklingsarbetet och försöksverksamheten inom MI föreslår utredningen att arbetet organiseras i delprojekt. Härvid bör den tidigare redovisade uppdelningen av informationsområdet i MI kunna följas. Arbetet inom de enskilda delprojekten skall i flertalet fall leda fram till en försöksverksamhet, vilken bör utvärderas efter en vid projektstarten fastställd period. De olika delprojekten kan därmed tidsmässigt planeras så att ett jämnt resursutnyttjande blir möjligt. Vidare kan erfarenheter från vissa projekt tillgodogöras inom projekt som ligger senare i tiden.

Utredningen förutsätter att erfarenheterna under försöksverksamheten, som föreslås börja budgetåret 1974/75, skall kunna successivt utvärderas. Utredningen anser att försöksverksamheten och utvärderingen av denna bör ske i sådan takt att en samlad bedömning av hela försöksverksamheten skall kunna slutföras senast under budgetåret 1978/79. Med en sådan tidsplan bör en fast organisation för verksamheten kunna inrättas senast budgetåret 1980/81.

Enligt utredningen kan arbetet med de föreslagna delprojekten indelas i en utvecklingsfas och en driftfas. Den förra fasen indelas i förstudie, utredning och s. k. implementering. Förstudien förutsätts komma att bestå av ett problemorienterat utredningsarbete syftande till att ge en bild av problemområdet och möjliggöra en avgränsning av detta. Sedan detta arbete avslutats inleds utredningen som avses leda fram till ett systemförslag. Detta förutsätts innehålla detaljerade uppgifter om indata, utdata, registerorganisation, bearbetningar m. m. Härefter vidtar implementeringen som bl. a. omfattar utformning av rutiner, framtagning av programförutsättningar, programmering samt program- och systemtest t. o. m. driftstart. Den senare fasen i det föreslagna projektarbetet, dvs. driftfasen, omfattar den period under vilken försöksdrift bedrivs.

Utöver de olika informationsområden som utredningen föreslår skall ingå i MI föreslår utredningen även vissa andra projekt som skulle påbörjas under försöksperioden. Dessa omfattar vissa samordnade uttag av information såväl inom som utom MI samt vissa specialprojekt rörande information om forsknings- och undersökningsverksamhet m. m.

2.1.6 Administration m. m.

De centrala administrativa funktionerna inom MI bör enligt utredningens mening ankomma på en myndighet. Vid valet av organ borde det ligga nära till hands att beakta vilken myndighet som genom sin verksamhet kan förväntas få särskilt stor användning av systemet. Av större vikt vid valet av huvudman är emellertid enligt utredningens mening att myndigheten i fråga har arbetsuppgifter och erfarenheter av betydelse för driften av MI. Härvid kan enligt utredningens mening främst statistiska centralbyrån, naturvårdsverket, SMHI och centralnämnden för fastighetsdata komma i fråga.

Fördelen med att redan i försöksskedet anförtro ansvaret för verksamheten till någon av de nämnda fyra myndigheterna är enligt utredningen att verksamheten skulle kunna i vissa avseenden finna sin form på ett säkrare sätt än som blir fallet med ett inledande provisorium. Härvid skulle också undvikas de övergångssvårigheter som måste uppkomma då en provisorisk organisation överförs till en permanent. En permanent organisation knuten till endera av de nämnda myndigheterna medför enligt utredningen vidare den fördelen att vissa administrativa basresurser skulle vara tillgängliga.

Utredningen framhåller emellertid att under försökstiden bör värdefulla erfarenheter kunna göras till ledning för fortsatta organisatoriska överväganden. Enligt utredningens uppfattning bör därför under försöksperioden ett särskilt, fristående organ bli huvudman för MI. Utredningen förutsätter emellertid att definitiv ställning tas till frågan om vilken myndighet som efter försöksverksamhetens genomförande skall vara huvudman för MI så snart förutsättningar härför föreligger.

Enligt utredningens förslag kommer MI efter hand att omfatta ett stort antal sinsemellan vitt skilda ämnesområden. Det kan därför enligt utredningen antas att krav i fråga om systemets innehåll och användning kommer att ställas från avnämare representerande skilda intressen. Frågor av denna art måste bli föremål för en så allsidig prövning som möjligt. Utredningen föreslår att ett fristående organ, kallat miljödatanämnden, inrättas för att vara huvudman för MI under försöksverksamheten.

Såsom huvudman för MI blir miljödatanämnden enligt utredningens förslag beslutande i principiella frågor om systemets informationsinnehåll, innehållet i och organisationen av viss datainsamling som skall ge systemet dess avsedda innehåll, systemets tekniska uppläggning, drift och användning samt former för tillhandahållandet av information från systemet. Nämnden blir vidare ansvarig för kostnaderna för utvecklingen och driften av MI. Utöver dessa till huvudmannansvaret hörande frågor föreslås miljödatanämnden få registeransvaret, som innefattar det praktiska arbetet med att bygga upp och genomföra själva systemet. Miljödatanämnden skall således även vara ansvarig för driften av systemet. .

Miljödatanämnden kan emellertid enligt utredningen av praktiska skäl inte fullgöra alla de skiftande uppgifter som blir aktuella inom MI. Sålunda räknar utredningen med att statskontoret skall biträda nämnden i utvecklingsarbetet och försöksverksamheten. Vidare är det enligt utredningen naturligt att naturvårdsverket anlitas såvitt gäller insamlingsverksamheten inom basdatanätet och att statistiska centralbyrån tilldelas särskilda uppgifter beträffande statistikverksamheten.

Utredningens förslag att miljödatanämnden skall ha huvudansvaret för försöksverksamheten innebär att nämnden även för basdatanätet får ansvaret för den övergripande planeringen och bedömningen. De olika delprogram inom vilka basdataundersökningarna skall genomföras bör enligt utredningen inordnas i ett av nämnden samordnat observationsprogram. I utarbetandet av programmet bör delta bl. a. naturvårdsverket och, med hänsyn till att data även är avsedda att bilda underlag för en löpande statistikproduktion, statistiska centralbyrån. Vid sin bedömning av de organisatoriska formerna för basdatanätets utveckling och drift föreslår utredningen att verksamheten fördelas mellan de organ som f. n. svarar för de olika typer av undersökningar som skall genomföras inom basdatanätet. Denna fördelning innebär i huvudsak att naturvårdsverket svarar för undersökningar avseende luft, ytvatten exkl. hydrologiska undersökningar samt mark och vegetation, att SGU svarar för grundvattenundersökningar samt att SMHI svarar för hydrologiska undersökningar. Enligt utredningen bör det ankomma på naturvårdsverket, SGU och SMHI att före miljödatanämndens slutliga behandling i samråd utarbeta förslag till detaljprogram för undersökningsverksamhetens praktiska bedrivande.

Utredningen framhåller att för analys av insamlade prover fordras en relativt omfattande laboratorieorganisation. Behov föreligger inte endast av analyser utan även av en fortlöpande utveckling av analysmetoder och interkalibrering mellan olika laboratorier. De data som insamlats skall av de tre ansvariga myndigheterna överlämnas till miljödatanämnden för att lagras och bearbetas. I lämplig form bör de i basdataundersökningarna erhållna resultaten av miljödatanämnden tillhandahållas statistiska centralbyrån för framställning av löpande statistik över immisioner m. m. Eftersom informationen från basdatanätet skall ligga till grund för bedömning av den aktuella miljösituationen och miljöutvecklingen och därav påkallade miljövårdsåtgärder bör utvärderingen av informationen ankomma på naturvårdsverket.

Vid bedömningen av de behov av laboratorieresurser som basdatanätet medför har utredningen utgått från att laboratorieverksamheten i huvudsak skall förläggas till naturvårdsverkets undersökningslaboratorium. När det gäller behovet av laboratorieresurser under inledningskedet har utredningen avstått från att göra en närmare analys av hur

ett integrerat laboratorium för basdatanätet och naturvårdsverkets övriga behov skall organiseras utan inskränker sig till att lämna förslag till den förstärkning som behövs för att utvecklingsarbetet med basdatanätet skall kunna påbörjas. Enligt utredningen fordras vid laboratoriet personal för undersökningar avseende luft, nederbörd, ytvatten, mark och vegetation samt för kemiska analysr även som för sammanställning och bearbetning av data. Dessutom fordras personal för administrativa funktioner och servicefunktioner. Totalt uppgår det beräknade behovet av personal till 67 personer, varav 37 handläggare.

När det gäller statistikverksamheten inom MI erinrar utredningen om att i överensstämmelse med 1960 års riksdagsbeslut har den statliga statistikproduktionen efter hand kommit att centraliseras till statistiska centralbyrån. Detta talar enligt utredningen i och för sig för att centralbyrån skall svara för statistikverksamheten inom MI. Med hänsyn till att verksamheten inom MI under den tid varom här är fråga har karaktären av försök bör emellertid miljödatanämnden såsom huvudman för MI även ha ledningsansvaret för statistikverksamheten.

Utredningen föreslår därför att miljödatanämnden under försöksverksamheten även skall ha hand om planeringsuppgifter av övergripande karaktär på statistikområdet men att statistiska centralbyrån engageras i sådan detaljplanering av statistik som inte har karaktär av s. k. driftstatistik. Centralbyrån skall enligt förslaget genomföra insamling, granskning, bearbetning m. m. av sådan information som i första hand skall användas för statistikframställning samt ombesörja specialbearbetningar för statistiskt ändamål av sådant i MI lagrat material som insamlats för administrativa syften. Vidare bör centralbyrån svara för publicering av statistikresultaten, utöva fortlöpande bevakning av frågor som gäller miljöstatistikens innehåll, uppläggning och anpassning till internationella rekommendationer samt svara för den internationella statistikrapporteringen.

Miljödatanämnden bör enligt utredningen vara sammansatt på sådant sätt att den blir representativ för de olika organ som i första hand kommer att delta i utvecklingen av MI eller kommer att utnyttja MI. Hit hör bl. a. naturvårdsverket, statistiska centralbyrån, SMHI, SGU, socialstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, fiskeristyrelsen, statens livsmedelsverk, konsumentverket, statens planverk och statskontoret. Vidare bör enligt utredningen länsstyrelserna, kommunerna, industrin och den målinriktade forskningen vara representerade. Nämnden kan, framhåller utredningen, ha en bred sammansättning med ledamöter representerande flertalet intressenter. Ett alternativ är att antalet ledamöter i nämnden snävt begränsas och att till nämnden knyts ett rådgivande expertorgan.

Utredningen föreslår att till miljödatanämnden knyts ett kansli. Erforderlig datamaskinell bearbetning av information i MI torde en-

ligt utredningen under försöksverksamheten böra ske på servicebyrå, eftersom behovet av datamaskinresurser inte är av den storleksordning eller struktur att det motiverar egen maskinell utrustning. Till kansliets funktioner hör principiellt även den statistiska verksamheten, vars omfattning hos miljödatanämnden dock blir begränsad med hänsyn till att statistiska centralbyrån förutsätts bli ansvarig för större delen av denna verksamhet.

Ledamoten Medin är skiljaktig i fråga om förslaget till administration.

Enligt Medin medför den av utredningens majoritet föreslagna lösningen att MI inte kan fylla uppgiften att utan onödigt dröjsmål ge de olika myndigheterna på miljövårdsområdet tillgång till ett rutinmässigt fungerande datasystem. Miljövårdsorganens behov att utan onödigt dröjsmål bli försedda med relevant informationsunderlag torde, enligt Medins uppfattning, komma att medföra stark press på systemet att redan under försöksperioden rutinmässigt tillhandahålla delar av informationsunderlaget. Genom att MI i realiteten kommer att tas i praktiskt bruk redan under försöksperioden framstår enligt Medin möjligheterna att genomföra en förutsättningslös samlad bedömning omkring år 1980 av systemets totala innehåll och omfattning som närmast illusoriska. Enligt Medins uppfattning borde utredningen ha lagt fram sådana förslag att statsmakterna på grundval därav kunnat i ett sammanhang avgöra huvuddragen av systemets innehåll och tekniska utformning samt organisatoriska placering.

För de myndigheter som på olika sätt skulle beröras av verksamheten inom MI kan, framhåller Medin vidare, en provisoriskt bedriven verksamhet antas inverka hämmande. Sålunda kan riskeras att myndigheterna, så länge omfattningen av deras fasta engagemang i MI inte är preciserad, anser sig förhindrade att ta initiativ till förändringar som skulle medföra rationaliseringseffekter eller eljest innebära fördelar. För statistikverksamheten torde den provisoriska organisationen inte innebära några fördelar. En provisorisk organisationsform kan enligt Medin vidare komma att medföra betydande nackdelar från kostnadsynpunkt jämfört med en permanent lösning. Nackdelar uppkommer vidare därigenom att de administrativa informationsrutinerna inom MI under hela försöksperioden avses fungera vid sidan av redan existerande rutiner.

Utredningsmajoritetens förslag att en särskild miljödatanämnd skall utses och tilldelas ett övergripande planerings- och samordningsansvar finner Medin i och för sig välgrundat. En sådan nämnd bör därför finnas även inom en permanent organisation. Det synes dock Medin tveksamt om nämnden bör tilläggas några mera omfattande beslutsfunktioner. Verksamheten inom MI bör enligt Medins uppfattning förläggas till en eller flera av de myndigheter som har beslutskompetens på de in-

formationsområden som blir företrädda i MI. Medin anför i första hand statens naturvårdsverk men även socialstyrelsen, statens livsmedelsverk, arbetarskyddsstyrelsen och statistiska centralbyrån som huvudmyndighet för MI. I varje fall bör miljödatanämnden organisatoriskt knytas till någon av dem. Dessutom bör enligt Medins uppfattning övervägas om inte beslutsfunktionen i frågor som rör statistikens innehåll och framställning i större utsträckning än vad utredningen föreslår bör ankomma på statistiska centralbyrån. Medin anför att ett alternativ är att inrätta miljödatanämnden som en fristående myndighet med uppgift att permanent omhänderha verksamheten inom MI. En sådan lösning skulle emellertid enligt Medins uppfattning ha åtskilliga av de nackdelar som är förknippade med en provisoriskt inrättad myndighet.

2.1.7 Särskilda frågor

Utredningen tar även upp flera särskilda frågor som hör samman med utvecklingen av MI, bl. a. frågor om sekretess och tillhandahållande av information.

Utredningen framhåller att vid uppbyggnaden av ett informationssystem måste beaktas de regler och den praxis som gäller för skydd av information mot obehörig åtkomst och användning. Informationen måste således handhas på sådant sätt att såväl kraven på offentlighet och sekretess som kravet på teknisk säkerhet uppfylls. Kretsen av dem som skall skyddas och de intressen som berörs är ofta omfattande, varför upprättandet av ett sådant skydd som regel innefattar åtskilliga problem av planeringsteknisk natur. För uppbyggnaden och driften av MI är det enligt utredningen av vikt att frågorna om offentlighetsprincipens tillämpning på ADB-lagrat informationsmaterial och om tillgängligheten av sådant material blir lösta. För sådan information som är sekretessbelagd men genom ADB skall tillföras MI måste garantier skapas mot obehörig åtkomst av informationen.

Beträffande de uppgifter som direkt samlas in till MI i syfte att ge underlag för statistik blir enligt utredningen bestämmelserna i sekretesslagen (1937: 249) tillämpliga. Uppgifter som inom olika förvaltningsområden samlats in för andra ändamål och som ställts till förfogande för MI får behandlas enligt de särskilda regler som gäller för förvaltningsområdet i fråga. Härvid bör enligt utredningen bl. a. beaktas att även sådana uppgifter om enskilda personer och företag som ansetts offentliga kan innebära intrång i den enskildes intressesfär då uppgifterna används i ett informationssystem med ADB-teknik. Trots att delarna i informationen är offentliga, kan den i MI samlade informationen nämligen uppfattas som en kränkning av enskilt intresse genom de möjligheter som ADB-tekniken ger att få fram "kedjad" information.

Av de till MI direkt insamlade uppgifterna kan en stor del komma att

avse sådana som härstammar från det föreslagna basdatabnätet. Varken dessa eller andra uppgifter som avser immissionsförhållanden kan väntas erbjuda några problem från sekretessynpunkt. Problem kan däremot väntas uppkomma i fråga om rätten att få tillgång till annan myndighets handlingar samt upptagningar för automatisk databehandling (ADB-lagrat material). Av det inom MI behandlade primärmaterialet kan stora delar, åtminstone i inledningsskedet, komma att utgöras av sådan hos annan myndighet förvarad eller bearbetad information. I den mån denna information avser identifierbara enskilda personer kan förväntas att sekretessfrågan löses enligt datalagen (1973: 289). Beträffande övrig hos annan myndighet förvarad information, som där samlats in i tillsyns- och kontrollarbetet eller eljest i det administrativa arbetet, ankommer det i första hand på denna myndighet att ta ställning i sekretessfrågan. Under den tid som sådan information förvaras hos registeransvarigt organ inom MI är det däremot detta organ som har att pröva ett utlämnande.

Utredningen förutsätter att sekretessfrågan vinner uppmärksamhet vid den av offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén fortsatta översynen av offentlighets- och sekretesslagstiftningen.

Beträffande formerna för tillhandahållande av information från MI framhåller utredningen att en av förutsättningarna för att MI skall bli ett effektivt hjälpmedel för användarna är att uppgifterna kan utnyttjas utan omfattande ytterligare bearbetning. För att detta mål skall uppfyllas behöver MI förses med ett system för redovisning som innefattar såväl direktrapportering av information till enskilda användare som publicering av en offentlig statistik över förhållanden av allmänt intresse. Ett flertal olika sätt för presentation av data kan enligt utredningen förutses komma till användning i ett sådant redovisningssystem.

Innehållet i den direktrapporterade informationen kan enligt utredningen väntas bli av starkt skiftande slag från enkla utskrifter av i systemet lagrade uppgifter om anläggningar och produkter, mätdata, bibliografiska uppgifter osv. till statistiska sammanställningar av i vissa fall mycket kvalificerad natur. Bl. a. mot denna bakgrund behöver MI få ett flexibelt mediaoberoende utdatasystem.

Utredningen har föreslagit att inom ramen för verksamheten i MI skall utarbetas en löpande statistik över skilda miljöförhållanden, vilken förutsätts få karaktär av officiell redovisning. Utredningen föreslår att miljöstatistiken skall redovisas i form av en årspublikation, vilken bör omfatta såväl statistik inom MI som viss annan statistik. Från både användnings- och kostnadssynpunkt torde det vara förenat med betydande fördelar att få en på detta sätt sammanhållen redovisning av sådan statistik som har betydelse för miljövårdsarbetet. Kraven i andra sammanhang på en samlad redovisning av statistikresultaten — inom t. ex. skogsstatistiken samt hälso- och sjukvårdsstatistiken — har lett fram till

beslut att utge särskilda årsredogörelser inom resp. statistikområden. Genom att sammanställa en motsvarande publikation för miljöstatistikområdet kan det i utredningens direktiv angivna kravet att statistiken skall vara lättillgänglig anses bli tillgodosett. Utredningen föreslår att den nya publikationen benämns Miljöstatistisk årsbok och blir en del av redovisningen i serien Sveriges Officiella Statistik.

2.1.8 Kostnader och finansiering

De kostnader som är förenade med ett miljövårdens informationssystem i full drift torde enligt utredningen kunna beräknas först mot slutet av den föreslagna försöksperioden i samband med övervägandena om den mera långsiktiga utformningen av systemet. Kostnadsberäkningen kommer att kräva bl. a. preciserade uppgifter beträffande de informationsområden som skall omfattas av MI, uppkommande indata-volymer samt frekvensen informationsuttag från systemet. För beräkningen behövs vidare slutligt utformade planer för datainsamlingen (dataleveranserna) till MI, för kvalitetskontroll av datamaterialet samt för materialets bearbetning.

Den kostnadsuppskattning som utredningen redovisar är uppdelad på följande fyra verksamheter, nämligen utvecklingsarbete och försöksdrift, basdataundersökningar, statistikverksamhet samt miljödatanämndens verksamhet. Uppskattningarna har utredningen ansett böra begränsas till att avse budgetåren 1974/75 och 1975/76. Särskilt beträffande uppgifterna för budgetåret 1975/76 betonar utredningen att beräkningarna är i hög grad preliminära och att det måste ankomma på miljödatanämnden och övriga berörda myndigheter att senare göra en ny samlad kostnadsbedömning.

Utredningens preliminära beräkningar av kostnaderna under budgetåren 1974/75 och 1975/76 sammanfattas i följande sammanställning över framräknade totalkostnader omfattande såväl driftkostnader som engångskostnader.

Verksamhet	1974/75	1975/76
Utvecklingsarbete och försöksdrift	3 500 000	13 110 000
Basdataundersökningar	5 900 000	5 600 000
Statistikverksamhet	810 000	1 060 000
Miljödatanämndens verksamhet	1 050 000	1 040 000
Summa	11 260 000	(—)

¹ De totala kostnaderna har ej kunnat uppskattas av utredningen.

Den av utredningen föreslagna verksamheten med basdataundersökningar kommer att i viss utsträckning ersätta redan pågående av staten finansierad verksamhet av basdatakaraktär. Denna finansiering sker i huvudsak från naturvårdsverkets anslag för miljövårdsforskning. I sam-

band med att utredningens förslag genomförs torde detta anslag kunna avlastas kostnader i storleksordningen 2 milj. kr. fr. o. m. budgetåret 1974/75. Resursbehovet för verksamheten inom MI anges med hänsynstagande härtill till netto ca 9,3 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Frågan om den på längre sikt lämpliga finansieringsformen för MI bör enligt utredningen närmare behandlas i samband med att erfarenheterna från försöksperioden slutligt utvärderas. Härvid bör bl. a. prövas frågan om att genom avgifter få en partiell kostnadstäckning för verksamheten.

2.2 Remissyttrandena

2.2.1 Behovet av och utgångspunkter för ett samlat informationssystem

En övervägande majoritet av remissinstanserna betonar behovet av att kontinuerlig insamling sker av de data som behövs för ett effektivt miljövårdsarbete samt framhåller att brister råder med nuvarande datahantering. Flera remissinstanser vitsordar också att ADB bör vara ett gott hjälpmedel. Emellertid uttalas också skilda uppfattningar om behovet av ett enhetligt och samlat informationssystem på miljövårdsområdet.

Enligt *arbetarskyddsstyrelsen* skulle de avgörande fördelarna med MI vara att möjligheter skapas för en snabbare och mera rationell behandling av information, att primär information hos en myndighet lätt blir tillgänglig för en annan myndighet utan risk för dubbelarbete samt att en överblick över förekomsten av olika biologiskt aktiva faktorer i flera olika miljöer underlättas. Styrelsen finner emellertid inte från sitt verksamhetsområde att befintlig datainsamling samt bearbetningen av insamlat material förete brister eller att de verksamma organen inte har tillförts miljödata i erforderlig omfattning. Styrelsen finner heller inte att det är en brist att informationsinsamlingen ingår som ett led i verksamheten hos tillsynsmyndigheter på miljövårdsområdet. Tvärtom, framhåller styrelsen, måste såväl insamling som utnyttjande av data styras av de behov varje enskild myndighet har för att kunna lösa sina myndighetsuppgifter. Däremot är det tänkbart att med hänsyn till behov som är gemensamma för flera avnämare införa vissa modifikationer i informationshanteringen.

Statens naturvårdsverk tar upp behovet av ett informationssystem med utgångspunkt från tillsynsverksamheten enligt miljöskyddslagen. Enligt naturvårdsverket skall tillsynsverksamheten till stor del basera sig på rapportering av driftkontrollresultat från företag och kommuner till länsstyrelsen. Denna rapportering kommer att innebära en ansamling av stora datamängder hos länsstyrelserna. ADB kan härvid utgöra ett rationellt hjälpmedel för att bespara framför allt länsstyrelserna ett omfattande manuellt granskningsarbete. Vidare torde de centrala och regio-

nala miljöförhållanden genom ett sådant system kunna erhålla bättre beslutsunderlag för handläggning av enskilda ärenden. Enligt naturvårdsverket torde ADB vara en förutsättning för upprättandet av statistik, diagram, kartor och andra översikter av den stora datamängd som systemet kommer att producera.

Koncessionsnämnden för miljöskydd framhåller att behovet av den information som föreslås ingå i MI är mycket stort och sannolikt inte i längden kan tillgodoses på annat sätt än genom automatisk databehandling. Samtidigt framhåller koncessionsnämnden att det med hänsyn till de mycket skiftande förhållanden under vilka mätningar äger rum och andra grunddata inhämtas är svårt att åstadkomma jämförbara och därigenom rättvisande information. Även *konsumentskyddet* understryker behovet av att det föreslagna informationssystemet byggs upp och att systemet i möjligaste mån bör omfatta samtliga led i informationshanteringen.

Enligt *statens planverk* är det obestridligt att den stora mängden information inom miljöförhållanden är svår att överblicka. För den fysiska planeringen innebär detta komplikationer i olika skeden av den lokala och regionala planeringsprocessen. Verket ansluter sig därför i princip till utredningens bedömning av behovet av samordning av aktuell statistikproduktion och dokumentär information från register, laboratorier osv.

Skogshögskolan finner behovet av ett informationssystem helt klarlagt. Otilräckliga kunskaper och bristande information om miljöförhållanden innebär inte bara risker för stora skador på miljön utan kan också leda till en olämplig inriktning av miljöförhållandenarbetet. Huvuduppgiften för det föreslagna systemet bör vara att ge tidiga varningssignaler och indikationer om problem som måste tas upp till noggrann analys genom intensiv datainsamling, experimentella undersökningar m. m. Även *Svenska naturskyddsföreningen* konstaterar att samhällets behov av data inom miljöförhållandenområdet är stort. Detta styrks enligt föreningen av det faktum att ett stort antal organ på egen hand samlar in information för att kunna fullgöra sina uppgifter. Även för allmänheten är det betydelsefullt att få del av relevanta data om miljön. Informationsbehovet kan också väntas öka i takt med att miljöfrågorna får en alltmera framskjuten plats och tar allt större samhällsliga resurser i anspråk. Föreningen ser därför mycket positivt på utredningens förslag att skapa ett samlat informationssystem.

IVA anser att utredningen inte tillräckligt studerat och redovisat myndigheternas behov av praktisk information eller deras möjligheter att inom sitt miljöförhållandenarbete ta emot och utnyttja information från MI.

Sveriges industriförbund konstaterar att det kartläggningsarbete som utredningen låtit utföra hos presumtiva intressenter till MI i första hand har inriktats på att inventera informationsbehovet och att bygga upp ett

informationssystem för myndigheter och forskningsorgan. Det behov av utökad information som är redovisat bör enligt förbundets uppfattning betecknas som en önskelista, där kostnadsaspekterna nästan helt försummats.

Trots i vissa fall negativa synpunkter är de nu nämnda remissinstanserna i princip positiva till utredningens förslag. En principiellt positiv inställning redovisar också *vattenöverdomstolen, socialstyrelsen, statens strålskyddsinstitut, SMHI, statskontoret, riksrevisionsverket, universitetskanslersämbetet, statens livsmedelsverk, fiskeristyrelsen, statens industriverk, SGU, SINFODK, lantbrukshögskolan, statens veterinärmedicinska anstalt, länsstyrelserna i Stockholms, Kristianstads samt Göteborgs och Bohus län, arbetsmiljöutredningen, Landstingsförbundet, TCO, SACO och KF.*

Några remissinstanser redovisar från utredningens mening avvikande synpunkter på behovet av ett samlat informationssystem.

Centralnämnden för fastighetsdata instämmer i utredningens uppfattning att ett aktivt miljövårdsarbete kräver tillgång till relevant information om olika miljöförhållanden och att nuvarande system för datahanteringen i detta hänseende uppvisar brister. Nämnden delar också utredningens mening att ADB kan vara ett verksamt hjälpmedel när det gäller att systematisera insamlade data samt att länka samman data och information från skilda områden. Emellertid ifrågasätter nämnden starkt utredningens slutsats om behovet av ett samlat ADB-system för insamling, lagring och bearbetning av miljödata. Uppfattningen grundas på bl. a. det material som utredningen tagit fram vid den genomförda inventeringen av nuvarande datainsamling och databearbetning. Ett informationssystem på miljövårdsområdet bör i stället utformas genom åtgärder som i första hand innebär grundläggande systematisering, samordning och komplettering. Med systematisering avses i detta sammanhang åtgärder som syftar till att åstadkomma enhetlighet i fråga om undersökningsmetoder och teknik samt att skapa likformighet i redovisningen i redan pågående verksamheter.

Statistiska centralbyrån framhåller att begreppet miljö är vidsträckt och att olika informationsaktiviteter på miljöområdet därigenom blir så olika till innehåll och utförande att det knappast är relevant att uppfatta olika undersökningsaktiviteter som ett enhetligt och samlat informationssystem. Snarare torde MI, enligt centralbyråns mening, böra uppfattas som ett antal självständiga projekt där i vissa fall påtagliga behov av samordning projekten emellan föreligger. Samordningen bör inte begränsas till olika undersökningsaktiviteter inom MI utan även omfatta andra informationssystem. *Datasamordningskommittén* anser att MI inte nödvändigtvis i ADB-teknisk bemärkelse kommer att utgöras av ett enda sammanhängande tekniskt system utan kan bestå av flera skilda system som sinsemellan är tekniskt oberoende.

Lantbrukarnas riksförbund anför att den grundläggande miljöinformationen i så stor utsträckning som möjligt bör insamlas genom automatiskt registrerande instrument, helst kopplade till larmanordningar i de fall kritiska gränsvärden kan förekomma. Denna grundläggande insamling av miljödata bör vara tekniskt relativt enkel och möjlig att utföra med nu känd och tilläpplad teknik.

Svenska kommunförbundet anför att kommunerna ofta har anledning konstatera att informationen om miljövårdskrav och därav föranledda kostnader ej nått ut till allmänheten och betonar därför starkt det av utredningen påtalade behovet av en förbättrad information inom miljövårdsområdet och åtgärder som kan underlätta spridning av sådan information. Kravet på snara och omfattande insatser inom arbetsmiljöområdet har skapat behov av ett bättre besluts- och prioriteringsunderlag. Genom bristfälliga kunskaper har en helhetssyn ej kunnat uppnås. En ökad information inom miljövården skulle också ge allmänheten en mer nyanserad bild av dagens miljövårdssituation och de behov som måste fyllas för att skapa eller vidmakthålla en god livsmiljö. Förbundet ifrågasätter dock om detta informationsbehov är av den art och omfattning som utredningen velat göra gällande. Med hänsyn till att en stor del av miljöskyddslagstiftningen är så ny att erfarenhet av tillsyns- och kontrollfrågor ännu ej kunnat utvärderas anser sig styrelsen ej kunna ta ställning till behovet av ett informationssystem inom miljövårdsområdet av typ som utredningen skisserat. Härför krävs icke enbart försöksverksamhet utan ett flertal kompletterande utredningar och utvärderingar.

Skogsstyrelsen avstyrker utredningens förslag med hänvisning dels till svårigheten att åstadkomma enhetlig statistik inom de vitt skilda ämnesområdena, dels till att en funktionsduglig organisation torde bli både stor och kostnadskrävande.

Utredningens utgångspunkter för utformningen av ett samlat informationssystem och omfattningen av informationssystemet diskuteras av flera remissinstanser.

Statistiska centralbyrån finner utredningens bedömning beträffande MI:s omfattning riktig men understryker det angelägna i att systemet läggs upp på ett sätt som möjliggör att nya ämnesområden längre fram kan anpassas till systemet i den mån detta visar sig behövt. Däremot anser centralbyrån att utredningen i allt för hög grad uppfattat systemet som en databas med individuella data för administrativt bruk och betraktat statistiken endast som en biprodukt. De statistiska bearbetningarna bör enligt centralbyråns uppfattning ägnas betydande uppmärksamhet vid utformningen av MI. Vidare anger centralbyrån den bristande jämförbarheten mellan olika mätningar som en begränsning av möjligheterna att bygga upp ett landsomfattande informationssystem. Ett meningsfullt system förutsätter att grundläggande problem på detta om-

råde blir lösta och att takten i utbyggnaden av systemet anpassas härtill.

Centralnämnden för fastighetsdata betonar vikten av att MI byggs upp på ett sådant sätt att de organ som skall utnyttja informationen kan ställa preciserade krav på systemet men framhåller också att man inom det breda område som utredningen behandlat har att vänta mycket stora variationer vad gäller sådana krav. Krav på effektivitet, rationalitet, flexibilitet och generalitet har visat sig mycket svåra att systemtekniskt tillgodose i ett sammanhang. Att slutligt bygga upp ett informationssystem för en verksamhet som förändras kontinuerligt synes nämnden vara närmast omöjligt med nuvarande systemteorier och metoder för systemutveckling. I praktiken bör sådana förhållanden tillgodoses genom etappvis utveckling. Försöksverksamhet inom etapperna är betydelsefull. Det har nämligen visat sig att det är främst vid försöksverksamhet som man får en tillräckligt djupgående dialog med avnämarna och konkreta synpunkter på systemutformningen kommer fram. Vad gäller användningsområden vill nämnden betona lämpligheten av att prioritera författningstillämpningar. Dessa utgör i allmänhet administrativt väl avgränsade verksamhetsfält.

Sveriges industriförbund framhåller att en rimlig ambitionsnivå för MI:s del i introduktionsstadiet bör vara att systemet skall kunna lagra vissa regionala immissionsdata, resultatet av basdataundersökningar samt data om forskningsprojekt på miljövårdsområdet. Förbundet förordar därför ett förenklat MI med en något lägre ambitionsnivå än den utredningen föreslår. Ett argument härför är utvecklingen på det internationella fältet. Det kan enligt förbundets uppfattning inte vara rimligt att i Sverige bygga upp ett informationssystem utan att ha klart för sig hur anslutningen till de stora internationella informationskällorna skall utformas.

Några remissinstanser diskuterar MI:s utformning med utgångspunkt från regionala och lokala behov.

Statens planverk framhåller att ett grundläggande drag i svensk samhällsplanering är att förverkligandet på central nivå av uppställda mål till stor del sker genom kommunala beslut. Dessa beslut förutsätts ofta vara underbyggda av utredningar och ställningstaganden på regional nivå. Länsstyrelsens samordningsansvar har därvid stor betydelse. Denna decentralisering av beslutsfattandet utmärker även miljövärden. Enligt planverket måste samordnande insatser på informationssidan inriktas på att förbättra beslutsunderlaget inte minst på lokal och regional nivå. I det utrednings- och planeringsarbete som på många håll bedrivs i nära samråd med berörda länsorgan ligger värdefulla erfarenheter samlade, som rätt registrerade bör kunna användas mera allmänt vid ställningstaganden till frågor om den yttre miljön och fysisk planering. Planverket framhåller att utredningen ej redovisar några överväganden som anknyter till den kommunala sidan av informationsförsörjningen inom

miljövården. Utredningen har, framhåller verket, ägnat sin uppmärksamhet åt att pröva formerna för samordning av den miljöorienterade information som är av intresse främst för de statliga ledningsorganen och för forskningen.

Länsstyrelsen i Stockholms län anför att ADB-tekniken redan nu ger stora möjligheter till en regionalisering av registrerade data utan att göra avkall på riksåtkomst av dessa. För en regionalisering av MI talar enligt länsstyrelsen det faktum att många data i MI har ett starkt lokalt intresse. Länsstyrelsernas, landstingens, kommunernas och näringslivets behov av information från MI torde underlättas i ett regionalt system.

Datasamordningskommittén framhåller att den avser att i annat sammanhang ta upp frågan om centralisering eller regionalisering när det gäller ADB inom den offentliga sektorn men då ifrån mera generella utgångspunkter. Med anledning av nu föreliggande förslag vill kommittén dock framhålla önskvärdheten av att fördelar och nackdelar med både centrala och regionala alternativ belyses i de enskilda systemlösningarna i MI. Detta gäller dels de olika ADB-systemen inom MI, dels olika funktioner i dessa som t. ex. insamling, lagring, bearbetning och åtkomst.

Dataindustriutredningen anser sig ej kunna klart utläsa principerna för den tekniska utformningen av MI. Särskilt gäller detta frågorna om centralisering och regionalisering. Utredningen anser att MI bör utvecklas i samarbete mellan berörda organ samt landets högskolor och dataindustri.

Miljökontrollutredningens avgränsning av det principiella ämnesområdet för MI tas upp av flera remissinstanser mot bakgrund av behoven av information från arbetsmiljösynpunkt.

LO konstaterar att utredningen koncentrerat sig på den yttre miljön och fastslår att det är angeläget att man redan från början av uppbyggnaden av MI inbegriper arbetsmiljön och dess behov av datainsamling. Om man först i ett senare skede tar med arbetsmiljön kommer förutsättningarna att vara begränsade genom svårigheter att i ett redan uppbyggt system tillgodose arbetsmiljöns behov. *TCO* redovisar i huvudsak samma uppfattning när det gäller arbetsmiljöfrågorna.

Svenska arbetsgivareföreningen anför att problemen med insamling, bearbetning och utnyttjande av information är betydligt mer komplicerade och svårösta på arbetsmiljöområdet än inom den yttre miljön. Dessa omständigheter måste enligt föreningens mening beaktas vid utformningen av MI. Föreningen beklagar utredningens konstaterande att omfattningen av arbetsmiljöinformationen i MI bör göras beroende av arbetsmiljöutredningens arbete.

Arbetskyddsstyrelsen betonar att det av utredningen föreslagna ämnesområdet hälso- och miljöfarliga varor innebär att betydande delar

av styrelsens och yrkesinspektionens verksamhet berörs. Området för den tillsyn som utövas enligt arbetarskyddslagen beträffande kemiska faktorer i arbetsmiljön går ej att särskilja från tillsynsområdet enligt lagen om hälso- och miljöfarliga varor. I båda fallen är målet för verksamheten att undvika att människor skadas. I ett längre tidsperspektiv kan det enligt styrelsens mening övervägas att även innefatta andra faktorer på arbetsmiljöns område i MI. I första hand torde härvid fysikaliska miljöfaktorer komma i fråga. Förutom att sådana faktorer i sig kan medföra hälsorisker, förekommer det att de förstärker effekten av kemiska ämnen. Motsvarande synpunkter anför *arbetsmiljöutredningen*.

Konsumentverket framhåller att arbetsmiljöfrågor som rör de enskilda hushållen och deras förhållanden bör ha sin givna plats i MI oavsett vad som beslutas angående arbetsmiljön i övrigt med utgångspunkt från förslag som kommer från arbetsmiljöutredningen. *KF* tillstyrker däremot förslaget att avvakta arbetsmiljöutredningens betänkande och förutsätter att denna utredning beaktar frågan om samordning och bearbetning av information och data från arbetsmiljöområdet.

Några remissinstanser anser att restriktivitet skall iakttas vid beslut om vilken information som skall ingå i MI. *Vattenöverdomstolen* betonar, med anledning av svårigheten för tillfrågade organ att konkret ange kraven på ett informationssystem på miljövårdsområdet, behovet av restriktivitet i synnerhet som några lönsamhetskalkyler i vanlig mening inte kan läggas till grund för besluten. *Koncessionsnämnden för miljöskydd* framhåller att det bl. a. av kostnadsskäl är angeläget att ej andra data än sådana som är av verklig betydelse för avnämarna tas in i systemet.

Statistiska centralbyrån delar utredningens uppfattning att lönsamhetskalkyler i vanlig mening ej kan läggas till grund för beslut om vilken information som skall ingå i MI. Eftersom ett rationellt ordnat informationsflöde är en förutsättning för en effektiv miljökontroll anser centralbyrån att informationskostnaderna bör ses som en delpost i de totala kostnaderna för miljövårdande insatser. Centralbyrån framhåller vidare att information från MI kan komma att användas av andra organ än de som är direkt engagerade i miljöövervakningen. Då all användning inte kan tillmätas samma angelägenhetsgrad måste prioriteringar göras. Centralbyrån menar att en prioriteringsprincip som utgår från förmågan att betala för informationen är tveksam. Angelägenheten av önskad information bör i stället vara avgörande.

2.2.2 Innehållet i miljövårdens informationssystem

Utredningens förslag till innehåll i MI tas upp av remissinstanserna från olika utgångspunkter. Mera principiella synpunkter på utredningens uppdelning på och val av delprojekt anläggs i huvudsak endast av *statistiska centralbyrån* och *Sveriges industriförbund*.

Statistiska centralbyrån tar upp innehållet i MI sett ur statistisk synvinkel. Centralbyrån ansluter sig inte till utredningens synsätt på statistiken såsom det redovisats utan vill framhålla att statistisk verksamhet regelmässigt även omfattar insamling av primärdata, lagring av information m. m. Av förslagen framgår, framhåller centralbyrån, att utredningen som statistik främst räknar de resultat som skall tas fram i avsikt att publiceras inom ramen för den löpande officiella statistiken. Utan att det närmare anges av utredningen, finner centralbyrån det troligt att stora delar av den övriga informationen som kommer att utvinnas ur systemet får formen av numeriska sammanställningar som i många fall är att karaktärisera som statistik. Centralbyrån framhåller att en allt större del av statistiken utgörs av specialbearbetningar för särskilda ändamål samt att traditionell tabellredovisning mer och mer ersätts av statistisk redovisning i form av kartor, diagram och annan grafisk framställning. Vidare kan förutses att en ökande del av statistikredovisningen kommer att ske på bildskärmar genom datoranslutna terminaler. Av flera skäl är det angeläget att uttag av statistisk information oavsett presentationsform samordnas samt att relevant statistisk metodik tillämpas vid bearbetningarna. Utan en hög grad av samordning är risken påtaglig för att informationens användbarhet onödigtvis begränsas.

Sveriges industriförbund framhåller att MI:s huvuduppgift bör vara att bli en länk i ett globalt övervakningssystem, där man samtidigt har möjlighet att följa den internationella utvecklingen på miljövårdsområdet. Självklart skall även svenska forskningsresultat ingå i MI. Merparten av nya rön kommer dock från utlandet. Förbundet finner det därför inte motiverat att ge MI en sådan omfattning som föreslås i betänkandet utan föreslår att följande projekt skall ingå, nämligen information från produktkontrollerande verksamhet, statistik över anläggningar med miljöfarlig verksamhet, information från basdatanät för miljökontroll, statistik över immissioner m. m., information om vattentillgångar och vattenutnyttjande, information om forsknings- och undersökningsverksamhet samt statistik över miljövårdens kostnader och resultat.

Statens naturvårdsverk anför att de projekt som är av särskilt stort intresse för verket är information om tillsynsverksamhet enligt miljöskyddslagen, information från ett basdatanät för miljökontroll, information om hälso- och miljöfarliga varor och läkemedel samt information om forsknings- och undersökningsverksamhet. Enligt verkets mening kan systemet sedermera även omfatta information från tillsyn enligt hälsovårdsstadgan, vattenlagen och strålskyddslagen. Detta arbete bör dock inte påbörjas förrän försöksverksamheten med tillsynsverksamheten enligt miljöskyddslagen avslutats och utvärderats.

Projektet information från produktkontrollerande verksamhet tillstyrks av de remissinstanser som uttalar sig i frågan, i vissa fall med kompletterande synpunkter.

Arbetskyddsstyrelsen finner det inte vara möjligt att utesluta vissa kemiska miljöfaktorer under hänvisning till att de är av speciell arbetskyddscharakter. MI får en fråga från arbetsmiljösynpunkt begränsad betydelse såväl vad gäller produktkontroll som arbetskydd om inte hela den kemiska arbetsmiljön ingår. Det bör därför enligt styrelsen övervägas om inte även fodermedel samt brandfarliga och explosiva varor bör omfattas av MI, eftersom dessa är av intresse från arbetskydds-synpunkt. Motsvarande synpunkter anför *arbetsmiljöutredningen*. LO anför att genom den ökade användningen av kemiska ämnen i arbetslivet kommer yrkesinspektionen att behöva information från MI i sitt tillsynsarbete. På samma sätt kan skyddsombud och fackliga organisationer behöva ha tillgång till uppgifter från MI för att kunna bedöma faror i produktionen och effektivt driva ett förebyggande arbetskydd. Likartade behov har enligt LO även företagshälsovårdens experter.

Konsumentverket understryker behovet av information rörande hälso- och miljöfarliga varor. *Socialstyrelsen* anser att uppgifter från styrelsens register över läkemedel bör överföras till MI. *Direktionen för karolinska sjukhuset* framhåller att den information om kemiska varor som föreslås ingå i MI inte f. n. kan ersätta den information som sjukhuset erhåller och bearbetar vid giftinformationscentralen samt yrkesmedicinska och yrkesdermatologiska avdelningarna. Information från MI kan däremot bli ett värdefullt komplement. Den hos sjukhuset registrerade informationen kan ställas till MI:s förfogande.

Svenska naturskyddsföreningen anser utredningens förslag till registrering av kemiska ämnen otillräckligt. Enligt föreningens mening bör i princip information om alla ämnen och produkter som används i Sverige ingå.

Några remissinstanser, bl. a. *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* och *SACO*, betonar vikten från räddningstjänstsynpunkt av information om kemiska varor. *Sveriges grossistförbund* betonar behovet av information om transport av kemiska varor.

Beträffande projektet information från tillsynsverksamhet enligt miljöskyddslagen pekar *Svenska kommunförbundet* på behovet av kompletterande utredningar innan projektet kommer till utförande. *Sveriges industriförbund* anser att nämnda projekt ej bör genomföras. Förbundet anser att kostnaderna för tillsyns- och kontrollverksamheten enligt miljöskyddslagen bör tas upp till analys av utredningen om kostnaderna för miljövården. Vidare anser förbundet att projektet bl. a. från sekretesssynpunkt bör utredas ytterligare.

I fråga om projektet information från tillsynsverksamhet enligt hälsovårdsstadgan anser *Svenska kommunförbundet* att utredningen ej framlagt material som talar för behov av åtgärder för att underlätta eller effektivisera kontrollverksamheten vid de kommunala vattenverken.

Beträffande projektet information från tillsynsverksamhet enligt vat-

tenlagen anför *vattenöverdomstolen* att datainsamlingen, om den skall omfatta annat än uppgifter ur vattenboken, kan komma att bli så vidlyftig och kostnadskrävande att projektet inte kan anses ekonomiskt försvarbart. Å andra sidan framhåller domstolen att vattenbokens innehåll är begränsat och att uppgifterna bör kombineras med ytterligare information. Domstolen anser i likhet med utredningen att projektet bör vidare utredas.

Projektet information om forsknings- och undersökningsverksamhet m. m. tillstyrks utöver dem som tidigare nämnts av bl. a. *arbetarskyddsstyrelsen*, *SINFODK* och *statens veterinärmedicinska anstalt*. *Miljöforskningsutredningen* betonar betydelsen av en väl fungerande rutinmässig registrering och rapportering när det gäller forskningsverksamheten i Sverige inom miljövardområdet och tillstyrker därför att ifrågasvarande projekt vidareutvecklas.

SMHI framhåller att utredningen vid sin behandling av behovet av information om vattentillgångar och vattenutnyttjande i alltför begränsad omfattning penetrerat de för miljövardens viktiga frågorna om vattenkvantiteter och vattenvägar o. d. Enligt *SMHI* bör all information rörande vattenkvantiteter m. m. sammanföras till en särskild fristående vattenkvantitetsbank. Frågan härom bör, föreslår *SMHI*, bli föremål för särskild utredning.

De olika statistikprojekt som utredningen behandlar kommenteras av *statistiska centralbyrån*. Centralbyrån tar även upp vissa andra projekt. Centralbyrån tillstyrker flertalet av de av utredningen föreslagna projekten utom projekten statistik över nedlagt vilt och information om s. k. ovanliga fenomen. I sistnämnda hänseende anför även *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* tveksamhet.

Statens naturvårdsverk anför att verket inte kan bedöma det samlade behovet av statistik utan ser statistikproduktion närmast som en viktig vidareutveckling av informationssystemet. Innan en fortlöpande statistikproduktion påbörjas bör därför en noggrann analys göras av avnämarnas statistikbehov. Verket tillstyrker fortsatt utvecklingsarbete rörande statistik över nedlagt vilt och statistik över miljövardens kostnader och resultat. Statistik över kommunala vatten- och avloppsförhållanden bör i avvaktan på utvecklingen av projektet information från tillsynsverksamhet enligt miljöskyddslagen inte byggas upp. Sistnämnda statistikprojekt avstyrks även av *Svenska kommunförbundet*. *Statskontoret* förordar i likhet med naturvårdsverket att insamlade uppgifter från tillsynsverksamheten enligt miljöskyddslagen utnyttjas för framtagning av ifrågasvarande statistik.

Några remissinstanser berör frågan om sjukdomsstatistikens betydelse.

Arbetarskyddsstyrelsen anför att de statistiska uppgifter om sjukdomstillstånd m. m. som f. n. finns på ett flertal håll ofta inte är tillfredsställande från arbetarskyddssynpunkt. Behovet av en förbättrad

yrkesskade- och sjukdomsstatistik är därför stort. Styrelsen finner det angeläget att viss statistik och vissa register som förs av socialstyrelsen utformas så att de kan utnyttjas för att studera samband mellan påverkan från arbetsmiljön och sjukdomar eller skador. I vad mån sådan statistik bör ingå i MI går enligt arbetarskyddsstyrelsen ej att överblicka utan närmare utredning. *Socialstyrelsen* anför liknande synpunkter.

Lantbruksstyrelsen vill fästa uppmärksamheten på den statistik över husdjurssjukdomar som ligger inom styrelsens ansvarsområde. Styrelsen framhåller att denna kan ha ett ännu större värde än humanstatistiken i detta sammanhang. Även *SACO* betonar vikten av statistik över husdjurssjukdomar.

Mot utredningens förslag att information om markanvändning och naturresurser m. m. inte skall ingå i MI är *Svenska naturskyddsföreningen* starkt kritisk. Föreningen framhåller att i många avseenden är den miljöpåverkan som åstadkoms genom mänsklig aktivitet i form av jord- och skogsbruk, täktverksamhet, bebyggelse osv. minst lika allvarlig som den påverkan som människan förorsakar indirekt genom föroreningar. Information härom är enligt föreningen angelägen och bör ingå i MI eller finnas lätt åtkomlig i andra databanker i sådan form att den kan användas separat eller tillsammans med andra data från MI. Även *skogshögskolan* betonar att en allsidig information om de areella näringarnas produktionsförhållanden är ett viktigt inslag i beslutsunderlaget för miljövard.

2.2.3 Basdataben för miljökontroll

Utredningens förslag om ett basdataben för miljökontroll tillstyrks i princip av i huvudsak samtliga remissinstanser som yttrar sig över förslaget. Från flera håll understryks emellertid behovet av fortsatt utredning av den närmare utformningen av ett sådant basdataben. Vidare betonas vikten av att utvecklingen av basdatabenet sker i nära samråd med forskningen.

Statens naturvårdsverk anför att för en fortlöpande registrering av förhållandena i den yttre miljön, framför allt med hänsyn till storskaliga effekter och långtidsaspekter, fordras landsomfattande basdataundersökningar. Verket tillstyrker sålunda utredningens förslag till basdataben. Verket framhåller att förslaget endast är ett principförslag, som förutsätter ett omfattande utvecklingsarbete innan ett slutligt förslag till basdataben föreligger. Som utredningen påpekar är enligt verket underlaget för ett basdataben avseende mark och vegetation f. n. bristfälligt. Enligt verkets mening är det angeläget att verksamheten i detta avseende inriktas på att utveckla bättre möjligheter till ett rutinförfarande för uppgiftsinsamling avseende mark, vegetation och fauna. Uppgiftsflödet från basdatabenet förutser verket få stor betydelse för

ett fortsatt översiktligt utrednings- och planeringsarbete på vattenvårdens område. Enligt verkets mening bör basdatanätet även i detta avseende betraktas som ett minimalalternativ. Vissa moment synes emellertid f. n. inte böra införas som rutinobservationer i avvaktan på ytterligare utredning. Ett omfattande arbete pågår nämligen hos verket och länsstyrelserna för att utarbeta sammanhållna recipientprogram för större vattenområden som kan användas i tillsynsverksamheten. En samordnad recipientkontroll torde enligt verket vara av betydelse för uppläggningsen av basdatanätet, då man härigenom erhåller större resurser och därmed även möjlighet till tätare kontroll av strategiskt utvalda punkter. Utredningen har emellertid, framhåller verket, inte berört denna verksamhet och möjligheten att utnyttja data för både tillsyn och basdatanät. Vad gäller bulleremissioner konstaterar verket att utredningen föreslår att data härom inte skall ingå i basdatanätet med hänsyn till svårigheten att registrera dessa. I avvaktan på en utvecklad mätmetodik på detta område bör dock enligt verket även en registrering av befintlig bullrande industri kunna ge värdefull information från omgivningshygienisk synpunkt. Sammanfattningsvis anser naturvårdsverket att uppgifter från basdatanätet bör kunna utnyttjas vid handläggning av miljöskyddsärenden och understryker vikten av att materialet ger underlag till bedömningar av sambandet mellan emissioner och immissioner samt vilka förändringar i den yttre miljön som bör tillskrivas genomförda miljövårdsåtgärder.

SMHI framhåller att vid planeringen av basdatanätet bör en samordning med existerande observationsnät eftersträvas. Därvid påpekas att *SMHI*:s stationsnät för meteorologiska och hydrologiska observationer i stor utsträckning är avsedda att spegla de naturliga förhållandena. Värdet av samordning gäller även de olika näten inom basdataundersökningarna. Samordningen kan därvid främst väntas innebära ett gemensamt utnyttjande av observatörer och därmed ett förbilligande av basdataobservationerna. *SMHI* betonar behovet av fortlöpande utvärdering, förutom de mer specialinriktade forskningsinsatser som dessutom är nödvändiga. Av grundläggande betydelse vid tolkningen av basdata är ett klarläggande av den inverkan som variationer i meteorologiska, klimatologiska, hydrologiska och oceanografiska förhållanden utövar. För att säkra fullständighet och kontinuitet i denna typ av utvärdering bör sådan verksamhet integreras i basdataundersökningarna.

SGU konstaterar att hos *SGU* efter hand samlats erfarenhet såväl av etablering och drift av ett basdatanät för grundvatten som av bearbetning och utvärdering av framtagna data. *SGU* betonar att hydrogeologisk expertis bör anlitas för arbetet med insamling och utvärdering av data om grundvatten. Vid *SGU* finns redan ett system för automatisk lagring och bearbetning av grundvattendata. Detta system torde kunna utnyttjas efter en eventuell påbyggnad. Enligt *SGU* kan det övervägas om inte

en databank för grundvattenkvalitet och -kvantitet bör förläggas till SGU men utformad så att snabba utbyten kan göras med ML. Beträffande basdataundersökningarna för grundvatten och ytvatten tillstyrker SGU i huvudsak den skisserade utformningen. Beträffande markundersökningarna ifrågasätter SGU i vad mån dessa kan ge relevanta och representativa data från geologisk och geokemisk synpunkt.

Statens råd för byggnadsforskning är i princip positivt till förslaget om ett basdatanät. Rådet ifrågasätter dock om basdataundersökningar rörande grundvatten bör ingå med hänsyn till dessas betydelse även utanför miljövårdsområdet. Om grundvattenundersökningar avseende förorenings effekter skall ingå i basdatanätet, bör även ingå de tätortsundersökningar som f. n. finansieras av rådet, eftersom hela verksamheten bör ses som en enhet.

Statistiska centralbyrån anför att innan basdatanätet kan byggas ut och kontinuerliga mätningar påbörjas måste en rad organisatoriska, mättekniska och statistiska problem lösas. De statistiska problemen sammanhänger väsentligen med svårigheter att få full representativitet i resultaten från undersökningarna. Centralbyrån finner det från statistiska utgångspunkter tillfredsställande att representativa mätningar bedöms kunna genomföras beträffande mark. Även om mätvärdena från vatten- och luftundersökningar ej kan göras i strikt mening representativa framhåller centralbyrån emellertid att en statistik som beskriver tillstånd och förändringar likväl skulle kunna vara av betydande värde. På sikt bör strävan vara att alla undersökningar skall kunna genomföras som representativa undersökningar. Även i övrigt betonás att ett genomförande av basdataundersökningarna möter flera statistiska metodproblem.

Skogshögskolan tar upp basdatanätet mot bakgrund av erfarenheterna från riksskogstaxeringen. Vid utformningen av basdataundersökningarna beträffande mark och vegetation bör övervägas att knyta dessa till riksskogstaxeringen med utgångspunkt från det förslag om s. k. permanenta provytor som föreslagits bli införda i taxeringen. Härigenom skulle samarbete uppnås och dubbelarbete undvikas. Även *Svenska naturskyddsföreningen* tar upp behovet av fasta provytor för att tillgodose behovet av jämförbara data från olika tidpunkter. I några andra remissvar framhålls att utredningen underskattat behovet av undersökningar i mark och vegetation.

IVA anser att förslaget om ett basdatanät behöver diskuteras ytterligare ur teknisk och ekonomisk synvinkel innan förslaget genomförs.

Vattenöverdomstolen understryker att i det fortsatta utredningsarbetet rörande basdatanätet bör uppmärksammas också de kortsiktiga variationerna hos de faktorer som skall mätas. Först när detta klarlagts kan man med tillräcklig säkerhet bedöma inriktningen och omfattningen av den framtida verksamheten.

2.2.4 Samordning med andra informationssystem och internationell samverkan

Flera remissinstanser uttalar att MI bör utformas så att det kan samordnas med andra informationssystem eller i vart fall byggs upp så att samordning såväl nationellt som internationellt kan åstadkommas.

Centralnämnden för fastighetsdata inför att den nya fastighetsdatabanken kan utnyttjas för samband med MI när det gäller anläggningar eller observationsplatser.

SMHI föreslår att av utredningen föreslagna samordnade uttag ur SMHI:s register och MI utvidgas och vidareutreds.

Statens livsmedelsverk pekar på förberedelserna för global kartläggning av substanser i livsmedel av toxikologisk betydelse.

Statistiska centralbyrån delar utredningens principiella uppfattning om behovet av samordning på det nationella planet men understryker att svårigheterna i praktiken kan visa sig bli mycket stora beroende bl. a. på att ändringar i befintliga system kan bli kostnadskrävande. Beträffande statistiksamordningen framhåller centralbyrån att någon fullständig kartläggning av konsumentönskemålen ej ännu har skett, varför inte nu kan anges vilka anpassningar av statistiken inom MI som kan bli aktuella. När det gäller samverkan med internationella informationssystem erinrar centralbyrån om att den redan nu deltar i internationellt samarbete på miljöstatistikområdet.

Som tidigare redovisats betonar *Sveriges industriförbund* att MI:s huvuduppgift bör vara att bli en länk i ett globalt övervakningssystem.

AB Atomenergi och *statens råd för byggnadsforskning* framhåller betydelsen av samordning mellan olika dokumentationscentraler.

2.2.5 Formerna för genomförande av informationssystemet

Remissinstanserna delar i allmänhet utredningens uppfattning att verksamheten inledningsvis bör ske i försöksform. Närmare synpunkter på denna fråga redovisas av några remissinstanser.

Centralnämnden för fastighetsdata anser att MI kan betraktas som flera sinsemellan oberoende system, vilka skulle kunna byggas upp och utvecklas var för sig. Den tänkta försöksverksamheten för delsystemen till slutet av 1970-talet skulle då bli obehörlig och de mest angelägena systemen skulle inte bli föremål för en allt för lång försöksperiod.

Statistiska centralbyrån, som finner att uppbyggnaden av MI bör ske i form av försöksverksamhet och utvecklingsarbete, anser det tveksamt om MI kan byggas upp i den snabba takt utredningen anger. Enligt centralbyrån fordras åtskilligt arbete, delvis av forskningskaraktär, för bl. a. metodutveckling. Även samordningsfrågor av olika slag torde bli tidskrävande.

Datasamordningskommittén anser att det varit fördelaktigt om utredningen redan nu kunnat redovisa huvuddragen i den tekniska utform-

ningen av det eller de ADB-system som kommer att ingå i framtiden. Av nuvarande förslag går det inte att utläsa vad MI slutligen kommer att innebära i ADB-tekniskt hänseende. Kommittén är dock medveten om svårigheten och osäkerheten när det gäller att redovisa huvuddragen i den framtida tekniska utformningen av MI med hänsyn till dess avsedda omfattning och inriktning samt till de komplicerade informationssamband som råder på miljövårdsområdet. Kommittén anser därför att den föreslagna principiella uppläggningsen av arbetet med MI bör kunna accepteras. Vidare anför kommittén bl. a. att det torde vara möjligt att redan under försöksperioden successivt fatta formella beslut om MI:s innehåll och tekniska utformning främst i samband med utvärderingen av och ställningstaganden till de enskilda delarna i MI. Den av utredningen föreslagna samlade bedömningen av hela försöksverksamheten i slutet av 1970-talet torde då i mindre utsträckning komma att avse MI:s innehåll och tekniska utformning utan torde i stället främst komma att gälla de organisatoriska frågorna.

Statskontoret framhåller att tidplanen för uppbyggnaden av MI kan behöva revideras. Det bör vara en första angelägen uppgift för miljödatanämnden att göra prioriteringar avseende uppbyggnaden av de i MI ingående delprojekten och de planerade statistikrutinerna samt på grundval därav upprätta en samlad tidplan över den verksamhet nämnden har att leda och samordna. *Statskontoret* framhåller vidare att budgetåret 1980/81 närmast bör betraktas som riktmärke för den tidpunkt då en fastare organisation för samordning och drift av MI bör komma till stånd.

2.2.6 Administration m. m.

Utredningens förslag till administration för MI splittrar remissinstanserna. Majoriteten av dessa tillstyrker dock eller lämnar utan erinran utredningens förslag att en fristående miljödatanämnd inrättas. Uttryckligt positiva är *vattenöverdomstolen*, *socialstyrelsen*, *arbetarskyddsstyrelsen*, *SMHI*, *statskontoret*, *universitetskanslersämbetet*, *fiskeristyrelsen*, *konsumtverket*, *arbetsmiljöutredningen*, *Landstingsförbundet*, *Sveriges industriförbund*, *TCO* och *KF*.

Vattenöverdomstolen anför att miljödatanämndens kompetensområde måste klart anges. I fråga om huvudmannansvaret kan det vara en lämplig lösning att nämnden är beslutande i principiella frågor om systemets informationsinnehåll, varmed domstolen förstår de olika typer av information som skall lagras i MI och formerna för tillhållandet av denna information. En nödvändig konsekvens av detta torde emellertid bli att huvudintressenterna knappast utan väsentliga begränsningar kan ges formella och reella möjligheter till inflytande över systemet. Å andra sidan bör de uppgiftslämnande myndigheterna ensamma bära ansvaret för den information som de lämnar till MI. Vem

som skall förfoga över informationen i MI och vem som skall pröva frågor om utlämnande av information lär få avgöras från fall till fall.

Flera remissinstanser biträder emellertid den av utredningsledamoten Medin anförda reservationen.

Statistiska centralbyrån anför att flertalet av de projekt som föreslås ingå i MI redan är innehållsmässigt knutna till någon myndighet. Centralbyrån ifrågasätter om föreliggande samordningsfrågor är av den karaktären att ett nytt organ behöver skapas som i vissa avseenden är överordnat de olika myndigheterna. Enligt centralbyråns uppfattning bör i stället i första hand övervägas att låta huvudmannaansvaret för de olika verksamheterna ligga kvar hos resp. myndighet. Centralbyrån tillstyrker att en särskild miljödatanämnd tillsätts som ett rådgivande samarbetsorgan. Nämndens främsta uppgift blir att fortlöpande ta ställning till behov av samordning mellan de olika delprojekten. Den bör ej bli beslutande på områden där statistiska centralbyrån eller de administrativa myndigheterna tilldelats beslutskompetens. Ansvar för utvecklingsarbete m. m. kan med fördel förläggas till resp. myndighet. Med hänsyn till att naturvårdsverket är den centrala förvaltningsmyndigheten på miljövårdsområdet finner centralbyrån det naturligt att i första hand pröva om miljödatanämnden kan knytas till detta verk. Oavsett om nämnden tilldelas mer vittgående beslutsformer är det centralbyråns bestämda uppfattning att verksamheten redan från början bör ges en fast organisatorisk form. När det gäller statistikverksamheten anser centralbyrån att utredningen inte anfört några skäl för förslaget att under en försöksperiod tillämpa andra regler för styrningen av statistik inom ramen för MI än de som gäller för andra områden av centralbyråns verksamhet. Centralbyrån anser att den från början bör få det fulla ansvaret för den statistiska verksamheten.

Även *riksrevisionsverket* ifrågasätter utredningens organisationsförslag och pekar på möjligheten att lägga ansvaret för MI på naturvårdsverket till vilket en rådgivande nämnd skulle kunna knytas.

Andra remissinstanser som i huvudsak delar den av ledamoten Medin framförda uppfattningen är *statens veterinärmedicinska anstalt*, *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* samt *SACO*. *Statens planverk* och *statens naturvetenskapliga forskningsråd* anser att naturvårdsverket bör bli huvudman för MI under försöksverksamheten.

Lantbruksstyrelsen anser att ansvaret för utvecklingsarbetet inom varje projekt utvecklas direkt av den myndighet inom vars ansvarsområde detta faller. Statskontoret bör även med denna uppläggning i mån av behov kunna biträda de berörda myndigheterna med systemutveckling och andra datatekniska frågor. I övrigt redovisar styrelsen samma uppfattning i organisationsfrågan som statistiska centralbyrån.

Svenska naturskyddsföreningen ifrågasätter om det är ändamålsen-

ligt att skapa ett särskilt organ för MI. Lika stor effektivitet bör enligt föreningen kunna vinnas om huvudansvaret ges åt endera statistiska centralbyrån eller naturvårdsverket.

Lantbrukarnas riksförbund anser att uppbyggnaden av MI skall handhas av statistiska centralbyrån. Miljödatanämnden bör enligt förbundet ha rådgivande funktioner.

Statens naturvårdsverk anför att utredningens förslag torde innebära vissa gränsdragningsproblem. Innan slutlig ställning tas i organisationsfrågan anser naturvårdsverket att denna bör närmare analyseras. Enligt verkets mening finns starka skäl som talar för att man i avvaktan på en sådan analys låter de olika projekten ledas av särskilt tillsatta projektgrupper som lämpligen knyts direkt till de närmast berörda intressemyndigheterna. Härigenom skulle även större enhetlighet uppnås mellan organisationen för utvecklingsarbetet med basdatanätet och övriga delprojekt i MI. Med hänsyn till det stora antalet projekt och intressenter anser naturvårdsverket dock att samråd och erforderlig samordning inte är möjlig att uppnå på enbart informell väg. Verket tillstyrker därför att en miljödatanämnd inrättas för detta ändamål. Denna bör ha en rådgivande funktion och knytas till en redan verksam myndighet. Då en betydande del av samordningsarbetet torde komma att avse systemarbete synes det mest ändamålsenligt att nämnden knyts till en myndighet med sakkunskap på detta område.

Beträffande sin egen medverkan i MI anför *statskontoret* att den bör begränsas till biträde vid förstudie och sådan systemutredning som krävs för ett slutligt ställningstagande till de detaljkrav som skall gälla för systemet. Det utrednings- och utvecklingsarbete syftande till uppbyggnaden av MI som statskontoret utfört är hittills fört till sådan nivå i stort endast vad avser delprojektet information från tillsynsverksamhet enligt miljöskyddslagen. Statskontoret är därför berett att genom tjänstledighet ställa personal till miljödatanämndens förfogande till dess övrig systemutredning nått här angiven nivå. Emellertid är statskontoret berett att medverka även i andra samverkansformer med nämnden än de nu angivna.

I fråga om organisationen för drift av basdatanätet lämnas utredningens förslag utan erinran av *SMHI* och *SGU*. *SGU* anser dock att *SGU* bör handha utvärderingen inom sitt kompetensområde. *Statens naturvårdsverk* ansluter sig därför till utredningens förslag att ansvaret för insamling och kontroll av basdata fördelas på naturvårdsverket, *SGU* och *SMHI* samt att ansvaret för slutlig bearbetning och utvärdering ankommer på verket. Med hänsyn till att verket sålunda åläggs ett reellt huvudansvar för basdatanätet ifrågasätter verket om inte även det formella ansvaret bör åläggas verket. Det synes mera ändamålsenligt att låta den myndighet som har huvudansvaret för miljövärdhetsforskningen även svara för samordningen av basdatanätet. Däremot

synes det lämpligt att annan huvudman svarar för den mera datatekniska delen av samordningsarbetet.

Utredningens förslag om laboratorieresurser för basdatanätet avstyrks av praktiskt taget samtliga remissinstanser som uttalar sig i frågan. Skälen härför är flera. Bl. a. framhålls vikten av att befintliga resurser vid bl. a. universitet och högskolor utnyttjas. Vidare anförs att verksamheten inte bör centraliseras på sätt utredningen föreslagit. Några remissinstanser anser att frågan bör utredas vidare. *Statens naturvårdsverk* anför dock att den föreslagna laboratorieorganisationen synes tämligen väl motsvara verkets behov för basdataundersökningarna. Verket har dock inte haft möjlighet att i detalj gå in på laboratorieorganisationen. Verket anser det dock oundgängligen nödvändigt att de föreslagna förstärkningarna kommer till stånd om utvecklingsarbetet med basdataundersökningar skall kunna påbörjas enligt utredningens förslag. Som utredningen påpekar utgör basdatanätet dock endast en del av laboratoriets verksamhet. Det torde därför få ankomma på verket att organisera verksamheten på mest ändamålsenliga sätt. Verket påtalar dessutom behovet av regionala laboratorieresurser.

2.2.7 Särskilda frågor

Flera remissinstanser tar upp de sekretessfrågor som hör samman med MI.

Datainspektionen finner att MI föreslås innefatta bl. a. personuppgifter i olika sammanhang avseende kontaktmän, författare av dokumentation, projektledare, tillståndshavare m. fl. Dessa uppgifters förekomst medför att MI blir att bedöma som personregister i datalagens mening eftersom utredningen förutsätter att systemet skall föras med hjälp av ADB. Med hänsyn till MI:s ändamål synes uppgifterna om de nämnda personerna komma att begränsas till i huvudsak namn, adress, företagsanknytning, tillståndsbeslut, litteraturhänvisningar o. d. Sådana uppgifter torde i regel inte innebära risk för intrång i dessa personers personliga integritet. Emellertid är inte bara uppgifternas art avgörande för frågan om intrång i personlig integritet kan befaras. Exempelvis har gallringsregler och fullständigheten hos indata betydelse härvidlag. I den mån informationsutbyte med utländska organ avser personuppgift som från MI utlämnas för ADB utomlands fordras särskilt medgivande härtill av inspektionen. Enligt datalagen skall före beslut om inrättande av sådant personregister som avses i lagen, även såvitt avser en försöksverksamhet, yttrande inhämtas från inspektionen. Utredningens betänkande innefattar enligt inspektionen icke erforderliga konkretiseringar avseende systemets innehåll, användning och samordning med andra ADB-system för att inspektionen skall kunna ta ställning i angivet hänseende. *Datainspektionen* utgår från att ett konkret systemförslag utarbetas innan sådant yttrande som avses

i 2 § andra stycket datalagen begärs för inrättande och förande av personregister.

Offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén konstaterar att informationen på en rad sakområden i MI måste vara personrelaterad i sådan grad att systemet blir tillståndspliktigt enligt datalagen. Kommittén utgår från att vid datainspektionens granskning informationen om MI:s innehåll, användning och samordning med andra system måste bli långt mera detaljerad och konkret. I vilken utsträckning statistikuppgifter skall få användas inom MI bör enligt kommitténs mening uttryckligen regleras och även delges uppgiftslämnarna i samband med statistikuppgifternas inhämtande. Eftersom de framlagda förslagen väsentligen avser utveckling och försöksverksamhet är det, framhåller kommittén, ej möjligt att nu ange konsekvenserna härav för sekretessbestämmelsernas utformning. Kommittén anför att om information förvaras hos registeransvarigt organ inom MI torde detta i regel innebära att informationen finns tillgänglig både hos detta organ och annan myndighet. Vardera instansen är då, framhåller kommittén, skyldig att på begäran pröva fråga om utlämnande med därav följande risk för dubbelarbete och motstridiga beslut.

Koncessionsnämnden för miljöskydd framhåller angelägenheten av att de med sekretesskyddet sammanhängande frågorna får en lösning som inte försvårar för de beslutande myndigheterna att få tillgång till erforderlig information även om den i samband med uppgiftslämnandet betecknas som hemlig.

Statistiska centralbyrån anför att benägenheten hos skilda myndigheter att låta MI ta del av sekretessbelagt material liksom samarbetet med MI över huvud taget torde i stor utsträckning bli beroende av hur frågan beträffande ansvarsfördelning och samråd kommer att lösas.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anför att i motsats till flertalet andra centrala datorsystem synes i detta fall i huvudsak industriföretags krav på sekretess bli berörda och inte frågan om ingrepp i den personliga friheten. Konfliktsituationer kan väntas föreligga beträffande datorregistrering av miljöfarlig verksamhet, hälso- och miljöfarliga varor samt läkemedel. Länsstyrelsens hittillsvarande erfarenheter talar för att sekretesskydd krävs endast för detaljer i produktionsprocesser. Som princip finner länsstyrelsen att sekretessbelagt material ej nödvändigtvis bör införas i databehandlingen, eftersom några bindande garantier för begränsad åtkomst av sådant material ej torde kunna lämnas.

Även *Svenska kommunförbundet*, *Sveriges industriförbund* och *Lantbrukarnas riksförbund* betonar sekretessfrågornas vikt.

I fråga om formerna för tillhandahållande av information konstaterar *centralnämnden för fastighetsdata* att utredningen behandlar kraven på s. k. utdata mycket knapphändigt. Exempel på frågor som är

viktiga för utdata och som därför borde ha behandlats utförligare är indatas periodicitet och aktualitet samt inverkan av att olika data har olika mätnoggrannhet. Först sedan kraven i frågor om kvalitet och liknande på utdata fastlagts kan man avgöra vilka bearbetningar och sammanställningar som ter sig meningsfulla att göra.

Statistiska centralbyrån tillstyrker att en årlig publikation med samlad redovisning av miljöstatistiken utges. Centralbyrån finner det emellertid naturligt att huvuddelen av statistiken fortlöpande publiceras i bl. a. serien Statistiska meddelanden.

2.2.8 Kostnader och finansiering

Centralnämnden för fastighetsdata anför att om MI byggs upp som ett integrerat system kommer det att medföra mycket stora utvecklingskostnader. Det kommer också med stor säkerhet att medföra att kostnaderna för miljödatanämndens verksamhet måste öka betydligt eftersom samordnings- och planeringskostnaderna ofta underskattas vid uppbyggandet av stora integrerade informationssystem. Vidare pekas på att kostnaderna för datafångst inte finns redovisade. Dessa kan enligt centralnämnden bli mycket stora för ett så komplext system som MI.

Mot bakgrund av att miljödatanämnden enligt utredningens förslag skall ha ansvaret för utvecklingsarbetet och driften av MI anser *statskontoret* att nämnden även bör ha kostnadsansvaret för dessa verksamheter. Genom en samlad finansiering hos miljödatanämnden ökar nämndens möjligheter till prioriteringar samtidigt som de medverkande myndigheternas handlingsfrihet på andra områden inte begränsas.

Statistiska centralbyrån finner att en större del av kostnaderna för MI än vad utredningen angett torde komma att falla på statistisk verksamhet. Särskilt gäller detta basdataundersökningarna. De förslag centralbyrån framfört beträffande organisation och ansvarsfördelning kan medföra en helt annan fördelning av kostnaderna på olika myndigheter. Beträffande finansieringen av MI instämmer centralbyrån i utredningens uppfattning att kostnaderna bör täckas av statsmedel.

Koncessionsnämnden för miljöskydd anför att de största kostnaderna för kontrollförfarandet sannolikt inte torde falla på själva informationssystemet utan på uppgiftslämnarna, dvs. kommunerna och industrin. Det understryker enligt koncessionsnämnden att endast verkligt betydelsefulla uppgifter bör insamlas och tillföras MI. *Svenska kommunförbundet* konstaterar att kostnaderna för kommuner och näringsliv ej har beräknats. Ej heller har någon uppskattning av kostnaderna för hela MI gjorts. Eftersom kommunerna som ansvariga för myndighetsfunktioner på hälso- och miljövårdsområdet samt huvudmän för anläggningar som betecknas som miljöfarliga kommer att drabbas av betydande kostnader om MI genomförs, betonar förbundet kravet på en grundlig kostnads-

analys. Särskilt angeläget är enligt förbundet att bedöma värdet av alternativa system, baserade på enklare rutiner och med kontrolldata och annan information lagrade i lokala eller regionala närarkiv.

Sveriges industriförbund anför att det begränsade MI som förbundet föreslår kommer att kräva avsevärt mindre kostnader än utredningens förslag. Förbundet har inte haft möjlighet att i detalj studera de olika kostnadsuppgifternas tillförlitlighet. Från utredningens sida borde man därför på något sätt ha försökt redovisa den samhällsökonomiska nyttan av de föreslagna investeringarna. Redan med hänsyn till utvecklingen i utlandet vad gäller miljödatabanker anser förbundet att man bör kunna inskränka MI:s ambitionsnivå.

Några remissinstanser, däribland *statens naturvårdsverk*, anser att man på sikt bör undersöka möjligheterna att genom avgifter få viss kostnadstäckning för MI.

3 Naturvårdsverkets organisation

3.1 Utredningsmannen

Statens naturvårdsverk inrättades den 1 juli 1967 genom en sammanslagning av statens vatteninspektion, väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå, statens luftvårdsnämnd samt statens naturvårdsnämnd till en central myndighet för hela miljövårdsområdet. Till verket överfördes också de arbetsuppgifter statens friluftsnämnd haft.

Sedan sin tillkomst har naturvårdsverket successivt ålagts nya uppgifter. Så har skett bl. a. i samband med ikraftträdandet av miljöskyddslagen, kommunala renhållningslagen och lagen om hälso- och miljöfarliga varor. Vidare har åt verket uppdragits bl. a. att leda forsknings- och undersökningsverksamheten på miljövårdsområdet, att handlägga frågor om statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin samt att handlägga frågor om stöd till idrottsanläggningar m. m.

Arbetsvolymens och arbetsområdets tillväxt har åtföljts av ökat personalantal och vissa organisatoriska förändringar. Personalantalet har ökat från 133 den 1 juli 1967 till 413 den 1 juli 1973. Antalet organisationsenheter direkt underställda verkschefen har ökat från sex till tio. Dessa tio är administrativa byrån, naturvårdsbyrån, vattenvårdsbyrån, luftvårdsbyrån, produktkontrollbyrån, enheten för renhållnings- och avfallsfrågor, planeringssekretariatet, forskningssekretariatet, undersökningslaboratoriet och omgivningshygieniska avdelningen. Den sistnämnda enheten är tills vidare provisoriskt knuten till verket.

Utredningsmannens förslag syftar till en anpassning av naturvårdsverkets organisation till den starka ökning av verkets arbetsområde, arbetsvolym och personal som sålunda ägt rum. Den föreslagna organisationsramen är avsedd att kunna bestå i huvudsak oförändrad också efter ytterligare ökning av verkets resurser. Enligt förslaget skall verket

under en styrelse och en verksledning bestående av en generaldirektör och en souschef organiseras på fyra huvudenheter, nämligen en administrativ, en för naturvård, en teknisk samt en för forskning och undersökning. Dessutom ingår i den föreslagna organisationen ett planeringssekretariat direkt underställt verksledningen. Inom verket skall också liksom i den nuvarande organisationen finnas en forskningsnämnd och en delegation för markfrågor. Härtill kommer den till verket knutna produktkontrollnämnden.

Förslaget innebär vissa förändringar när det gäller styrelsen samt de olika rådgivande och i några fall beslutande organ som f. n. hör till verket. Den nuvarande styrelsen har åtta ledamöter förutom ordföranden som är verkets generaldirektör. Två av dessa ledamöter ingår i styrelsen endast vid behandling av ärenden om anläggningsstöd till idrotten. Utredningsmannen föreslår att detta särarrangemang beträffande styrelsens sammansättning skall upphöra och att styrelsen skall bestå av nio ledamöter vid behandlingen av alla slag av ärenden.

I naturvårdsverkets nuvarande organisation ingår ett naturvårdsråd, ett vattenvårdsråd och ett luftvårdsråd, en delegation för markfrågor och en delegation för anläggningsstöd till idrotten samt en forskningsnämnd. Till verket är vidare produktkontrollnämnden knuten. Naturvårdsrådet, vattenvårdsrådet och luftvårdsrådet har till uppgift att följa utvecklingen inom sina resp. ämnesområden och bistå verket med råd. Utredningsmannen ifrågasätter om inte behandling av ett ärende både i ett råd och i verksstyrelsen innebär ett visst mått av dubbelarbete. I förslaget till ny organisation för verket har därför de tre råden utgått.

Delegationen för anläggningsstöd till idrotten har till uppgift att handlägga ärenden om statligt stöd till idrottsanläggningar och till utvecklingsarbete i fråga om sådana anläggningar. Delegationen fungerar enligt utredningsmannen i stort sett som en separat styrelse vid handläggningen av dessa ärenden. En sådan särbehandling kan enligt utredningsmannen knappast motiveras med att dessa ärenden väsentligt skiljer sig från övriga ärenden. Delegationen för anläggningsstöd till idrotten föreslås därför utgå ur naturvårdsverkets organisation.

Vad gäller förslaget om inrättande av en souschefstjänst anför utredningsmannen att sådana tjänster inom statsförvaltningen förekommer vid ämbetsverk med mycket stor personal. Undantagsvis kan emellertid verksledningsarbetet vara för mycket för en person också när personalantalet inte är särskilt stort. I fråga om naturvårdsverket är enligt utredningsmannen detta fallet på grund av flera samverkande omständigheter. Verkets arbetsområde är vidsträckt och utvecklingen på arbetsområdet går snabbt. Dessutom måste förhållandevis många ärenden avgöras på verksledningsnivå. På grund av verkets arbetsområde har vidare den externa kontaktverksamheten blivit omfattande, inte minst på det internationella området.

Organisationsförslaget upptar direkt under verksledningen fyra huvudenheter och ett planeringssekreteriat. Planeringssekreteriatet avses enligt förslaget endast komma att syssla med planeringsuppgifter. Enligt utredningsmannen kommer liksom hittills även i framtiden med all sannolikhet betydande resurser att ställas till naturvårdsverkets förfogande. En rullande långtidsplanering av hur resurserna skall användas är därför en angelägen uppgift för verksledningen. I planeringen bör ingå målprecisering för varje delaktivitet inom verkets arbetsområde. Vidare bör långtidsplaneringen innefatta prioriteringar i fråga om ordningsföljd, medels- och personaltilldelning m. m.

I den administrativa huvudenheten ingår enligt förslaget en allmän enhet, en juridisk enhet, en personalenhet, en kamralsenhet, en enhet för vissa internationella frågor samt en informationsenhet. Dessutom föreslås produktkontrollbyrån ingå i huvudenheten. Detta motiveras av att de uppgifter som ålagts naturvårdsverket i fråga om produktkontrollen är dels att ombesörja de renodlat administrativa uppgifterna, dels att svara för viss tillsyn över efterlevnaden av lagen om hälso- och miljöfarliga varor. Verksamheten som centralt tillsynsorgan innefattar en rad samordningsuppgifter av organisatorisk och administrativ natur.

Enligt utredningsförslaget kommer vissa arbetsuppgifter, bl. a. informationsverksamheten, som inom den nuvarande organisationen handläggs av planeringssekreteriatet att i den nya organisationen hänföras till den administrativa huvudenheten. Information till massmedia är dock ofta en direkt angelägenhet för verksledningen. Detta talar för att informationsenheten ingår i verkets organisation såsom ett stabsorgan för verksledningen. Enligt utredningsmannen bör det alternativ som verksledningen finner mest lämpligt väljas.

Den nuvarande naturvårdsbyrån omfattar fem enheter, en för naturvårdsområden, en för landskapsvård, en för jakt och viltvård, en för idrott och friluftsliv samt en särskild enhet för utrednings- och planeringsarbete. Sistnämnda enhets huvuduppgift är att svara för långsiktiga utredningar om landets mark- och vattentillgångar i första hand för att tillgodose behov i samband med den fysiska riksplaneringen. Utredningsmannen framhåller att arbetsuppgifter av utrednings- eller projektkaraktär, som spänner över två eller flera enheters verksamhetsfält, bör anförtros åt särskilda för ändamålet bildade arbetsgrupper. Enligt förslaget bör därför personalen vid naturvårdsbyråns nuvarande utredningsenhet fördelas på dels olika arbetsgrupper, dels en underenhet för löpande ärenden gällande planerings- och lokaliseringsfrågor.

Huvudenheten för naturvård föreslås bestå av två enheter, en naturresursenhet samt en landskaps- och friluftsenhet. Naturresursenheten föreslås omfatta två underenheter, en för planerings- och lokaliseringsfrågor samt en för säkerställande av naturvårds- och landskapsvårdsobjekt. Landskaps- och friluftsenheten föreslås omfatta tre underenheter,

en för skötseln av naturvårds- och landskapsvårdsobjekt samt för landskapsutformning, en för idrott och friluftsliv samt en för jakt och viltvård.

Den tekniska huvudenheten föreslås bestå av fyra tekniska enheter, en enhet för renhållnings- och avfallsfrågor samt en enhet för prövning av ärenden enligt miljöskyddslagen. De fyra tekniska enheterna ersätter de nuvarande vatten- och luftvårdsbyråerna. Utredningsmannen framhåller att de organisationsenheter som övertogs från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och statens luftvårdsnämnd när naturvårdsverket inrättades kom att ingå som från varandra fristående enheter inom verket i form av en vattenvårdsbyrå och en luftvårdsbyrå. Till vattenvårdsbyrån fördes dessutom en del av statens vatteninspektions personal. Att ha skilda organisationsenheter för vattenvård och luftvård var enligt utredningsmannen säkerligen lämpligt i ett initialskede. Utredningsmannen anser det emellertid inte rationellt att behålla denna organisation. Föreningensfrågorna inom en industri är ofta inte begränsade till ettdera av luft- eller vattenvårdsområdena. Det har visat sig vid verkets handläggning av ärenden enligt miljöskyddslagen att ärendena inte sällan rör både vattenvård och luftvård. Därför föreslås att vattenvårdsbyrån och luftvårdsbyrån ombildas till fyra tekniska enheter för frågor om föreningensproblem inom olika branscher.

Den nuvarande enheten för renhållnings- och avfallsfrågor föreslås också ingå i den tekniska huvudenheten. Att fördela dess arbetsuppgifter på de fyra branschindelade tekniska enheterna anser utredningsmannen inte lämpligt. I den nuvarande organisationen ingår i administrativa byrån en enhet för prövning av ärenden enligt miljöskyddslagen. Denna enhet bör enligt förslaget i stället ingå i den tekniska huvudenheten.

I utredningsmannens uppdrag har inte ingått att föreslå en förändrad organisation av verkets laboratorieverksamhet. Frågan om en samordning av laboratorieresurser för naturvårdsverket och arbetarskyddsstyrelsen utreds f. n. av en särskild kommitté. Vid sin översyn har utredningsmannen därför inte ägnat uppmärksamhet åt organisationsfrågor rörande laboratorieverksamheten som sådan. Utredningsmannen framhåller emellertid att en stark koordinering av naturvårdsverkets insatser på forsknings- och undersökningsområdet bör eftersträvas oberoende av hur laboratoriefrågan löses i detalj. För att en organisationsform som befrämjar detta syfte skall åstadkommas, föreslår utredningsmannen därför att undersökningslaboratoriet, omgivningshygieniska avdelningen och forskningssektariatet skall inordnas såsom särskilda enheter i en huvudenhet för forskning och undersökning. Till denna huvudenhet bör även föras verkets bibliotek.

Utredningsmannen framhåller att översynen begränsats till att gälla naturvårdsverkets organisationsstruktur i stort, medan en fullständig genomgång av personalorganisationen inte hunnits med. Förslaget till

ny organisation innefattar dock ett visst tillskott av tjänster. Därutöver har vid översynen uppmärksammas behov av personalförstärkning i fråga om några av verkets arbetsuppgifter.

Den föreslagna förstärkningen av verksledningen medför som redan nämnts inrättande av en souschefstjänst. För det ombildade planeringssekretariatet föreslås tre nya tjänster. Vid administrativa huvudenheten tillkommer en tjänst som chef. Den nuvarande byråchefstjänsten vid administrativa byrån kan därvid utgå. Behovet av juridisk service åt verkets fackenheter har ökat. Den juridiska enheten bör därför förstärkas med en ny tjänst. Vid den administrativa huvudenheten behövs också en tjänst för rationaliseringsverksamhet och en tjänst för internationella frågor.

Vid huvudenheten för naturvård föreslås en tjänst som chef och en tjänst som biträdande chef för huvudenheten samt en tjänst som chef för vardera naturresursenheten och landskaps- och friluftsenheten. Byråchefstjänsten vid den nuvarande naturvårdsbyrån utgår. Vid naturresursenheten föreslås vidare tre nya tjänster avsedda att möjliggöra en intensifiering av den inom länsstyrelserna pågående verksamheten med avgränsning av naturvårdsobjekt m. m. Vid tekniska huvudenheten föreslås en tjänst som chef för huvudenheten samt chefstjänster vid var och en av de fyra tekniska enheterna. Byråchefstjänsterna vid de nuvarande vattenvårds- och luftvårdsbyråerna utgår. Vid huvudenheten för forskning och undersökning föreslås slutligen en tjänst som chef för huvudenheten och två till biblioteket anknutna tjänster. Sammanlagt innebär förslaget ett nettotillskott av 19 tjänster.

3.2 Yttrandena

Utredningsmannens bedömning att den nuvarande byråorganisationen bör ersättas av en ny organisation med ett mindre antal huvudenheter delas av *statskontoret* och *naturvårdsverket*. Naturvårdsverket anför att verkets administration och organisation inte har utvecklats i samma takt som verkets arbetsområde. De brister som därigenom uppstått har inneburit lednings-, samordnings- och effektivitetsproblem. Det organisationsförslag som framlagts finner verket väl ägnat att genomföras med vissa mindre modifieringar. Verket ifrågasätter bl. a. nödvändigheten av att utöka styrelsen med två ledamöter då man befarar att styrelsearbetet härigenom kompliceras.

Förslaget att de till den nuvarande organisationen hörande naturvårds-, vattenvårds- och luftvårdsråden samt delegationen för anläggningsstöd till idrotten skall utgå biträds av *naturvårdsverket* och *statskontoret*. *Svenska korporationsidrottsförbundet* avstyrker dock förslaget om slopande av delegationen för anläggningsstöd till idrotten. Enligt förbundet är det angeläget att föreningslivet är representerat i delega-

tionen och därigenom kan påverka besluten. *Svenska naturskyddsföreningen* anser att förslaget om slopande av natur-, vatten- och luftvårdsråden är beklagligt.

Vad gäller uppgifterna för planeringssekretariatet förklarar *statskontoret* att det är önskvärt att naturvårdsverket effektiviserar sin långtidsplanering. En sådan insats bör bygga på en bred medverkan från verkets olika enheter. *Naturvårdsverket* framhåller att sekretariatet redan från början bör dimensioneras så att det blir ett slagkraftigt hjälporgan för verksledningen. De föreslagna tre tjänsterna är enligt verket ett minimum. Beträffande den administrativa huvudenheten delar verket utredningsmannens uppfattning i fråga om vilka funktioner som skall inordnas i huvudenheten. Vad gäller informationsverksamheten förklarar verket att den långsiktiga informationen naturligt hör till den administrativa huvudenheten. Frågan om presstjänstfunktionen bör placeras som ett stabsorgan direkt under verksledningen eller som en underenhet inom informationsenheten saknar enligt verket praktisk betydelse.

Den föreslagna indelningen av den administrativa huvudenheten bör enligt *naturvårdsverket* modifieras så att antalet enheter direkt underställda huvudenhetens chef blir färre än de föreslagna sju. Verket anser att en ändamålsenlig organisation av den administrativa huvudenheten kan uppnås om den allmänna enheten, kameralenheten och personalenheten sammanförs till en kanslienhet, direkt underställd huvudenhetens chef. Den administrativa huvudenheten bör således enligt verkets mening bestå av en kanslienhet, en juridisk enhet, en enhet för vissa internationella frågor och en informationsenhet, varjämte produktkontrollbyrån i administrativt hänseende ingår i huvudenheten.

När det gäller den föreslagna huvudenheten för naturvård berör *naturvårdsverket* utredningsmannens förslag om att upplösa enheten för utrednings- och planeringsarbete. Verket framhåller att inrättandet av enheten innebär en koncentration och rationalisering av tidigare spritt utredningsarbete. Verket motsätter sig därför bestämt att utredningsenheten slås sönder på det sätt utredningsmannen föreslår. Huvudenheten bör enligt verket benämnas huvudenheten för naturresurser och tills vidare indelas i tre enheter, nämligen en för planering och utredning, en för naturvård samt en för friluftsför- och idrottsfrågor.

Utredningsmannens synpunkter i fråga om den tekniska huvudenheten delas av *naturvårdsverket* som ansluter sig till det framlagda förslaget. Även *statskontoret* tillstyrker förslaget men anser att enheten bör benämnas huvudenheten för miljöskydd.

När det gäller den föreslagna huvudenheten för forskning och undersökning anser *naturvårdsverket* att så länge den omgivningshygieniska avdelningens anknytning till verket är provisorisk bör avdelningen inta en gentemot verkets fasta organisation fristående ställning direkt under verksledningen. Vad gäller huvudenheten i övrigt delar verket utred-

ningsmannens uppfattning att en stark koordinering av verkets insatser på forsknings- och undersökningsområdet bör eftersträvas oavsett hur samordningen av forskningsinsatserna inom miljövårdsområdet på längre sikt organiseras. Enligt verkets mening saknas anledning att uppskjuta ställningstagandet rörande denna huvudenhet av det skälet att utredningar pågår rörande organisationen av laboratorieverksamheten och samordningen av forskningsverksamheten på miljövårdsområdet. Också *statskontoret* tillstyrker förslaget men framhåller att det bör betraktas som en provisorisk lösning. *Kommittén för samordning av laboratorieresurser hos arbetarskyddsstyrelsen och naturvårdsverket* avstyrker däremot förslaget i avvaktan på resultatet av kommitténs eget arbete.

4 Departementschefen

4.1 Miljövårdens informationssystem

Reformarbetet på miljöområdet har under den senaste tioårsperioden varit intensivt. De åtgärder som på skilda områden satts in har haft till syfte att stoppa fortsatt miljöförstörelse och så långt möjligt återställa redan förstörd miljö.

Lagstiftningen är det viktigaste av de medel som använts för att nå fram till det uppställda målet. En rad nya lagar har antagits. De administrativa resurserna har förstärkts såväl centralt — statens naturvårdsverk och koncessionsnämnden för miljöskydd — som regionalt och lokalt. Forskningen har byggts ut kraftigt. Staten har i betydande utsträckning genom särskilt ekonomiskt stöd stimulerat kommuner och näringsliv till investeringar på miljöområdet. Riktlinjer för hushållningen med mark och vatten har fastlagts i en första etapp som nu fullföljs i län och kommuner. Planeringsarbetet går samtidigt vidare. Det internationella samarbetet har kraftigt förstärkts och utvidgats. Sverige ingår som en av medlemmarna i FN:s miljöstyrelse.

På arbetsmiljöområdet har en ny lagstiftning genomförts och de administrativa organen fått stora personella förstärkningar.

En av de grundläggande förutsättningarna för en aktiv miljöpolitik är kännedom om händelseförlopp och tillstånd i miljön. För att missförhållanden skall kunna undanröjas måste orsakerna till dessa vara kända. De miljöförbättrande åtgärder som måste vidtas förutsätter att avvägningar görs om var åtgärderna behövs bäst. För att effekterna av sådana åtgärder skall bli kända och kunna utvärderas måste resultaten av dem redovisas.

Allt detta fordrar tillgång till aktuell och tillförlitlig information om miljön som kan tjäna som underlag till ställningstaganden. Frågan om

hur informationshanteringen på miljövårdsområdet bör organiseras har utretts av miljökontrollutredningen. Utredningens förslag redovisas i betänkandet (SOU 1973: 36 och 37) Miljövårdens informationssystem (MI).

Utredningen har inventerat den verksamhet som nu förekommer för insamling och bearbetning av miljöinformation. Inventeringen visar att denna information samlas på många håll för olika syften och under ledning av skilda huvudmän. Detta innebär betydande risker för dubbelarbete. Utredningen anser också att skilda geografiska betingelser, starkt varierande teknik och innehåll hos olika undersökningar samt bristande dokumentation om tillämpade förfaranden leder till att resultatet av arbetet inte får någon generell användning i miljövarsarbetet. Utredningen pekar också på frånvaron av statistik av officiell karaktär och av rutiner för tillhandahållande av information till myndigheter och andra berörda. Enligt utredningen bör erforderlig information kunna erhållas genom uppbyggnad av ett samlat ADB-system för insamling, lagring och bearbetning av miljödata. En samordning av den svenska miljövarsinformationen bör enligt utredningen i största möjliga utsträckning omfatta samtliga led i informationshanteringen.

Remissinstanserna är ense med utredningen om behovet av en kontinuerlig insamling av data och anser att ADB bör vara ett gott hjälpmedel för informationshanteringen. Majoriteten av remissinstanserna ställer sig också positiv till utredningens förslag. Några remissinstanser anser att *insatserna i stället bör inriktas på att skapa enhetlighet i fråga om undersökningsmetoder och teknik samt likformighet i redovisningen av redan pågående verksamheter*. Endast en remissinstans avstyrker helt utredningens förslag.

Som jag redan framhållit behövs information som underlag för ett aktivt och effektivt miljövarsarbete. Det är enligt min mening viktigt att åtgärder vidtas för att man skall kunna dra nytta av det ökade flöde av miljödata som blir följderna av en intensifierad miljövarsverksamhet. För att miljöutvecklingen skall kunna följas är det också av stor betydelse att det finns tillgång till en löpande miljöstatistik. Jag är därför i likhet med remissinstanserna positiv till grundtanken i utredningsförslaget. Ett informationssystem för miljövarde utformat i huvudsak i enlighet med utredningens förslag bör verksamt bidra till att effektivisera miljövarsarbetet. Den av utredningen föreslagna benämningen miljövårdens informationssystem (MI) bör godtas.

MI bör enligt utredningen uppfylla vissa preciserade krav, nämligen dels medverka till hög effektivitet i det av myndigheter och andra organ bedrivna hälso- och miljövarsarbetet, dels medge en rationell hantering av informationen på miljövårdsområdet. Med utgångspunkt i dessa krav skall MI kunna ge myndigheter och andra organ underlag

för en effektivare kontroll över miljön och styrning av de faktorer som påverkar eller kan påverka denna. MI skall också ge forskarna, allmänheten och andra intressegrupper möjlighet till information om miljöförhållandena och deras förändringar. MI bör enligt utredningen byggas upp så att den miljöinformation prioriteras som är mest angelägen för att underlätta och effektivisera författningstillämpning och annan kontrollverksamhet, planering på såväl central som regional och lokal nivå, undersöknings- och utredningsverksamhet, forskning samt undervisning och rådgivning. Samtidigt betonas den internationella anknytningen. Utredningen föreslår att MI skall omfatta information dels om den yttre miljön, dels om hälso- och miljöfarliga varor. Enligt utredningen bör också information rörande arbetsmiljön inbegripas i MI. Detta bör dock enligt utredningen, med undantag av information om hälso- och miljöfarliga varor i arbetslivet, anstå till dess arbetsmiljöutredningen slutfört sitt arbete. Vidare framhåller utredningen behovet av att standardiserade undersökningsmetoder utarbetas för den information som skall lagras i MI. Vidare betonar utredningen vikten av att man får tillgång till i statistisk mening generaliserbara resultat.

Remissinstanserna framhåller vikten av att MI läggs upp på ett sådant sätt att nya ämnesområden efter hand kan passas in i systemet. Samtidigt betonas att systemet bör byggas upp kontinuerligt i nära samarbete med dem som kan förväntas använda sig av MI. Några remissinstanser anför att de regionala och lokala organens behov måste tillgodoses främst med hänsyn till betydelsen från planeringssynpunkt av tillgång till miljödata. Vissa remissinstanser, däribland LO, anser att information om arbetsmiljön måste ingå i MI redan från början. Några remissinstanser anser att restriktivitet bör iakttas vid beslut om vilken information som skall ingå.

Jag delar utredningens uppfattning att MI bör utvecklas successivt i nära kontakt med avnämarna. Självfallet skall MI inte vara ett hjälpmedel endast för centrala organ utan även för lokala och regionala instanser samt intressegrupper av skilda slag. I fråga om avgränsningen av ämnesområdet kan jag i stort ansluta mig till utredningens förslag. Jag delar dock de synpunkter om behovet av information om arbetsmiljön som framförts av bl. a. LO. Information av betydelse från arbetsmiljösynpunkt utöver information om hälso- och miljöfarliga varor bör således ingå i MI. Jag föreslår därför att det bör ankomma på det för utvecklingen av MI ansvariga organet att överväga den närmare omfattningen av arbetsmiljöinformation i MI.

Jag vill också understryka vikten av att de mät- eller analysdata som tas fram blir jämförbara i den mening att de kan användas för att göra generella bedömningar om miljösituationen och miljöutvecklingen. I dag bedrivs ett nationellt och internationellt arbete för att standardisera olika mät- och analysmetoder. För utvecklingen av MI får detta standardise-

ringsarbete särskild betydelse. De erfarenheter som i detta hänseende kommer att göras under utvecklingsarbetet bör därför kontinuerligt beaktas.

Utredningen redovisar, mot bakgrund av de olika behov av miljöinformation den funnit föreligga, sitt förslag till innehåll i MI indelat i fyra huvudområden, nämligen information om miljöpåverkande faktorer, miljösituationen och miljöutvecklingen, naturresurser och naturresursutnyttjande samt viss övrig information. Varje huvudgrupp indelar utredningen i olika delprojekt. Inom huvudområdet för information om miljöpåverkande faktorer föreslås ingå information från produktkontrollerande verksamhet, dvs. om hälso- och miljöfarliga varor, läkemedel och livsmedel. Vidare föreslås ingå information från tillsynsverksamheten enligt miljöskyddslagen, hälsovårdsstadgan, vattenlagen och strålskyddslagen, information om buller samt om avfall och avfallsbehandling. Inom detta huvudområde föreslår utredningen också viss statistik, nämligen över import och hantering av vissa hälso- och miljöfarliga varor, anläggningar med miljöfarlig verksamhet, emissioner från sådana anläggningar samt kommunala vatten- och avloppsförhållanden. Inom huvudområdet information om miljösituationen och miljöutvecklingen föreslås ingå information från ett basdatanät för miljökontroll samt statistik över immissioner. När det gäller huvudområdet information om naturresurser och naturresursutnyttjande föreslår utredningen att endast statistik över nedlagt vilt skall ingå. Inom huvudområdet viss övrig information föreslår utredningen skall ingå information om forsknings- och undersökningsverksamhet m. m. samt statistik över miljövärdens kostnader och resultat.

Flertalet remissinstanser lämnar utredningens förslag i denna del utan erinran. En del remissinstanser framför dock synpunkter på omfattningen och urvalet av den information utredningen föreslår skall ingå. Sålunda anför bl. a. Sveriges industriförbund att antalet projekt bör begränsas, medan Svenska naturskyddsföreningen anser att information om samtliga kemiska varor som hanteras i landet bör ingå. Naturvårdsverket anser att informationsområdena bör utvidgas successivt.

Jag vill understryka vikten av att MI utvecklas så att det kan ge behövligt underlag för miljöpolitiska åtgärder av skilda slag. Därför bör information från vitt skilda områden kunna hanteras. Självfallet bör dubbelarbete undvikas. För den skull bör information som finns tillgänglig i tillfredsställande form inom andra informationssystem eller eljest inte hanteras inom MI. Däremot bör MI innehålla uppgifter om och var information av betydelse från miljösynpunkt som inte primärt ingår i MI finns tillgänglig. Endast på så sätt kan MI bli en central informationskälla för hela miljöområdet.

I fråga om utredningens förslag till innehåll anser jag att den systematiska indelningen i fyra huvudområden som utredningen redovisar

är ändamålsenlig. I fråga om urvalet av information och statistikprojekt som redan från början bör ingå i MI kan jag i huvudsak biträda utredningens förslag. Jag har redan tidigare framhållit vikten av att information av betydelse för arbetsmiljön ingår i MI. Utredningen föreslår att hanteringen av information om naturresurser och deras utnyttjande i huvudsak inte bör ske inom MI. I detta hänseende delar jag den uppfattning som vissa remissinstanser ger uttryck för, nämligen att information om de areella näringarna och om hushållningen med naturresurserna i princip bör vara en del av MI:s innehåll. Jag vill i detta sammanhang åter understryka att MI bör utvecklas successivt under anpassning till aktuella krav. Därför bör nu endast den huvudsakliga inriktningen anges. Det bör sedan ankomma på det organ som får huvudansvaret för utvecklingsarbetet att lämna förslag till det närmare innehållet i MI inom ramen för de riktlinjer som dras upp av statsmakterna. Vid min behandling av anslagsfrågorna kommer jag att närmare beröra vilka projekt som inledningsvis bör utvecklas. Jag vill i detta sammanhang erinra om att utredningen under föregående och innevarande budgetår ansvarat för utvecklingsarbete rörande projekten information från produktkontrollerande verksamhet, information från tillsynsverksamhet enligt miljöskyddslagen och information om forsknings- och undersökningsverksamhet. Dessutom har bedrivits visst miljöstatistiskt utvecklingsarbete.

Utredningen anser att en väsentlig del av informationen om miljöförändringar bäst kan erhållas genom undersökningar vid fasta observationsstationer med utnyttjande av standardiserade metoder, s. k. basdataundersökningar. Utredningen föreslår därför att ett landsomfattande basdatanät för miljökontroll läggs upp för studium av de långsiktiga variationerna i miljön. Härigenom kan den successiva belastningen med föroreningar i miljön följas. Härför behövs enligt utredningen en innehållsmässig och teknisk-organisatorisk samordning av existerande verksamhet för insamling av basdata. Utredningens förslag innebär att basdatanätet skall innefatta undersökningar av fysikaliska, kemiska och biologiska förhållanden i miljön i större omfattning än de undersökningar av basdatakaraktär som f. n. bedrivs. Utredningen föreslår att undersökningarna skall bedrivas inom fyra delprojekt, vilka omfattar undersökningar av förhållandena i luft och nederbörd, ytvatten, grundvatten resp. mark och vegetation. Förslaget bör enligt utredningen uppfattas som en principskiss, vilken i första hand är avsedd att visa inriktningen och omfattningen av verksamheten. Utredningen anför vidare att planeringen och utvärderingen av undersökningarna inom basdatanätet bör ske i nära samråd med olika forskningsorgan. De data som insamlas inom basdatanätet föreslår utredningen skall registreras och lagras i MI. Härigenom skall statistiska och andra bearbetningar av materialet kunna genomföras.

Remissinstanserna är i stort sett positiva till förslaget om ett lands-

omfattande basdatanät. Samtidigt betonas förslägets karaktär av ett principförslag, som förutsätter fortsatt utredning. Samordning av redan pågående undersökningar av basdatakaraktär anses vara angelägen. När det gäller innehållet i basdataundersökningarna framhåller några remissinstanser att utredningen underskattat behovet av undersökningar i mark och vegetation.

Jag anser i likhet med remissinstanserna att en samordnad insamling av basdata skulle vara av stor betydelse för möjligheterna att mäta och följa de långsiktiga förändringarna i miljön. Jag vill också peka på att undersökningar av basdatakaraktär redan i dag bedrivs i olika förvaltningsmyndigheters, forskningsorgans och enskilda forskares regi. En samordning av verksamheten saknas dock f. n. Detta leder bl. a. till dubbelarbete och svårigheter att få kunskap om tillgängliga data. Likaså föreligger svårigheter att få till stånd en löpande statistik över miljösituationen och miljöutvecklingen. Vad jag nu anfört talar för att en teknisk-organisatorisk samordning sker av undersökningar av basdatakaraktär. Insamling av basdata bör såsom utredningen föreslår i princip ske beträffande luft och nederbörd, ytvatten, grundvatten samt mark och vegetation. Jag är emellertid inte beredd att utan vidare utredning ta ställning till hur insamlingen av basdata närmare bör utformas. En utredning med syfte att mera konkret ange de praktiska och ekonomiska förutsättningarna för verksamheten bör därför utföras som ett led i utvecklingen av MI.

Utredningen tar även upp frågor om samordning med andra informationssystem och internationell samverkan på miljöinformationsområdet. Enligt utredningen är det av stor betydelse att sådant informationsutbyte kommer till stånd.

Remissinstanserna delar utredningens bedömning och understryker betydelsen av att samordning kan ske såväl nationellt som internationellt.

Redan i det föregående har jag deklarerat min principiella uppfattning att samordning med andra informationssystem är en viktig förutsättning för en rationell hantering av information av betydelse på miljövårdsområdet. Detta gäller i första hand sådan information som finns lagrad i landet. En viktig uppgift vid den fortsatta utvecklingen av MI blir således att närmare utreda de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för en sådan samordning. Formerna för samverkan mellan olika dokumentationscentraler bör utredas närmare. När det gäller samverkan med utländska informationssystem bör en av utgångspunkterna vara att information som är tillgänglig i dessa system skall utnyttjas. Jag vill här peka på de rekommendationer rörande miljöinformation som antogs vid 1972 års FN-konferens om den mänskliga miljön. Dessa rekommendationer berör bl.a. informationsutbyte av olika slag, enhetliga undersökningsmetoder, samordning av mätningar av föroreningar, inrättande av mätstationer, utarbetande av statistik över produktion och användning av farliga ämnen samt uppläggning av en internationell

databank för miljöinformation. När det gäller formerna för det internationella utbytet av information blir Sverige givetvis beroende av hur samarbetet generellt framskrider. Det är därför angeläget att Sverige aktivt deltar i det internationella samarbetet på detta område inom ramen för FN:s miljöstyrelses och andra organs verksamhet. Samarbetet kan komma att kräva svensk anpassning till internationella normer.

Utredningen föreslår att verksamheten inom MI inledningsvis skall bedrivas som försöksverksamhet. Som skäl för denna uppfattning anför utredningen viss osäkerhet om hur den närmare utformningen och utvecklingen av MI bör ske. Under försöksperioden bör därför enligt utredningen fördjupade utredningar göras. Arbetet bör bedrivas i form av delprojekt, som successivt utvärderas. Utredningen föreslår att försöksverksamheten påbörjas budgetåret 1974/75 och pågår till år 1979, då en samlad bedömning bör kunna göras.

Remissinstanserna delar i allmänhet utredningens uppfattning att verksamheten bör bedrivas i form av försöksverksamhet. Däremot råder vissa delade meningar om försöksverksamhetens inriktning.

Enligt min mening bör MI ses som en sammanfattande beteckning för projektvis insamling, lagring och bearbetning av miljödata, som antingen tas fram från pågående verksamheter eller genom initiering av särskilda projekt, vars genomförande kräver teknisk, organisatorisk och ekonomisk samordning för att ge en så god överblick som möjligt över den tillgängliga miljöinformationen. Syftet med MI är, som jag tidigare framhållit, att successivt bygga upp en central för den information på miljöområdet som myndigheter och andra behöver för sitt arbete. Jag vill understryka att verksamheten således bör ses som ett kontinuerligt utvecklingsarbete. Det är därför viktigt att avnämarna ges möjlighet att klart ange sina behov av information och även påverka de olika projektens utveckling. Vidare bör frågor om registerorganisation och övriga ADB-rutiner noga utredas. Särskild uppmärksamhet bör ägnas frågan om vilken information som efter hand bör ingå i MI. I samband härmed måste också klarläggas de samordningsfrågor som föreligger rörande såväl den nationella som den internationella informationshanteringen. Jag är inte nu beredd att ange någon tidpunkt då MI i full utsträckning kan uppfylla de krav som jag i det tidigare ställt på ett informationssystem för miljövärden. Däremot bör en kontinuerlig utvärdering kunna ske av de olika projekten.

Utredningen tar vidare upp organisatoriska frågor och föreslår att MI under försöksverksamheten skall administreras av ett fristående organ, kallat miljödatanämnden. Enligt utredningen bör vid försöksperiodens slut ställning tas till hur organisationen permanent bör utformas. De myndigheter som enligt utredningen då kan komma i fråga som huvudman är naturvårdsverket, statistiska centralbyrån, SMHI och centralnämnden för fastighetsdata.

Enligt utredningens förslag skall under försöksverksamheten miljödatanämnden ansvara för såväl de principiella frågor som hör samman med utformningen av MI som driften av MI. I huvudmannskapet skall ingå också ansvaret för basdatanätet och statistikverksamheten. Utredningen föreslår att statskontoret skall biträda miljödatanämnden med den tekniska utformningen av MI. Vidare skall statistiska centralbyrån medverka med det praktiska arbetet med statistikverksamheten. Miljödatanämnden bör enligt utredningen vara sammansatt så att de olika organ som i första hand kommer att delta i utvecklingen av eller utnyttja MI blir representerade. Nämnden föreslås få ett kansli till sitt förfogande.

I reservation föreslår en ledamot i utredningen att ställning redan från början bör tas för en permanent organisation. Enligt denne bör en myndighet inom de informationsområden som skall ingå i MI utses till huvudman. Som exempel på lämplig huvudman nämns naturvårdsverket, socialstyrelsen, livsmedelsverket, arbetarskyddsstyrelsen och statistiska centralbyrån. Enligt reservanten bör en rådgivande miljödatanämnd knytas till en av dessa myndigheter.

Majoriteten av remissinstanserna biträder eller lämnar utan erinran utredningens förslag att en fristående miljödatanämnd blir ansvarig för utvecklingen av MI. En del remissinstanser biträder emellertid reservantens förslag. Några anser att ansvaret för utvecklingen av de olika projekten bör förläggas till av resp. projekt närmast berörd myndighet.

Som framgått av vad jag anfört tidigare är det många frågor som återstår att lösa innan MI kan uppfylla de krav som enligt vad jag tidigare anfört bör ställas på ett informationssystem för miljövardens. Jag delar därför utredningens uppfattning att det slutliga ställningstagandet till administrationen av MI bör anstå tills vidare.

Enligt min mening bör en miljödatanämnd tillsättas med uppgift att ansvara för utvecklingen av MI. Jag har tidigare redovisat formerna för detta utvecklingsarbete. I detta sammanhang vill jag understryka att även statistikfrågorna bör ingå i nämndens ansvarsområde. Emellertid bör statistiska centralbyrån ges ett väsentligt inflytande på statistikverksamheten. Centralbyrån bör svara för själva statistikproduktionen och publiceringen av statistik.

Statskontoret bör bistå miljödatanämnden på samma sätt som det bistått miljökontrollutredningen.

Miljödatanämnden bör också svara för det fortsatta utredningsarbetet beträffande insamling av basdata. Utredningsarbetet bör bedrivas i nära samarbete med berörda myndigheter. När det gäller basdataundersökningarna har flera remissinstanser betonat det nära sambandet med forskningen inom miljövårdsområdet. Den verksamhet av basdatakarakter som f. n. bedrivs sker bl. a. inom ramen för olika forskningsorgans arbete. För utvärdering av de resultat som kommer fram vid dessa un-

dersökningar behövs också i framtiden betydande forskningsinsatser. Det är därför nödvändigt att det fortsatta utredningsarbetet rörande basdataundersökningarna sker i nära samarbete också med de organ som medverkar i forskningsarbetet på miljövårdsområdet.

I miljödatanämnden bör ingå företrädare för de olika intressen som berörs i samband med utvecklingen av MI. Inte minst viktigt är att, förutom statliga myndigheter, kommunerna och forskningen, också arbetsmarknadens organ blir representerade i nämnden.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att bestämma om miljödatanämndens sammansättning och arbetsformer.

Jag vill understryka att erfarenheterna av utvecklingsarbetet får utvisa hur de framtida organisatoriska formerna för MI bör gestaltas. De organisatoriska frågorna bör därför följas kontinuerligt i syfte att uppnå en funktionell och rationell utveckling av MI.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp utredningens förslag att ett laboratorium för basdataundersökningarna organiseras hos naturvårdsverket. Utredningens förslag avstyrks av samtliga remissinstanser som uttalar sig i frågan utom naturvårdsverket. För egen del är jag med hänsyn till det närmare utredningsarbete som krävs rörande dessa undersökningar inte beredd att förorda att förslaget genomförs. Jag vill beträffande naturvårdsverkets laboratorium avvakta de förslag som kommer att avges dels av den kommitté som utreder frågan om samordning av laboratorier hos arbetarskyddsstyrelsen och naturvårdsverket, dels av miljöforskningsutredningen. Båda utredningarna väntas avge sina förslag senare i år.

Bland de andra frågor som har samband med utvecklingen av MI tar utredningen upp två av särskild betydelse. Den ena gäller sekretesskyddet, den andra gäller formerna för tillhandahållande av information.

I fråga om sekretesskyddet lägger utredningen inte fram några förslag utan inskränker sig till att konstatera att garantier måste skapas mot obehörig åtkomst och användning av information.

Remissinstanserna betonar allmänt sekretesskyddets betydelse. Samtidigt framhålls bl. a. dock att utredningens betänkande inte är så konkret utformat i detaljerna att närmare ställning kan tas.

Jag vill för egen del också behandla sekretessfrågorna mera allmänt. Även om MI ej blir till alla delar ADB-baserat tar jag här upp dem endast från ADB-synpunkt.

Enligt ett av årets riksdag antaget förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen (prop. 1973: 33, KU 1973: 19 och 1974: 2, rskr 1973: 131 och 1974: 10) skall i huvudsak samma regler som enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen f. n. gäller om handlingar så långt möjligt tillämpas också på tekniska upptagningar. Detta innebär att de regler om all-

männa handlingars offentlighet och inskränkningar häri som finns inskrivna i tryckfrihetsförordningen resp. sekretesslagen skall gälla för ADB-lagrad information i t. ex. MI. Prövningen av fråga om viss information är offentlig och kan lämnas ut till utomstående följer således i stort samma regler vare sig informationen förekommer i ADB-upptagning eller i handling i traditionell bemärkelse. MI innebär således inte något speciellt problem från principiell synpunkt. Däremot kan praktiska problem uppkomma.

Frågan i vad mån myndigheter skall kunna få tillgång till varandras handlingar är oreglerad i lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, den s. k. sekretesslagen. Enligt min mening får emellertid den praxis som utbildats tills vidare tillämpas även när det gäller förevarande utvecklingsarbete. Vid prövning av myndighets begäran att få ta del av viss hemlig ADB-lagrad uppgift måste således en avvägning göras mellan å ena sidan myndighetens behov av uppgiften och å andra sidan t. ex. berörd uppgiftslämnares berättigade intresse av sekretess.

Under det fortsatta arbetet med att utveckla rutiner för MI bör emellertid sekretessfrågorna beaktas noga i syfte att säkerställa dels tillgång till uppgifter som disponeras av olika myndigheter, dels det sekretessskydd som bör tillförsäkras insamlade uppgifter. Miljödatanämnden bör till Kungl. Maj:t komma in med de förslag till bestämmelser som kan behövas särskilt mot bakgrund av den uppgiftsskyldighet som framdeles kan bli föreskriven.

Vad angår frågan om integritetsskydd för ADB-lagrade uppgifter rörande enskild person gäller bestämmelserna i datalagen (1973: 289). Bestämmelserna innebär att tillstånd fordras av datainspektionen i den mån inte Kungl. Maj:t eller riksdagen beslutar om inrättande av visst register. Bestämmelserna är tillämpliga också på försöksverksamhet eller liknande verksamhet. Datainspektionen anför i sitt remissyttrande att MI enligt inspektionens bedömning inte torde komma att innehålla uppgifter av betydelse för enskild persons integritet. Å andra sidan innehåller enligt inspektionen utredningens betänkande inte sådan utredning som behövs för att inspektionen skall kunna avge det yttrande som enligt datalagen skall föregå beslut av Kungl. Maj:t eller riksdagen om inrättande av ADB-lagrade personregister. För egen del kan jag instämma i vad datainspektionen anför. Från integritetssynpunkt torde MI knappast innebära något problem. Det är emellertid angeläget att miljödatanämnden fortlöpande samråder med datainspektionen. Beslut om inrättande av personregister inom MI bör fattas av Kungl. Maj:t.

Som former för tillhandahållande av information föreslår utredningen såväl direktrapportering av information till enskil-

da användare som publicering av offentlig statistik. Bl. a. föreslår utredningen att en särskild publikation, kallad Miljöstatistisk årsbok, skall utges i serien Sveriges Officiella Statistik.

För att verksamheten inom MI skall bli meningsfull fordras ett omfattande arbete från miljödatanämndens sida för att utveckla lämpliga former för att tillhandahålla information till de enskilda användarna. Användarnas behov bör därför vara utgångspunkten för i vilka former informationen skall presenteras. Information kan behöva lämnas såväl enligt standardiserade rutiner som i form av specialbearbetningar. Hur dessa närmare skall utformas blir i hög grad beroende av bl. a. den tekniska utformningen av de olika projekten. Samtidigt är det enligt min mening också angeläget understryka att bearbetningsrutinerna bör utformas på ett ekonomiskt försvarbart sätt. En annan uppgift för miljödatanämnden i detta sammanhang blir att utreda frågan om kostnaderna för tillhandahållande av information.

Såsom jag anført i det föregående är en löpande statistikproduktion på miljövårdsområdet ett betydelsefullt hjälpmedel för att man kontinuerligt skall kunna följa miljöförhållandena. Det är därför angeläget att statistiken presenteras i form av officiell redovisning i likhet med annan för samhället viktig statistik. Utredningens förslag om en årlig publikation, kallad Miljöstatistisk årsbok, finner jag välmotiverat. Även om publikationen inledningsvis kan antas få ett tämligen begränsat innehåll bör förberedelser för densammas utgivande påbörjas redan under nästa budgetår. Det praktiska arbete som hänger samman med utgivningen bör handhas av statistiska centralbyrån.

Till de anslagsfrågor som hör samman med utvecklingen av MI återkommer jag i det följande.

4.2 Naturvårdsverkets organisation

Sedan naturvårdsverket inrättades den 1 juli 1967 har de statliga insatserna på miljövårdsområdet ökat kraftigt. De senaste årens utveckling kännetecknas som jag tidigare anført av omfattande åtgärder på lagstiftningssidan, höjda statsbidrag till kommuner och industrier för miljövårdsinvesteringar samt en ökad satsning på bl. a. forskning och information. Som en följd härav har också naturvårdsverkets arbetsuppgifter och personal ökat avsevärt. Mot denna bakgrund har naturvårdsverkets organisation setts över av en särskild utredningsman, vars förslag redovisas i betänkandet (Ds Jo 1973: 6) Naturvårdsverkets organisation.

Utredningsmannens förslag till ny organisation för naturvårdsverket innebär en minskning av det antal enheter som är direkt underställda verksledningen. Enligt förslaget skall verket bestå av fyra huvudenhe-

ter, en administrativ, en för naturvård, en teknisk och en för forskning och undersökning. Vidare föreslås att ett planeringssekretariat direkt underställs verksledningen.

Statskontoret och naturvårdsverket har i huvudsak tillstyrkt förslaget. För egen del anser jag också att utredningsmannens förslag med vissa modifieringar kan ligga till grund för en ny organisation för naturvårdsverket. Enligt min uppfattning bör i verkets organisation tills vidare finnas tre huvudenheter. Dessa bör benämnas administrativa avdelningen, naturresursavdelningen och tekniska avdelningen. Dessutom bör det finnas ett planeringssekretariat som är direkt underställt verksledningen.

Utredningsmannens förslag att inordna forskningssekretariatet, undersökningslaboratoriet och omgivningshygieniska avdelningen i en huvudenhet för forskning och undersökning kan jag f.n. inte biträda. Jag delar visserligen uppfattningen att en ökad samordning av verkets forsknings- och undersökningsarbete bör eftersträvas. Pågående utredningsarbete bör emellertid avvaktas innan slutlig ställning tas i denna organisationsfråga. De nyss nämnda enheterna bör därför inte nu beröras av organisatoriska förändringar.

Inom den administrativa avdelningen bör finnas en kanslienhet för allmänna administrativa frågor, personalfrågor och kameralfrågor samt en juridisk enhet. Till avdelningen bör vidare såsom utredningsmannen föreslagit föras över de enheter för information och internationella frågor som ingår i det nuvarande planeringssekretariatet. Det bör ankomma på verket att ta ställning till frågan om presstjänstfunktionen skall placeras inom informationsenheten eller direkt under verksledningen. I den administrativa avdelningen bör dessutom produktkontrollbyrån ingå.

Naturresursavdelningen bör bestå av en naturvårdsenhet för frågor om säkerställande och vård av naturvårdsområden m. m. samt en fritidsenhet för frågor om idrott, friluftsliv, jakt och viltvård samt planering och iordningställande av för rekreationsändamål avsatta områden. Det utrednings- och planeringsarbete på miljövårdsområdet som bedrivs inom verket är till betydande del av övergripande art och berör samtliga verkets enheter. Denna verksamhet utförs f. n. till stor del av en enhet inom nuvarande naturvårdsbyrån. Jag anser att starka skäl talar för att den övergripande utrednings- och planeringsverksamheten knyts fastare till verksledningen och inordnas i det verksledningen direkt underställda planeringssekretariatet.

Inom den tekniska avdelningen bör frågor om kommunala vattenvårdsproblem samt om föroreningsproblem inom olika industribranscher fördelas på tre tekniska enheter. I avdelningen bör vidare ingå den enhet för prövning av ärenden enligt miljöskyddslagen som f. n. ingår i administrativa byrån. Vidare bör den nuvarande enheten för renhållnings-

och avfallsfrågor tills vidare ingå i den tekniska avdelningen som en särskild enhet. Motsvarande bör efter verkets bedömande kunna gälla även för annan enhet vars uppgifter f. n. inte naturligt kan inordnas i någon av de tre tekniska enheterna.

Utredningsmannen föreslår att verkets naturvårds-, vattenvårds- och luftvårdsråd samt delegation för anläggningsstöd till idrotten skall avskaffas. Flera av de organisationer som finns företrädde i nämnda organ har emellertid betonat värdet av de kontakter som genom arbetet i råden och delegationen förekommer mellan verket och berörda intressegrupper. Jag delar denna uppfattning. Nämnda råd och delegation bör därför i oförändrad form finnas kvar i verkets organisation.

Det organisationsförslag utredningsmannen avgett innebär också vissa förändringar när det gäller naturvårdsverkets styrelse. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om styrelsens storlek och sammansättning. Jag vill emellertid framhålla att jag delar utredningsmannens uppfattning att den nuvarande ordningen där några styrelseledamöter endast deltar i behandlingen av vissa slag av ärenden bör upphöra.

Till frågan om de tjänsteförändringar som följer av förslaget till omorganisation återkommer jag i samband med att jag tar upp anslagsfrågorna.

5 Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för utveckling av ett informationssystem för miljövärden som jag angett i det föregående,
2. godkänna de riktlinjer för statens naturvårdsverks organisation som jag förordat i det föregående,
3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsanordningar och åtgärder i övrigt som behövs för att genomföra förslaget till organisation för statens naturvårdsverk.

6 Anslagsfrågor för budgetåret 1974/75

A 3. Kommittéer m. m.

1972/73 Utgift	12 426 556	Reservation	763 638
1973/74 Anslag	4 800 000		
1974/75 Förslag	8 700 000		

Jag har tidigare redogjort för mina förslag rörande utvecklingen av miljövärdens informationssystem (MI). Jag avser att nu ta upp de anslagsfrågor som följer härav. Härvid bör nämnas att för det av statskontoret och statistiska centralbyrån under miljökontrollutredningens ledning bedrivna utvecklingsarbetet disponeras under innevarande budgetår sammanlagt 2 355 000 kr. under de båda ämbetsverkens anslag.

För budgetåret 1974/75 behövs i första hand medel för fortsatt arbete med de projekt som påbörjats under miljökontrollutredningens ledning, nämligen information från produktkontrollerande verksamhet, information från tillsynsverksamhet enligt miljöskyddslagen samt information om forsknings- och undersökningsverksamhet. För statistikverksamheten behövs medel främst för sådana projekt som är avhängiga av pågående arbete samt för allmänt utvecklingsarbete rörande miljöstatistikens innehåll och avgränsning. Härtill kommer medel för miljödatanämndens egen verksamhet. Totalt beräknar jag ett medelsbehov av 3,8 milj. kr. under budgetåret.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter som behövs i fråga om indelning i projekt och fördelningen av medel mellan projekten.

Med hänsyn till att verksamheten i huvudsak avser utvecklingsarbete bör medlen anvisas under nionde huvudtitelns kommittéanslag. I årets statsverksproposition (prop. 1974: 1 bil. 11 s. 14) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till detta anslag anvisa ett belopp av 4,9 milj. kr. Kungl. Maj:t bör återkalla detta förslag och föreslå riksdagen att anvisa ett belopp av 8,7 milj. kr.

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t, med återkallande av förslaget i prop. 1974: 1 bil. 11 punkten A 3, föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1974/75 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 700 000 kr.

H 1. Statens naturvårdsverk

1972/73 Utgift	22 066 812
1973/74 Anslag	25 984 000
1974/75 Förslag	29 638 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Statens naturvårdsverk	Departementschefen
Personal			
Handläggande personal	189	+ 26	+ 10
Övrig personal	131	+ 9	—
	320	+ 35	+ 10
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	20 851 000	+ 6 262 000	+ 2 168 000
Sjukvård	31 000	+ 22 000	+ 15 000
Resesättningar	831 000	+ 327 000	+ 137 000
Därav utrikes resor	(66 000)	(+ 59 000)	(+ 5 000)
Resor som ersätts av uppdragsgivare	6 000	—	—
Lokalkostnader	1 935 000	+ 1 069 000	+ 1 164 000
Expenser	2 215 000	+ 495 000	+ 162 000
Därav engångsutgifter	(132 000)	(+ 182 000)	(— 102 000)
Vidareutbildning	85 000	+ 19 000	+ 8 000
Uppdragsverksamhet	30 000	—	—
Särskilda undersökningar	10 000	—	—
	25 994 000	+ 8 194 000	+ 3 654 000
<i>Inkomster</i>			
Ersättning för särskilda undersökningar	10 000	—	—
Nettoutgift	25 984 000	+ 8 194 000	+ 3 654 000

Statens naturvårdsverk

1. Pris- och löneomräkning 812 000 kr., varav 499 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg. Härtill kommer 1 175 000 kr. i ökade fasta kostnader för lokaler m. m. för den nuvarande organisationen.

2. 0-alternativet innebär en minskning av anslaget med 1 002 000 kr. Inom detta alternativ räknar verket med att behöva lägga ned bilavgaslaboratoriet samt minska omfattningen av utrednings- och utvecklingsarbetet inom verket bl. a. genom indragning av ca 16 tjänster.

3. För verket gemensamma funktioner inom administrativa byrån behöver byggas ut. Vid allmänna sektionen behövs en telefonist och en expeditionsvakt, vid juridiska sektionen en byrådirektör, vid kameralsektionen en byrådirektör och ett kvalificerat biträde samt vid personalsektionen en byrådirektör och en byråassistent (+ 492 000 kr.).

4. Inom naturvårdsbyrån behövs en amanuens och ett kvalificerat biträde för uppgifter som berör byrån i dess helhet. Sektionen för naturvårdsområden behöver en förste byråsekreterare och sektionen för jakt och viltvård en byrådirektör. En byrådirektör behövs också vid sektionen för idrott och friluftsliv, varvid en tjänst som byråassistent kan dras in. (+ 339 000 kr.)

5. Inom vattenvårdsbyrån behövs en amanuens för arbetsuppgifter som berör byrån i dess helhet. Industri- och kommunalsektionerna bör

få var sin avdelningsdirektör. Industrisektionen behöver dessutom också en byrådirektör och en assistent och kommunalsektionen två byrådirektörer, en förste byråingenjör och en assistent. (+ 769 000 kr.)

6. Bullerfrågorna kräver allt större insatser. För nästa budgetår behövs vid luftvårdsbyråns bullersektion en avdelningsdirektör, en byrådirektör och ett kvalificerat biträde. Vidare behöver luftvårdsbyråns industrisektion ett kvalificerat biträde. (+ 316 000 kr.)

7. Den 1 juli 1973 inrättades en produktkontrollbyrå vid verket genom överföring av förutvarande giftnämndens kansli. För att bibehålla viss extra personal vid byrån behövs 484 000 kr.

8. Vid den av verket inrättade enheten för renhållnings- och avfallsfrågor behövs en byrådirektör och en förste byråingenjör (+ 172 000 kr.).

9. För att i begränsad omfattning i verkets regi fortsätta den verksamhet som bedrivits av rikskommittén Håll Sverige Rent behöver planeringssekretariatet en förste byråsekreterare och en amanuens. Sekretariatet behöver därutöver en amanuens för bl. a. statistik- och utredningsuppgifter. (+ 227 000 kr.)

10. Vid undersökningslaboratoriet behövs en byrådirektör vid beredningssektionen och en forskningsassistent vid mikrobiologiska sektionen (+ 194 000 kr.).

11. Vid omgivningshygieniska avdelningen bör en professur och en laboratorstjänst inrättas vid den medicinska sektionen. Samtidigt kan en tjänst som biträdande avdelningsföreståndare och en laboratorieläkartjänst dras in. Vid samma sektion behövs också två laboratorieingenjörer och en assistent. En halvtidstjänst som expeditionsvakt behöver bytas ut mot en heltidstjänst. (+ 272 000 kr.)

12. För arvoden samt ersättningar för konsult- och andra uppdrag m. m. behövs ett väsentligt ökat medelutrymme för att kunna fullfölja ålagda uppdrag och genomföra pågående utrednings- och utvecklingsprojekt i övrigt på olika områden främst fysisk riksplanering, landskapsvård, luftvård, renhållnings- och avfallsfrågor, produktkontroll samt uppföljning av miljövårdstekniska åtgärder inom industrin (+ 2 817 000 kr.).

13. För planering av vissa beredskapsarbeten på naturvårdsområdet behövs 334 000 kr.

Departementschefen

Jag har tidigare redovisat mina förslag i fråga om naturvårdsverkets organisation. Jag återkommer nu till de personal- och anslagsfrågor som bör tas upp i detta sammanhang.

Med anledning av den föreslagna nya organisationen bör inrättas fyra extra ordinarie tjänster för chef för avdelning, varav en som chef för planeringssekretariatet. Samtidigt bör de nuvarande fyra byråchefs-

tjänsterna vid administrativa byrån, naturvårdsbyrån, vattenvårdsbyrån och luftvårdsbyrån kunna utgå ur organisationen.

Vidare räknar jag medel för två extra ordinarie tjänster för chef för kanslienheten resp. juridiska enheten inom administrativa avdelningen. Samtidigt bör en tjänst som avdelningsdirektör kunna utgå ur organisationen. Jag räknar också medel för två extra ordinarie tjänster för chef för naturvårdsenheten resp. fritidsenheten inom naturresursavdelningen samt för tre extra ordinarie tjänster för chef för var och en av de tre föreslagna tekniska enheterna inom tekniska avdelningen. Därvid bör det nuvarande förordnandet att bestrida göromål som ankommer på byråchef för att bereda ärenden bl. a. rörande miljöskyddslagen upphöra.

Beträffande avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor avser jag att ge statens avtalsverk det förhandlingsuppdrag som behövs.

På grund av det anförda och med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 29 638 000 kr. Jag har därvid också räknat medel för fyra nya handläggare, varav en på kanslienheten, en på juridiska enheten och en på planeringssekretariatet samt en för informationsfrågor. Jag har dessutom räknat medel bl. a. för bibehållande av viss extra personal vid produktkontrollbyrån samt för handläggning av frågor angående transport av farligt gods.

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid statens naturvårdsverk inrätta fyra extra ordinarie tjänster för chef för avdelning,
2. till Statens naturvårdsverk för budgetåret 1974/75 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 29 638 000 kr.

H 8. Miljövårdsforskning

1972/73 Utgift	17 113 910	Reservation	3 690 391
1973/74 Anslag	20 560 000		
1974/75 Förslag	23 645 000		

Från anslaget bestrids utgifter för företrädesvis målinriktad miljövårdsforskning. Till denna forskning hör bl. a. vatten-, luft- och annan naturvårdsforskning, bullerforskning, viltforskning samt forskning om miljögifter. Forskningen leds av statens naturvårdsverk som har en särskild forskningsnämnd för denna uppgift.

Statens naturvårdsverk

Verksamheten under budgetåret 1972/73 har karaktäriserats av intensivt utrednings- och planeringsarbete för att forskningen skall kunna

inriktas mot mål av betydelse för den praktiska miljövården, av ökad internationell samverkan särskilt när det gäller havsförorenings- och luftföroreningsproblem samt av ökade ansträngningar att få till stånd en samordning av den miljöforskning som stöds av forskningsnämnden och den som får bidrag från andra forskningsstödjande organ. Avsevärda satsningar har bl. a. gjorts inom avfallsområdet samt när det gäller metodfrågor för fysiskt planeringsarbete.

Större delen av de undersökningar forskningsnämnden föreslår för budgetåret 1974/75 utgör uppföljning av redan pågående arbeten. Det är angeläget att dessa projekt inte avbryts eller inskränks, då detta i många fall skulle innebära att investerade medel inte kan utnyttjas till fullo.

För undersökningar rörande de biologiska effekterna av biocider och andra s. k. miljögifter erfordras 5,4 milj. kr., varav 4 420 000 kr. för pågående undersökningar och 980 000 kr. för planerade undersökningar. På vattenvårdsområdet bedrivs undersökningsverksamhet i såväl marin miljö som sötvattensmiljö. Medelsbehovet för forskning i marin miljö beräknas i fråga om pågående projekt till 2 450 000 kr. och för nya projekt till 1 milj. kr. eller sammanlagt 3 450 000 kr. Forskning rörande sötvatten bedrivs i betydande omfattning inom ramen för naturvårdsverkets limnologiska undersökningar (NLU). Medelsbehovet på detta område beräknas till 5 030 000 kr., varav för påbörjade projekt 4,3 milj. kr. och för nya projekt 730 000 kr. Inom området avloppsrenings- och slamfrågor behövs 1,9 milj. kr. för uppföljning av pågående projekt och 850 000 kr. för nya projekt eller sammanlagt 2 750 000 kr. På luftvårds- och bullerområdet uppgår de beräknade kostnaderna för uppföljning av redan pågående projekt till 1 765 000 kr. och för nya projekt till 1 050 000 kr. Det sammanlagda medelsbehovet uppgår således till 2 815 000 kr. Medelsbehovet för undersökningar inom naturvårdsområdet beräknas till 3 340 000 kr., varav 2,8 milj. kr. för uppföljning av pågående projekt och 540 000 kr. för nya projekt.

Det är av största vikt att vunnen information kan vidarebefordras till dem som har att tillämpa den. För ändamålet behövs 225 000 kr. För konferenser, forskarutbyte och studieresor erfordras 115 000 kr. För stipendieverksamheten beräknas 440 000 kr. och för Grimsö forskningsstation 264 000 kr. Medelsbehovet för undersökningsfartyg beräknas till 2 080 000 kr. under nästa budgetår. För en kontaktman i utlandet behövs 65 000 kr. och för översiktliga sammanställningar av vetandet inom speciella problemområden m. m. 75 000 kr. För förvaltningskostnader behövs 1 776 000 kr.

Sammanlagt föreslås anslaget öka med 7 140 000 kr. till 27,7 milj. kr. för budgetåret 1974/75.

Departementschefen

Anslaget bör för nästa budgetår höjas med 3 085 000 kr. till 23 645 000 kr. Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att till *Miljövärdsforskning* för budgetåret 1974/75 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 23 645 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Innehåll

1	Inledning	2
2	Miljövårdens informationssystem	4
2.1	Miljökontrollutredningen	4
2.1.1	Behovet av och utgångspunkter för ett samlat informationssystem	4
2.1.2	Innehållet i miljövårdens informationssystem	11
2.1.3	Basdatanät för miljökontroll	22
2.1.4	Samordning med andra informationssystem och internationell samverkan	25
2.1.5	Formerna för genomförande av informationssystemet	27
2.1.6	Administration m. m.	29
2.1.7	Särskilda frågor	33
2.1.8	Kostnader och finansiering	35
2.2	Remissyttrandena	36
2.2.1	Behovet av och utgångspunkter för ett samlat informationssystem	36
2.2.2	Innehållet i miljövårdens informationssystem	42
2.2.3	Basdatanät för miljökontroll	46
2.2.4	Samordning med andra informationssystem och internationell samverkan	49
2.2.5	Formerna för genomförande av informationssystemet	49
2.2.6	Administration m. m.	50
2.2.7	Särskilda frågor	53
2.2.8	Kostnader och finansiering	55
3	Naturvårdsverkets organisation	56
3.1	Utredningsmannen	56
3.2	Yttrandena	60
4	Departementschefen	62
4.1	Miljövårdens informationssystem	62
4.2	Naturvårdsverkets organisation	72
5	Hemställan	74
6	Anslagsfrågor för budgetåret 1974/75	75

